

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2019 30 stp
Landsam

Kommunesammenslåing som regionalisering? En undersøkelse av institusjonaliseringsprosessen av Nye Kristiansand kommune

Eirik Gundersen
Byreg

MASTER OPPGAVE

Kommunesammenslåing som regionalisering?

En undersøkelse av institusjonaliseringsprosessen ved etablering av nye Kristiansand kommune

Forord Del I

Denne masteroppgaven marker slutten på 5 år ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), tidligere kjent som Universitetet for miljø og biovitenskap (UMB), tidligere kjent som Norges landbrukshøgskole (NHL), Universitetet ved Ås. Kjært barn har mange navn sies det og i denne sammenheng er det heller ikke feil. Ved et tastetrykk på pc-en en sommerdag i juni 2014 valgte jeg å prøve ut et studium ved universitetet «på andre siden av togsjennene». Forventningene var derfor store for en Ås-gutt når han vandret ned på kommunen sin ukjente side høsten samme år. Fra dag en forsto jeg at valg var riktig.

Denne oppgaven ville ikke vært mulig uten hjelp og støtte. Jeg ønsker først og fremst å takke min veileder Harpa Stefansdottir. Videre må en stor takk overrekkes medstudentene som har gjort dette til en fantastisk tid jeg vil se tilbake til med stor glede. Jeg ønsker på tampen å takke mamma og pappa for å overleve en stresset gutt i et halvt år, og spesielt stor takk for motivasjon og diskusjoner av oppgaven.

Eirik Nilsson Gundersen Ås, 15.mai 2019

Forord Del II

Denne masteroppgaven har inngått i "Tverrfaglig masterklasse 2019" og i prosjektet "Kristiansand dobbel + ". "Kristiansand dobbel + " ble utviklet som følge av en forespørsel fra Kristiansand kommune til undertegnede om å bruke kommunen som case i undervisningen. Bakgrunnen for henvendelsen er den kommende kommunesammenslåingen. Fra januar 2020 skal Kristiansand, Songdalen og Søgne kommuner bli én kommune, "nye" Kristiansand.

"Kristiansand dobbel + " inneholder flere undervisningsopplegg og ble presentert som felles case for et forslag om å etablere en "tverrfaglig masterklasse" ved NMBU. Tverrfaglig masterklasse er initiert av SITRAP som en alternativ måte å gjennomføre det avsluttede semesteret med egen masteroppgave. Grunntanken er at studenter fra ulike studieprogram ved NMBU kan arbeide med en felles case, men med ulike temaer, problemstillinger og metoder. Dette øker verdien av den enkelte masteroppgave, da problemstillingen inngår i en større sammenheng og resultatene bidrar til et bredt anlagt materiale. Det er dog studentene selv i samarbeid med den enkeltes veileder, som har ansvar for hvordan casen anvendes i forskningen.

"Tverrfaglig masterklasse 2019" har hatt 14 studenter, fordelt på 12 oppgaver som dekker sju ulike studieprogrammer og kommer fra tre ulike fakulteter ved NMBU. Det har vært gjennomført noen felles workshops, befaringer og presentasjoner av arbeidet underveis. Dette har gitt studentene innsikt i hverandres arbeid og de har kunnet gi hverandre verdifulle tilbakemeldinger underveis i prosessen. Kristiansand kommune har invitert studentene til å presentere resultatene sine på SNART!! konferansen i juni 2019 og en artikkelversjon av oppgavene vil bli samlet i en antologi som skal produseres i etterkant. Deler av materialet som studentene har utviklet vil inngå i en planlagt utstilling våren 2020, som har blitt støttet av KORO.

Forøvrig er alle masteroppgavene utarbeidet, veiledet og sensurert i tråd med studieforskriften og de ulike studieprogrammernes kvalitetskrav.

Jeg vil takke alle studentene (Det har vært en glede å bli kjent med dere) og deres veiledere som bidro i oppstart- og midtveispresentasjoner. Og jeg vil spesielt takke representantene fra de tre kommunene som har bidratt med bakgrunnskunnskap og hjelp til å komme i kontakt med informanter for studentenes intervjuer.

Til slutt vil jeg ønske alle studentene lykke til videre; Slutt aldri å stille gode spørsmål!

Ås, Mai 2019

Koordinator for "Tverrfaglig masterklasse 2019"

Professor Elin Børud

Leder av SITRAP Senter for integrert og transfaglig undervisning i planlegging

Fakultet for landskap og samfunn, NMBU

Sammendrag

Denne oppgaven ser på hvordan arbeides det med å etablere en ny felles kommunetilhørighet i sammenslåingsprosessen mellom de tre kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand. Kommunesammenslåingsprosessen til nye Kristiansand kommune fra 2014 til 2020. Oppgaven ser på to fenomener som knytter seg til to temaer; første knytter seg til stedsoppfatning og andre knytter seg til arbeidet for å utvikle en felles kommunetilhørighet. For å svare på spørsmålene har oppgaven studert utsagn gjennom dokumenter og intervjuer. Oppgaven tar utgangspunkt i teori om motsetninger mellom by og land, storby versus småkommuner og i en teori om regionalisering. Oppgaven ser på kommunesammenslåing som en regionaliseringsprosess. Oppgaven finner for det første at sted har stor betydning i sammenslåingsprosessen. Det er en skiftende stedsforankring som dominerer i sammenslåingsprosessen. Oppgaven finner at i den pågående etableringsprosessen er det satt i gang flere prosjekter for å forankre den nye kommunen. Prosjektene er strukturert på en slik måte at skal lage et nytt felleskap for hele kommunen men samtidig som de skal ta vare på de lokale felleskapene.

Abstract

This master thesis examines the process to establish a new joint municipal affiliation in the merger process between the three municipalities, Søgne, Songdalen and Kristiansand. The municipal merger process for the new Kristiansand municipality from 2014 to 2020. The task looks at two phenomena that relate to two themes; First, it is related to place perception and others relate to the work to develop a common municipal affiliation. In order to answer the questions, the thesis has studied statements through documents and interviews. The thesis is based on the theory of contradictions between city and country, big city versus small municipalities and in a theory of regionalization. The task looks at municipal mergers as a regionalization process. The task firstly finds that place is of great importance in the merger process. It is a changing place anchor that dominates in the merger process. The task finds that in the ongoing establishment process several projects have been initiated to anchor the new municipality. The projects are structured in such a way that they will create a new community for the entire municipality but at the same time they will take care of the local communities.

Innhold

Forord Del I.....	3
Forord Del II.....	4
Sammendrag.....	5
Abstract.....	6
1 Innledning.....	9
2 Teori.....	12
2.1 Teori om identitet og sted.....	12
2.2 Teori om endring og institusjonalisering av steder.....	20
2.3 Analytisk tilnærming til å studere kommune tilhørighet.....	24
2.4 Oppsummering av teoridel.....	25
3 Metode.....	26
3.1 Valg av forskningsdesign.....	26
3.2 Dokumentanalyse.....	26
3.3 Kvalitative intervju.....	27
3.4 Metodiske utfordringer.....	28
3.5 Metodiske fordeler.....	28
4 Karakteristika ved undersøkelses området.....	29
4.1 Søgne kommune.....	29
4.2 Songdalen.....	33
4.3 Kristiansand kommune.....	36
4.4 Interkommunalt samarbeid mellom kommunene.....	40
5 Sammenslåingsprosessen til nye Kristiansand kommune.....	41
5.1 Utredningsfasen – K7 – prosessen.....	41
5.2 Forhandlingsfasen – K5 og K2 - prosessene.....	47
5.3 Etableringsfasen – K3 - prosessen.....	54
6 Storby mot småkommune?.....	58
6.1 Storby-perspektivet.....	58
6.2 Forsvar for og tilhørighet til eksisterende kommuner.....	61
6.3 «Storby-perspektivet» og «småkommune-perspektivet» i de tre fasene.....	64
7 Prosessen med å etablere en kommunetilhørighet til nye Kristiansand kommune.....	66
7.1 Interaksjon.....	67
7.2 Identifikasjon.....	69
7.3 Institusjonalisering.....	71
8 Diskusjon.....	78
8.1 Hvordan kommer tilhørighet til ulike steder til uttrykk av aktørene i sammenslåingsprosessen?.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.

8.2	Fra «Storby vs. Småkommune til Storby sammen med nærmiljøorganer	78
8.3	<i>Hvordan arbeides det med ny kommunetilhørighet i etableringen av den nye kommunen?</i>	Feil! Bokmerke er ikke definert.
8.4	<i>Hvilke prosesser fremmer og hemmer utviklingen av en ny felles kommunetilhørighet?</i> 80	
9	Konklusjon	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Kilder	84
10	Vedlegg	87
	Vedlegg I intervjuguide	87

1 Innledning

Tanken om en ny kommunereform ble først fremmet av regjeringen Solberg under Sundvolden-erklæringen i 2013. Regjeringen har fremmet at en reduksjon i antall kommuner er ønskelig for å skape en bedre og mer effektiv kommunestruktur. En kommunestruktur som legger til rette for robuste kommuner som ivaretar rollen som tjenesteyter, samfunnsutvikler, myndighetsutøver og demokratisk arena på en god måte for sine innbyggere. Gjennom en kommunereform ønskes det å legge til rette for sterke kommuner for framtiden (Prop. 95 S (2013–2014); Regjeringen 2018).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet satte i januar 2014 ned et ekspertutvalg, Vabo-utvalget, som skulle se på kommuneinndelingen i Norge og foreslå kriterier for oppgaveløsningen i kommunene. Ekspert-utvalgets delrapport *Kriterier for god kommunestruktur*, ferdigstilt allerede i mars 2014, oppsummerte kriteriene som samlet skulle ivareta kommunenes fire roller som demokratisk arena, tjenesteyter, samfunnsutvikler og myndighetsutøver (Vabo et al. 2014). I Prop. 95 S 23 (2013-2014) Kommune-proposisjonen 2015, vises det til at kommunereformen skal legge til rette for at flere kommuner slår seg sammen til større og mer robuste kommuner. Færre og større kommuner skal gi bedre kapasitet til å ivareta og videreutvikle lovpålagte oppgaver, gi bedre muligheter til å utvikle bærekraftige og gode lokalsamfunn, samt ivareta viktige frivillige oppgaver. Stortinget ga 18. juni 2014 sin tilslutning til å gjennomføre en kommunereform. I august 2014 inviterte kommunalministeren alle landets kommuner til å delta i prosesser med nabokommunene for å vurdere og avklare om det var aktuelt med en sammenslåing. Bakgrunnen var at regjeringen ønsker å flytte makt og ansvar til større og det de forstår som mer «robuste» kommuner for å møte morgendagens utfordringer og stadig økte forventninger fra innbyggerne. Målene med kommunereformen var: 1) Gode og likeverdige tjenester til innbyggerne, 2) Helhetlig og samordnet samfunnsutvikling, 3) Bærekraftige og økonomisk robuste kommuner, 4) Styrket lokaldemokrati. Hele reformen skulle være på plass innen 1. januar 2020 (Regjeringen 2018).

Dette med kommunesammenslåing er ikke noe nytt i historisk sammenheng. Det har vært flere endringer i kommunestrukturen i Norge. Ved innføringen av formannskapsloven i 1837 ble det opprettet 355 herredskommuner og 37 bykommuner i Norge. Over tid ble det en sterk oppsplittelse av kommunestrukturen i Norge som medførte til en stor vekst i antall kommuner. Toppunktet kom i 1931 hvor det var 747 kommuner i Norge. Etter krigen ble det tatt til orde for en revisjon av kommunestrukturen og en sterk reduksjon i antall kommuner. Schei-komiteens innstilling i 1952 medfører en svært omfattende sammenslåingsprosess, så fra inngangen av 1960-tallet til midten av 1970-tallet sank kommunetallet i Norge fra 744 til 451. Sammenslåingene var begrunnet hovedsakelig ut fra stordriftsfordeler og effektivisering, og mange kommuner ble tvunget til å gå sammen. Selv med et overveiende politisk støtte til reformen var det en sterk motstand lokalt, spesielt i kommunene som ble innlemmet ved tvang. Noen av disse tvangssammenslåingene skapte så mye motstand og konflikt at det ble startet aksjoner for å få gjenopprettede de gamle kommunene, og flere kommunesammenslutninger sendte departementet meldinger om få sin sak behandlet på nytt. Kommunal og Arbeidsdepartementet begrunner årsaken for denne sterke motstanden til sammenslåing ved økonomiske forhold, strid om et naturlig sentrum og ved den alminnelige innstillingen hos befolkningen.

Etter motstand over lengre tid vedtok Stortinget i 1970 å opprette 11 nye kommuner, deriblant splitte opp noen mislykkete kommunesammenslutninger. Et eksempel på dette er sammenslåingen mellom kommunene Tolga og Os i Hedmark. Hvor selv etter å ha levd sammen som Tolga-Os kommune i 10 år var konflikten og motstand så stor at Stortinget vedtok å la de to kommunene gå hver til sitt (St.prp.nr. 68 (1974-1975)). Etter de store sammenslåingsrundene ble det i 1992 igjen tatt til orde for en revisjon av kommunestrukturen, denne gangen som en del av Innstillingen fra Christiansen-utvalget. Med de tidligere kommunesammenslåingen friskt i minne vedtar Stortinget

under behandlingen av innstillingen i 1995 at nye kommunesammenslåinger skal skje på frivillig basis. Dette har også vært praksis frem til siste reform. Fra Stortingets vedtak i 1995 til 2015 er det gjennomført 7 kommunesammenslåinger i Norge. Når den nye reformen er gjennomført i 2020, skal kommunetallet reduseres til 356, gjennom at 119 kommuner skal blir 47 nye (Regeringen 2018; Thorsnæs & Hansen 2018).

De store sammenslåingsrundene fra inngangen av 1960-tallet til midten av 1970-tallet medførte som sagt mye motstand, noen kommuner ble splittet opp igjen, andre kommuner har til i dag levd sammen som en kommune, men et gjennomgående problem for flere av de tvangssammenslåtte kommunene at de gamle kommunene holder seg synlige i kommunepolitikken i lang tid etter sammenslåing gjennom interne dragkamper og politiske kompromisser. De gamle kommunene holdes i livet og vekkes frem gjennom en definering av et «oss» og «dem». Dette finner blant annet Frisvoll (2016) i sin studie av Nesset kommune i Møre og Romsdal. Hvor de gamle kommunegrensene til herredskommunen Nesset og Eresfjord etter 52 år fortsatt var synlige i politikken og i dagliglivet.

Det at gamle kommuner kan forsetter å eksistere på denne måten, tyder på at kommunen er noe mer enn et administrativt nivå og en tjenesteyter. Kommunen er en del av hvordan man oppfatter seg selv og andre. Dette samsvarer med funnen i nyere undersøkelser på feltet som blant annet kritiserer tidligere kommunesammenslåinger for å ha et ensidig fokus på økonomiske og organisatoriske stordriftsfordeler, hvor de stedlige særegenhetene og lokalidentitet ikke blir tatt i betraktning. Identitet og tilhørighet har en viktig rolle for om det skal bli en vellykket sammenslåing (Brandtzæg 2014; Frisvoll & Almås 2004; Frisvoll & Almås 2014). I arbeidet med å opprette og nedlegge kommuner står med andre ord identitet og tilhørighet sentralt.

Frisvoll og Almås (2004) registrerte at det kunne se ut som om motstanderne av kommunesammenslåing var redde for å miste tjenestetilbudet sitt. Men forfatterne mener at dette er en redsel som stikker dypere enn at man ikke ønsker å kjøre 2 mil lengre for å oppsøke de kommunale tjenestene. De trekker fram at kommunene, særlig distriktskommunene, er kulturelle holdepunkter for menneskene som bor i dem. Kommunen er i stigende grad med på å holde oppe et lokalt sivilt samfunn. Kommunen bidrar til vedlikehold av grendehus, og den holder liv i det lokale musikklivet gjennom kommunale musikkskoler. Skolen står ofte i en særstilling i lokalsamfunnene.

På ulike måter betyr kommunen altså noe for hvem innbyggerne oppfatter at de er, hvor de kommer fra og hvem de hører sammen med. Slik har kommunene en spesiell mening på et nært og personlig plan for folk, og da er det kanskje ikke først og fremst det at ungene må ta buss noen ekstra kilometer for å komme på seg på skolen som mobiliserer motstanden mot kommunesammenslåing. Det er heller det at man risikerer å miste en del av seg selv. Og her ligger svaret på hvorfor forslag om kommunesammenslåinger synes å møte så sterk lokal motstand (Frisvoll & Almås 2014).

Som en del av kommunereformen vedtok Stortinget 8. juni 2017 at kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand skal slås sammen til en kommune. De tre kommunene er nå i prosessen for etablering av en ny kommune som skal stå klar 1. januar 2020 under navnet Kristiansand kommune. De tre kommunene har i denne forbindelse invitert Norges miljø og biovitenskapelige universitet (NMBU) om å bruke nye Kristiansand kommune som case i deres undervisning. Dette har blitt fulgt opp av prosjekt «Kristiansand dobbel +» som omfatter en tværfaglig masterklasse med fjorten masterstudenter innen sju ulike studieprogram, som alle skriver masteroppgave våren 2019 om det felles caseområdet nye Kristiansand kommune. Jeg ble koplet opp til dette prosjektet høsten 2018 og denne oppgaven er en del av dette prosjektet. Sammenslåingen av Søgne, Songdalen og Kristiansand er en interessant case siden det er en tvangssammenslåing og på denne måten skiller seg fra flere andre sammenslåinger som er undersøkt tidligere. Dette er også en sammenslåing hvor det er veldig ulike kommuner. Kristiansand er den største kommunen ikke

bare mellom de tre kommunene som slår seg sammen, men i hele landsdelen. Denne oppgaven vil se på to forhold. For det første vil den undersøke betydningen av tilhørighet i kommunesammenslåingsprosessen til Søgne, Songdalen og Kristiansand fra 2014 til 2020. For det andre omhandler oppgaven arbeidet med å integrere de tre kommunene og gjennom dette utvikle en felles tilknytning til det nye området. Ut fra denne bakgrunnen har følgende problemstilling og forskningsspørsmål blitt formulert:

Hvordan arbeides det med å etablere en ny felles kommunetilhørighet i sammenslåingsprosessen til nye Kristiansand kommune.

- *Hvordan kommer tilhørighet til ulike steder til uttrykk av aktørene i sammenslåingsprosessen?*
- *Hvordan arbeides det med ny kommunetilhørighet i etableringen av den nye kommunen?*
- *Hvilke prosesser fremmer og hemmer utviklingen av en ny felles kommunetilhørighet?*

Det **første** forskningsspørsmålet er: *Hvordan kommer tilhørighet til ulike steder til uttrykk av aktørene i sammenslåingsprosessen?* Spørsmålet handler om hvordan stedstilknytning formuleres og i hvilke sammenhenger det trekkes frem i sammenslåingsprosessen. Dette dreier seg om hvem som inntar ulike posisjoner i ulike faser i prosessen. Er det noen av uttrykkene som dominerer og skjer det en endring i løpet av prosessen eller er posisjonene fastlåst? For å svare på dette spørsmålet er det behov for informasjon om hvordan identitet formuleres og i hvilken sammenheng dette kommer til uttrykk i sammenslåingsprosessen. Dokumentanalyse er en viktig metode for å svare på dette spørsmålet. Dette fordi store deler av sammenslåingsprosessen er skriftlige kilder.

Det **andre** forskningsspørsmålet er: *Hvordan arbeides det med ny kommunetilhørighet i etableringen av den nye kommunen?* Spørsmålet handler om hvordan aktørene i sammenslåingsprosessen tenker og begrunner dannelse av en felles tilhørighet til den nye kommunen. For svare på dette forskningsspørsmålet trengs informasjon om sammenslåingsprosessen og hvordan aktørene forholder seg til etableringen av en felles tilhørighet. Dokumentanalyse og intervju har være viktige metoder for å svare på dette spørsmålet.

Det **tredje** forskningsspørsmålet er: *Hvilke prosesser fremmer og hemmer utviklingen av en ny felles kommunetilhørighet?* Spørsmålet handler om hvordan og hvorfor den nye kommunen kan få eller ikke få en fellestilhørighet. For å svare på dette underspørsmålet trengs informasjon om hvordan fellestilhørighet kommer frem sammenslåingsprosessen og informasjon om hvordan aktørene tror den nye kommunen vil utvikle seg. Dokumentanalyse og intervju har være viktige metoder for å svare på dette spørsmålet.

Oppgaven er delt inn i sju kapitler. I dette første kapitlet er oppgavens tema og problemstilling presentert. I kapittel to blir det teoretiske rammeverket for oppgaven gjennomgått. I kapittel tre presenteres og beskrives valget av forskningsdesign og de metodiske valgene til oppgaven. I kapittel fire presenteres tre viktige kontekster til sammenslåingsprosessen og som en del av dette blir også de tre kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand presentert. I kapittel fem blir sammenslåingsprosessen til nye Kristiansand gjennomgått. Videre i kapittel seks blir kommunetilhørigheten til nye Kristiansand kommune analysert etter en analytisk tilnæringsmodell. Avslutningsvis, i kapittel sju, er det en diskusjon som leder til en konklusjon og forslag til videre forskning.

2 Teori

Hensikten med dette kapitlet er å presentere den teoretiske tilnærmingen til oppgaven. For å kunne si noe om hvilken betydning tilhørighet har i en kommunesammenslåingsprosess, tar oppgaven utgangspunkt i to begrepsmessige angrepsvinkler. Den første delen av kapitlet vil fokusere på teori om identitet og sted. Denne delen knyttes til forskningsspørsmål 1 og 2. Den andre delen vil fokusere på teori om endring og institusjonalisering av steder. Dette skal knyttes til å forstå en kommunesammenslåing som en del av en regionaliseringsprosess. Denne delen knyttes til forskningsspørsmål 2 og 3. I den siste delen av kapitlet blir det gjennomgått en analytisk tilnærming til å studere tilhørighet i en kommunesammenslåing.

2.1 Teori om identitet og sted

2.1.1 Identitet som sosial konstruksjon

I de tidligere teoriene knyttet til identitet, er identitet tett knyttet til subjektet og som et essensialistisk fenomen. Identitet blir forstått som noe fast som ligger til det enkelte mennesket, en kjerne eller et grunnleggende trekk som deles av en gruppe eller et samfunn. Det finnes et sett med trekk som definerer de enkelte menneskene i en gruppe eller samfunn. Hvis man er en del av en gruppe så oppfører man seg slik som de andre i denne gruppen. Dette synet på identitet er blitt utfordret de senere årene innen flere av samfunnsfagene, og man har etter hvert gått mer bort fra et essensialistisk syn på identitet (Lysgård 2001; Villa & Haugen 2016).

Denne oppgaven vil ikke ta utgangspunkt i identitet som noe essensialistisk, men vil ta utgangspunkt i forståelsen av identitet som sosialt konstruert. Den sosialt konstruktivistiske tilnærmingen aviser tanken om at det finnes et sett med trekk som definerer de enkelte menneskene i en gruppe eller samfunn, og at identitet har en substansiell kjerne. Identitet blir forstått som kontekstuell og skapes i sosiale prosesser mellom individer og mellom individer og deres omgivelser. Identitet kan ikke forstås som et ferdig produkt, men noe som er i stadig endring gjennom sosiale prosesser (Lysgård 2001, p.55).

Begrepet om sosial konstruktivisme er mest forbundet med Berger og Luckmann sin bok «*The social construction of reality*» (Berger & Luckmann 2006). Den sosiale konstruksjon av virkeligheten er en prosess der mennesket både er medskaper og produkt av sin sosiale virkelighet. Berger og Luckmann mener at dannelsen og vedlikehold av normer og regler vil være et resultat av sosial konstruksjon av virkeligheten. Stedet er produsert, men produserer også menneskene i stedet (Berger & Luckmann 2006). Den sosiale konstruksjon av virkeligheten blir kalt å være en dialektisk prosess der mennesket både er medskaper og produkt av sin sosiale virkelighet. Individet får sin bevissthet og sin jeg-oppfatning gjennom kommunikasjon med andre mennesker (Lysgård 2001). Menneskers identitet kan forankres og relateres rommelig på den ene siden, og identitet kan forankres i sosial praksis og sosiale representasjoner på den andre siden. Felles for denne tenkning er at stedet blir viktig. Stedet er med på å skape identitet og mennesket er med på å skape stedet. Felleskapet og det territorielle blir knyttet sammen på denne måten. Identiteter er ikke ferdige produkter som henger til det enkelte menneske, men formes, opprettholdes og endres gjennom stadig interaksjon.

En konstruktivistisk tilnærming har vunnet innpass hos forskere som studerer ulike lokalsamfunn, politiske institusjoner og kulturer. Dette er representert ved sosiologi, antropologi og samfunnsgeografi (Villa & Haugen 2016). Et eksempel er Røe og Vestby (2012) som anvender konstruktivistiske forståelser i sosiokulturelle stedsanalyser. De skriver at de bruker denne tilnærmingen som en kontrast til stedsanalyser med forankring i arkitekturteori eller landskapsanalyser.

2.1.2 Identitet som sted og fellesskap

Et fellesskap kan forstås som at en gruppe mennesker ved å være sammen føler en samhørighet til denne gruppen. Cohen (1985) understreker at avgrensningen av fellesskap må forstås symbolsk. Folk skaper fellesskap gjennom å kontrastere seg til andre, og stedlige fellesskap symboliseres gjennom oppfatninger om forskjellighet i forhold til naboen. Men grensene er ikke objektive, de formuleres i forhold til hendelser og anledninger. Forskjellige hendelser og anledninger kan gi grunnlag for å trekke forskjellige grenser og innskrenke eller utvide lokale fellesskap. Steder oppleves individuelt og forskjellig. Fellesskapet blir et felt for diskurser om individuell og kollektiv identitet ved at både hendelser som utspiller seg lokalt og grenser gjøres til gjenstand for meningsutveksling og kommentar. Fellesskap eksisterer på bakgrunn av medlemmenes sin forståelse av fellesskapet. Et fellesskap kan godt strekke seg langt utover landegrenser. (Cohen 1985, p.174)

Stedet kan være en kommune eller det kan være en mindre del av en kommune som en grend, en bydel eller et boligområde. Det kan også være større enn en kommune som en region, fylke, eller landsdel. Mennesker kan føle tilhørighet til flere steder og på ulike måter. En føler tilhørighet til så vel det stedet der man vokste opp som det stedet en bor som voksen, til steder man ferierer eller til spesielle turområder som en bruker mye. Økt mobilitet og migrasjon bidrar dessuten til at stedstilknytningene kan bli flere og med varierende styrkegrad.

Ifølge Anthony P. Cohen (1985) er communities der mennesker lærer og praktiserer det å være sosial. Et community forstås som et fellesskap som står nærmere den enkelte enn det mer abstrakte stor-samfunnet (society), men ikke så nært som familier og ens aller nærmeste. Det er vanlig å forbinde community med stedsfellesskap, men et verdifellesskap med et religiøst, åndelig eller moralsk verdifundament kan også utgjøre tette sosiale strukturer mellom sine medlemmer. For Cohen er det et viktig analytisk poeng å se på communities som symbolsk konstruerte. Fellesskapet er et «vi» og de som er et utenfor er «de andre». «Vi» og «De» står ikke bare for ulike grupper mennesker. «Vi» står for fortrolighet, trygghet, samarbeid og tilgivelse. «De» står for mistenksomhet, motvilje, redsel og stridslyst. Parter der det etableres et «vi» og «de»-relasjoner konstruerer motstridene bilder av virkeligheten. Det er bildet av «De» som gjør det mulig å gjenskape fellesskapsfølelsen. Vår sosiale identitet er med dette et produkt av konstruksjonen av «Dem». Lokalsamfunnets innbyggere kan for eksempel oppleve at felles interesser står på spill ved at det trues med nedlegging av visse offentlige tjenester, eller motsatt, at man kanskje kan erobre visse offentlige ytelser hvis man opptrer samlet i en politisk aksjon. Slik sett kan det bli behov for symbolsk markering av et fellesskap som ikke bygger på annet enn bosted, mens andre interesser og lojaliteter for anledningen må bringes til taushet (Cohen 1985; Thuen 2002)

Fysiske symboler kan gi grunnlag for lokal identitet, og markere grenser mellom oss og de andre. Den romlige dimensjonen i folks hverdag er noe som kontinuerlig markeres gjennom endring av landskap, bygging og rivning av bygninger, fysisk markering av grenser osv. Den stedlige dimensjonen i folks identitetskonstruksjon er noe som produseres ved hjelp av bestemte overgangsritualer som markerer innlemmelse i det lokale fellesskap, seremonielle feiringer av lokale minnedager, eller gjenskaping av stedets fortid i form av historiske forestillinger (Hidle 1996).

Stedfesting og grenseetablering mellom steder er fundamentale hjelpemidler til å skape orden og forutsigbarhet i mellommenneskelige relasjoner. Det er ofte konflikter om hvilket navn som skal brukes på stedet. Det kan oppstå konflikter om hvem som har «rett til» et sted, og slike konflikter kan være vanskelig å løse. Selv etter at saken ender opp som en rettstvist eller under et politiskvedtak, slutter ikke uenigheten og engasjementet fra partene om stedet (Thuen 2002). Partene assosierer dette som en verdikonflikt. Disse er vanskelig å forholde seg til av partene selv, og det er vanskelig å finne juridiske og politiske løsninger.

2.1.3 Identitet knyttet til opplevelser og begreper

Lefebvres presenterer en teori om sosialproduksjon av romlighet. Ideen bak denne forståelsen er at romlighet er en integrert del av sosial handling og sosiale prosesser. Alle sosiale handlinger og prosesser er integrert i rom og tid og inkluderer alltid en eller annen form for romlig dimensjon. Lefebvre deler dette inn i en modell som består av tre faktorer som virker sammen. Lefebvre deler rommets produksjon inn i romlig praksis (det erfarte rom), representasjonenes rom (det begrepsliggjorte rom) og rommets representasjoner (det levde rom). Lefebvres poeng er at det romlige ikke kan reduseres til fysiske objekter og materialisert form på den ene siden eller menneskets bevissthet eller mental design på den annen side, men noe som må ses på som produsert og reproduisert gjennom sosial handling. Det er viktig å forstå disse tre faktorene i sammenheng med hverandre. De utgjør et dynamisk samspill som skaper rommet sammen, og ikke hver for seg. Lysgård (2001) argumenterer for at Lefebvres triade er særdeles vellykket, fordi den har vist seg å ha et vidt potensial, og ligger på et så abstrakt nivå at den evner å ta opp i seg og relatere de fleste aspekter av sosial romlighet.

1. Det erfarte rom handler om hvordan nærmiljøet produseres og erfares som et materielt rom. Dette handler om hvordan rommet formes, både gjennom intendert tilretteleggelse, og som resultat av daglig bruk. Nærmiljøets formgivende prosess forbindes gjerne med bruk av materielle virkemidler. Med andre ord er dette virkemidler som har en intendert virkning i form av en viss form for sosial samhandling. Landskapet har sosiomaterielle avtrykk av historiske prosesser. Fysisk tilrettelegging av nærmiljø som rom preges gjerne av dominerende forestillinger om både nærmiljø og samfunnsnivå forøvrig. Dette kan knyttes opp mot det begrepsliggjorte rom. Romlig praksis, erfart romlighet strukturerer det daglige livet gjennom folks persepsjon av sosial interaksjon. Det erfarte rommet produseres i et dialektisk forhold mellom institusjonelle systemer og hverdagslig erfaring og praksis. Den romlige praksis er hovedsakelig orientert mot konkrete materialiserte og institusjonaliserte former, dvs. fenomener som kan kartlegges empirisk. De funksjonelle romlige sammenhengene begrenses til det man kan oppfatte/erfare, og ignorerer derfor både selve handlingen og dens betydning og de bilder (image) og myter man knytter til konkrete steder og regioner. De romlige praksiser avdekkes ved å observere, kartlegge og dechiffrere de sosiale strukturer som ligger til grunn for vår interaksjon og som binder menneskene sammen i romlige systemer (Lysgård 2001).

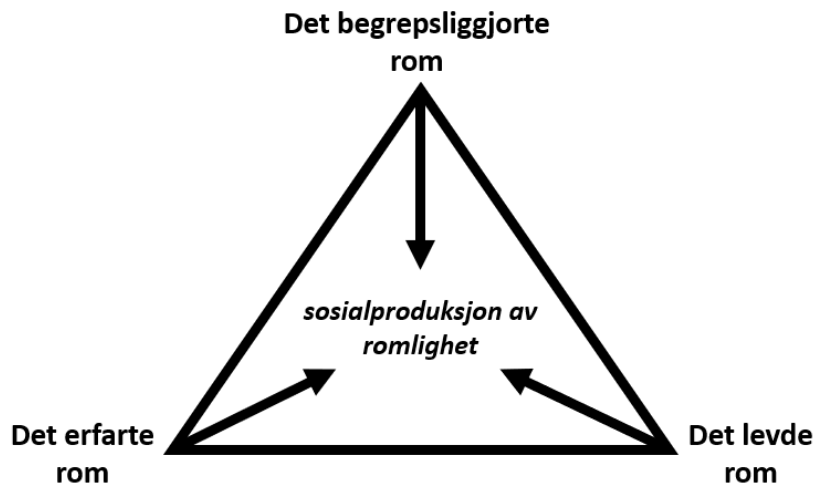
2. Det begrepsliggjorte rom handler om mer eller mindre dominerende forestillinger om rommet. Dette er abstrakte forestillinger som til en viss grad også legger føringer for hvordan samfunnet til enhver tid skal tolkes og forstås. Det dreier seg om bl.a. hva som kjennetegner dominerende forestillinger om nærmiljøet i bygd, by og drabantby, og hvordan disse kan forstås. Det begrepsliggjorte rommet kan også forstås som det dominerende rom – som en maktbase med kontroll over rådende forestillinger.

Det begrepsliggjorte rom knyttets til representasjoner. Lysgård og Cruickshank bemerker at det er stadig vanligere å tenke at steder representeres, og at det er nyttig å finne ut hvordan disse representasjonene påvirker stedets utvikling. Hidle (2004) viser til at flere samfunnsgeografer anvender både sosiale og individuelle representasjoner av sted og sted blir en prosess, flertydig og som del av maktrelasjoner. I dette perspektivet ligger det også at sted og rom ikke blir sett på som et sett av relasjoner som ligger utenfor samfunnet og det levde liv, men snarere som en del av produksjonen av sosiale relasjoner og som en del av det levde liv, og dermed en del av den enkeltes identitet (Lysgård 2001).

3. Det levde rom er hverdagslivets rom. Dette er rommet hvor rådende forestillinger utfordres, men også forsvares. Det levde rom er derfor både preget av det erfarte rom og det begrepsliggjorte rom. Det levde rom handler om hvordan forestillingene om rommet reproduseres, eventuelt forandres, med bakgrunn i eksisterende forestillinger og respondentenes egne erfaringer. Lefebvres teori om

rommets produksjonsprosess kan anvendes både som et utgangspunkt for teori om sted og en metode for å studere stedet. Med andre ord kan dette rommet tolkes som rommet hvor kampen om forestillingene utkjempes (Lysgård 2001).

Det levde rom knyttes til dimensjonen «sense of place». «Sense of place» kommer til uttrykk gjennom begrepet stedstilknytning og kan relateres til ulike former for emosjonelle bånd som oppstår mellom mennesker og steder. Røe og Vestby (2012) knytter stedsidentitet som en dimensjon ved «sense of place». Det vil være en måte å forstå hvordan steder inngår i individers stedskonstruksjon. Steder gir mennesker identitet og mennesker gir stedet identitet. Hvordan mennesker oppfatter, bruker og deltar i ulike steder knyttes til de forestillinger en har om seg selv og hvem en er.

Figur 1 Figuren viser Lefebvres romlige triade, selv laget

2.1.1 Forestilte fellesskap

Anderson (1996) presenterer en ny oppfatning av nasjonen gjennom begrepet *imagined nation*, forestilt nasjon. Begrepet handler forestilte rom og forestilte fellesskap. Nasjonen er ikke en naturgitt håndfast størrelse, men nasjonen blir tillagt mening gjennom en konstruksjon. Det vil si at nasjonen og historien blir skapt ut fra at det gir mening for dem som bor der. Anderson argumenterer for hvordan en nasjon kan bygges ved hjelp av symboler, ritualer og narrativer. Nasjonalstaten vil derfor på mange måter være et fellesskap som kun eksisterer som en idé. Dette kan også være tilfelle på lokalsamfunnsnivå og regionsnivå, altså også en kommune.

De nasjonale symbolene og kulturelle uttrykk som formidler det nasjonale fellesskapet fungerer kulturelt homogeniserende og dekker over andre kulturelle forskjeller innenfor det samme området. Identitetsutforming kan knyttes til symbolsk ladete argumenter slik som nasjonale symboler. Dette har vist seg å egne seg godt ved kampanjer. Politiske argumenter som blir kommunisert på denne måten er videre egnet til at en part kan oppnå en hegemonisk makt. Identitetsutforming er derfor alltid politisk ladet og innebærer verdivalg. Ofte vil slike politiske valg bli forklart og forstått som at dette er «naturlig», men det vil ofte være del av en politisk plan for å oppnå makt og hegemoni.

Forestillinger om nærmiljø kan oppfattes som forestillinger om et sosialt rom for oppvekst og det gode liv. Nærmiljø kan ses på som et sosialt produkt. Produksjonen av forestillinger om nærmiljøet trekker ikke bare på individenes egne erfaringer, men også i vesentlig grad på eksisterende hegemoniske diskurser, politiske standpunkt og ideologier.

2.1.2 Stedet uttrykt gjennom narrativer.

Et narrativ er en fortelling og er ofte en livshistorie i fortellendeform. Narrativer kan være en konstruksjon som omhandler både individers oppfatninger av mening i sosial praksis og sosiale prosesser. Slike prosesser kan ha preg av å ha kollektiv mening, historier som eksisterer i et felleskap uavhengig av individer, et uttrykk for kollektiv hukommelses. Narrativer skaper mening ved at enkelthendelser knyttes til et stedes historie. Å forstå samfunnet gjennom narrativ betyr at samfunnet og det sosiale liv forstås som organisert og nedfelt i en rekke fortellinger (Lysgård 2001).

En person kan inneha mange narrativer på en gang. Den konkrete situasjon er det som styrer hvilket narrativ som til enhver tid brukes som utgangspunkt for meningsdannelsen. For det andre kan en symbolsk, institusjonalisert eller materiell praksis ha ulike betydninger for ulike personer og være en del i ulike kontekster for ulike personer. Dette er et sentralt poeng i studien til Lysgård (2001) om regionalisering i Midt Norden fordi det var grunn til å tro at et midt-nordisk identitetsalternativ måtte konkurrere med et ukjent antall andre mer eller mindre etablerte og velkjente regionale narrativer i folks bevissthet.

Steder kan få merkelapper knyttet til en eller flere sosiale grupper slik som fattigmannstrøk eller sossestrøk i storbyen. Det er her snakket om stereotypier om steder eller om stedets innbyggere. Stereotypiene er et sett av «core images» som skaper en stor utbredelse og allmenn forestilling om et sted eller et rom. Dette er kjerneforestillinger som kan være relativt stabile, og som blir styrket gjennom å bli kommunisert som normer. Kjerneforestillingene behøver ikke ha rot i dagens virkelighet. Virkeligheten blir i stedet fortolket gjennom slike kjerneforestillinger. Dette dreier seg om stereotypier om steder eller deres innbyggere (Shields 1991).

Offentlige narrativer er konstruerte, men kan framstilles og bli oppfattet som «naturlige» altså som om de er essensialistiske. Det er etablert et eller flere narrativer som framstår som mer viktigere enn andre narrativer. På denne måten kan det oppnå en form for hegemonisk makt. Narrativ om enkeltgrupper i kommunen eller folk fra andre steder gir føringer for hvordan blant annet lokalbefolkningen ser på møtet mellom dem selv og «de andre». Her kan det eksistere en lokal definisjonsmakt som kan sies å strukturere handlinger både i forhold til lokalbefolkningen og i forhold til hvordan kommunen forholder seg til disse spørsmålene. Ved å fokusere på narrativer kan en studere forskjeller mellom ulike identiteter og på den måten bestemme hva som er «oss» og hva som er «de andre» (Lysgård 2001).

2.1.3 Kommunen en territoriell felleskapsarena.

I kjernen av hva en kommune er står felleskap. Lokalsamfunn kan forstås som «lokalisert felleskap», et felleskap innenfor en geografisk avgrensning. I definisjonen av «kommune» pekes det også på «felleskap» som et sentralt element i betydningen av ordet kommune: kommune, betegnelse på et geografisk avgrenset område eller felleskap som nyter en viss form for selvstendighet i forhold til overordnede organer. I Norge har det lokalsamfunnet hatt en sterk posisjon fra oppkomsten av begrepet på 1800-tallet. En kommune er mer enn en organisasjon innenfor en forvaltningsstruktur. Kommunen er organisering av felleskap med geografisk forankring kommunen har grenser, den har symbol som identifiserer og den geografiske inndelingen anerkjennes både av de som bor i kommunen og de som ikke bor der. Dette er kommunens territoriale dimensjon (Aarsæther 2016).

2.1.4 De små kommunene uttrykk for lokale felleskap.

Wale (2015) bemerker at det kan være grunn til å reflektere over at kommunestrukturen, og flertallet av de kommunale enhetene som ble skapt i løpet av 1800- og 1900-tallet, bygget på en sosiografisk struktur flere århundrer eldre enn formannskapslovene av 1837. For bygdene var situasjonen at de i praksis hadde hatt makten til å styre sin egen inndeling. De opprinnelige 355 bygdekommunene fra 1837 var basert på enheten prestegjeld. Fram til mellomkrigstida skjedde det ca. 300 delinger

av kommuner på lokalt initiativ. Flo (2015) mener det er grunn til å tro at oppsplittingen førte til at en fikk kommuner som samsvarte godt med det innbyggerne opplevde som naturlige fellesskap. De nye, kommunale enhetene baserte seg ofte på soknet, som fra gammelt av var en langt viktigere ramme omkring det sosiale livet på bygdene enn prestegjeldet. Flo (2003) bemerker at; «*Ein skal elles ikkje undervurdere den sosialiserende effekten hundre år med kommunalt sjølvstyre hadde hatt, og kommuneinstitusjonens evne til å etablere og forsterke kjensla av lokale fellesskap. Det er med andre ord grunn til å hevde at kommunane ikkje berre vart forma ut frå etablerte fellesskap, men at dei også skapte fellesskap. Dette må ein sjå i lys av den ålmenne demokratiseringa av det lokal-politiske livet frå 1880-åra og utover, som gjekk hand i hand med ei kraftig utviding av den kommunale verksemda.*»

Kommunen ble sammen organisasjonssamfunnet, arenaen der nordmenn fikk opplæring i å være demokratiske medborgere, og ikke bare være lydige undersåtter. Kommunen ble også en arena for samhold og gjensidige solidaritet som innbyggerne på bygdene til da stort sett hadde funnet i familie og slekt. Flo (2003) drøfter; «*kva status førestellingar om lokal identitet, tradisjon og historie har og har hatt i den overordna debatten kring den norske kommunestrukturen.*» Selv om også reformmotstanden blir omtalt, er artikkelen mest opptatt av argumentasjonsmåten til tilhengerne av kommunal reform, altså de som ofte møter identitet som et motargument, og da først og fremst på basis av resonnement som ble ført i utredninger. Flo (2015) mener at det ikke kan være tvil om at «*forestillinger om kva som utgjør naturlege lokale fellesskap gjennom heile etterkrigstida har vore viktige argument for å holde fast ved det eksisterende*». Han stiller seg videre kritisk til den nye debatten om identitet og nærmiljø en har hatt i sammenheng med den nye kommunereformen. Han mener at når tilhengerne av systemreform argumenterer med utgangspunkt i identitet; «*kunne det være nærliggjande å mistenkje at det er av strategiske årsaker, nærest ei pliktøving for å unngå å verte stempla som sentralistar. For tilhengjarane av kommunal reform har nemleg identitetsargumentet vore vanskeleg å handtere.*»

Han mener at kommunesammenslåing bærer i seg mye av den samme sprengende kraften som EU-saken. Han påpeker at reformer har møtt større motstand i Norge enn i de andre skandinaviske landene. I Danmark og Sverige har det bl.a. blitt gjennomført mer omfattende kommunesentralisering enn i Norge. Flo mener forklaringen er at distrikt og motkulturer i Norge har hatt en langt sterkere posisjon overfor sentralmakten. Inndelingsspørsmålet kan skape et bredt og uhåndterlig folkelig engasjement, og det kan utløse intern strid i partiene og splid i politiske allianser. Å desavuerer eller umyndiggjøre et argument som har stor oppslutning lokalt, er definitivt ikke klokt om en er avhengig av lokal aksept for de endringer en ønsker å gjøre. Han mener derfor at rene strategiske vurderinger tilsier derfor at det vil være klokt av de reformivrige å ta «motpartens argument» og gjøre de til sine egne.

2.1.1 Forsvar for småkommunen motstandskultur mot sentrum.

Motstandstesen har vært viktig innen historie og statsvitenskap i Norge. Den er best kjent fra arbeidene til Stein Rokkan, men også fra arbeider av historikerne Gabriel Øidne og Hans Try. Rokkans arbeider handler om territorialitet, sentrum/periferi-spenninger, utkantforsvar, utkantdistriktet og grensedragningens problem. Forskningen omhandler økonomi, territorium og identitet. Det kommer frem at den territorielle motsetningen mellom sentrum og periferi er en av de sentrale konfliktlinjene i Norge. Denne konfliktlinjen dreier seg bl.a. om de virkelige verdiene i landet skapes i de store byene, eller om de skapes i distriktene der råvarene finnes. Den sosio-strukturelle basis for skillelinjer er et produkt av historiske prosesser og fenomener. Med historiske prosesser menes blant annet etablering av nasjonalstaten, utviklingen av kapitalismen og industrialisering (Rokkan 1987)

En politisk skillelinje forutsetter videre utviklingen av en kollektiv identitet og et verdifellesskap innenfor denne gruppen. Den kollektive identitet innbefatter en oppfatning av en selv «vi» eller

«oss» og en oppfatning av «de andre», «de». Den politiske mobilisering og bevisstgjøringsprosessen er den avgjørende faktor for omdannelsen av «objektive» empiriske skillelinjer til subjektivt oppfattede politiske skillelinjer. Det normative verdimessige element utgjør koblingspunktet mellom sosio-struktur og atferd. Det organisatoriske element er nært forbundet med bevisstgjøring og i utvikling av identitet som utgjør det normative element. Institusjonalisering av skillelinjer gjennom organisering i foreninger, interesseorganisasjoner og partier utgjør både en stabiliserende effekt på konfliktmønstre men også en kime til forsterking av konflikter gjennom radikaliserende av motstandskulturer. Kravet om at alle tre elementer skal inngå før der kan være tale om en politisk skillelinje, utelukker en lang rekke politiske konflikter og kortvarige interesse-motsetninger. Skillelinjer er dype kløfter i det sosiale landskap som er produktet av en lang historie og ikke av kortvarige interesse-motsetninger som bare kommer og går (Rokkan 1987)

2.1.2 Nærdemokratiske ordninger. Perspektiver og politikk.

Begrepet nærdemokrati brukes vanligvis som en betegnelse på demokratiske institusjoner på underkommunalt nivå: «*Med nærdemokratiske institusjoner meiner vi demokratiske institusjoner under kommunenivået som er nært knytte til kommunen (men utan at dei av den grunn nødvendigvis inngår som eit formalisert nivå i den kommunale organisasjonen)*» (Nyseth & Aarsæther 2012, p.128)

I en gjennomgang av forskning om nærmiljøordninger i Norden brukes en enda mer detaljert typologi når det gjelder nærdemokratiske ordninger. Opprettelse av nærdemokratiske organer har vært begrunnet i et ønske om å styrke kommunens representative organer gjennom å sette saker på dagsorden, bringe lokal kunnskap inn i beslutnings- og planprosesser, skape forankring av politikk for bestemte nærområder. Det kommer frem av Klausen et al. (2013) at en av innvendingene mot kommunesammenslåingene er at avstanden mellom folk og folkevalgte ville øke. Etablering av et ekstra demokratisk nivå under kommunestyret ville kunne bidra til økt lokal deltakelse, gi bedre og lokalt tilpassede politiske beslutninger, samt fremme stedstilknytning og bygge opp under lokal identitet. De fungerer som høringspartnere for kommunen og har ingen selvstendig beslutningsmyndighet. Enkelte organer forvalter store ressurser og har vidtgående beslutningsmyndighet. Et annet mål med nærdemokratiorgan har vært å motivere til bred deltakelse i lokalsamfunnet. Men det var svært uvanlig at slike ordninger faktisk førte til betydelige, målbare økninger i politisk deltagelse og engasjement. (Klausen et al. 2013)

Ett av siktemålene med nærdemokratiske organ er at de skal samle lokale aktører, og at de skal konsolidere og bygge lokal identitet og lokalt fellesskap. Erfaringer fra Norge og de andre nordiske landene viser at nærdemokratiske organer kan ha denne funksjonen, og at dette i mange tilfeller er deres viktigste funksjon. Gjennom nærdemokratiske organer hadde lokale organisasjoner og foreninger funnet sammen, og i mange tilfeller har de tatt initiativ til for eksempel bygde - eller bydelsdager, det er blitt bygd idrettshaller og samfunnshus, eller satt i gang fritidstilbud til ungdom. Det å ha en lokal identitet er viktig for folks trivsel og det kan virke mobiliserende på lokalt engasjement. Erfaringer fra Danmark viser at der befolkningen får bestemme selv ønsker de gjerne at nærområdene skal følge gamle sogne - eller kommunegrenser. Dette har imidlertid vist seg å sementere gamle identitetsmønstre og hindre integrasjon i den nye storkommunen. Lokalpatriotisme til spesifikke områder i kommunen kunne virke uheldig for den generelle fellesskapsfølelsen i kommunen. Det kan likevel være viktig for lokalbefolkningen i en sammenslått kommune å bevare gammel lokalsamfunnsidentitet (Klausen et al. 2013).

Tilhørighet og tilknytning viser seg dessuten å være viktig for å skape engasjement og deltakelse. Det er med både fordeler og ulemper å la nærdemokratiorganer representere gamle kommuner. Områder med en etablert lokal identitet fungerer best, og lokal identitet er dermed en viktig suksessfaktor. Men dette kan også føre til at gamle grenser gjenoppstår og dermed økt fragmentering i kommunen. Det er videre en viss risiko for at inndelingen i nærdemokratiarenaer

kan medføre at tilknytningen til kommunen blir svekket, og at lojaliteten til bydelen eller nærmiljøet blir viktigst.

Nærdemokratiorganer kan ved kommunesammenslåinger fungere som plaster på såret for sammenslåtte kommuner, men de kan også bidra til å opprettholde en eventuell motstand mot sammenslåing. Nærdemokratiområder med en felles etablert identitet, har vist seg ofte å være mer vitale og lettere å få til å fungere. Dette er et argument for å la lokalområder følge allerede etablerte identitetsgrenser, som for eksempel skolekretser eller gamle kommunegrenser. Å følge en slik strategi er imidlertid et tveegget sverd, fordi det kan hindre integrering mellom ulike deler av kommunen. Særlig gjelder det gamle kommunegrenser, og spesielt hvis de opprinnelige kommunene var imot sammenslåingen i sin tid. Inndelingen i lokalområder etter gamle grenser kan gjøre at gamle og uhensiktsmessige lojaliteter opprettholdes, og at kommunen blir mer fragmentert enn den ellers ville vært. Nærdemokratiordninger kunne forsterke fellesskapsfølelsen innenfor tidligere kommunegrenser i sammenslåtte kommuner og føre til at det tar lengre tid å danne en felles kommuneidentitet. Innbyggerne er vant til å leve med flere, komplementære identiteter (sted, kommune, fylke, nasjonal identitet), og dermed er det ikke sikkert at en forsterket fellesskapsfølelse innenfor et mindre område enn kommunen nødvendigvis var problematisk. Slike organer kan også komme på siden av lokalsamfunnet ved at de ikke representerer noe naturlig identifikasjonspunkt for innbyggerne og kan dermed ikke være et talerør for innbyggerne (Klausen et al. 2013).

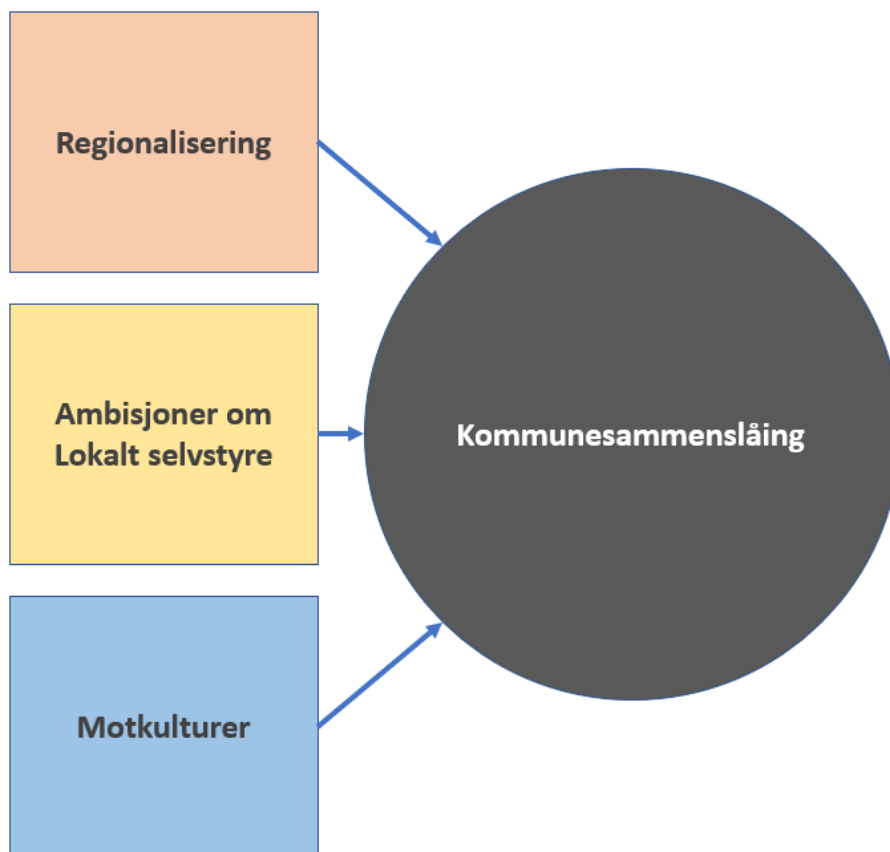
2.1.3 Presisering av forskningsspørsmål 1

Med utgangspunkt i temaene ovenfor i dette kapittelet kan forskningsspørsmål nr.1 presiseres på følgende måte: Hvordan kommer de tre typer stedsoppfatningene; Storbyen, den eksisterende (små) kommune og lokalsamfunnet til uttrykk av aktørene i sammenslåingsprosessen?

Den første forestillingen, regionalisering, handler om at det er viktig og naturlig med etableringen av en stor kommune. Det er viktig at det etableres en stor kommune som vil fungere som en drivkraft for hele regioner og landsdeler. Byen må ekspandere for å bli en viktig nasjonalt og regional storby. Argumentene til denne forestillingen fokuserer på styrking av fagmiljøer, effektivisering og muligheten for å bli en viktig nasjonalt og regional storby.

Den andre forestillingen, motkultur, handler om at det er et ønske om å forsvare og utvikle lokalsamfunn og etablerte kommuner. Forestillingen handler om at lokale steder og kommuner har en oppfattelse av at deres identitet og tilhørighet er truet og man ønsker derfor å forsvare og utvikle slike steder.

Den tredje forestillingen, ambisjoner om lokalt selvstyre, handler om at det ved å opprette politiske organer og demokratiske utvalg under kommunenivå kan man styrke lokal identitet og autonomi samtidig som den nye kommunen opprettes. Denne forestillingen kan forstås som en kompensasjon for at kommunen legges ned gjennom å opprette arenaer for å engasjere seg. Denne forestillingen kan knyttes til endringer i sivilsamfunnet, hvor de frivillige organisasjonene har endret seg fra å være opptatt av å være folkebevegelser som knytter sentrum og utkant sammen gjennom å engasjere seg i politiske spørsmål som binder sentrum og periferi sammen (Selle 2003). Ettersom samfunnet er blitt mer individualistisk er engasjementet kommet med utgangspunkt i individenes egne ønsker enn det som kommer til uttrykk fra et felleskap.

Figur 2 Figuren viser hvordan de tre forestillingene, regionalisering, ambisjoner om lokalt selvstyre, motkulturer kommer til uttrykk i kommunesammenslåingsprosessen, selv laget

2.2 Teori om endring og institusjonalisering av steder

Denne delen av teorikapittelet vil dreie seg om endringsprosesser på steder og da spesielt kommuner. Et perspektiv lansert av den Paasi om regionalisering er viktig her. Regionalisering dreier seg i utgangspunktet om etablering av regioner, men her i denne oppgaven vil utgangspunktet være kommuner. Det er ønskelig å se på om det er samsvar mellom hvordan Paasi forklarer en institusjonaliseringsprosess og sammenslåingsprosessen til nye Kristiansand kommune. Dette perspektivet er også brukt av andre samfunnsgeografer som Lysgård, ved studier av samfunnsutviklingen i Norge.

2.2.1 Kommune som en region – Kommunesammenslåing som en regionalisering

Regionbegrepet er tett knyttet til geografi og administrasjon som et geografisk mellomnivå eller samfunnsmessige økonomiske mønstre. Begrepet har også en viktig posisjon inn geografi som et analytisk begrep for å gruppere og klassifisere ulike sosiale, kulturelle, økonomiske og natur aspekter. Regionbegrepet kan i tillegg forstås som regioner som en avgrensning av flere sosiale, politiske, økonomiske og kulturelle prosesser som danner regionens geografiske nedslagsfelt. Dette nedslagsfeltet kan endres over tid som en konsekvens av at de sosiale, politiske, økonomiske og kulturelle prosessene også endrer seg. En region kan med andre ord forstås som sosialt produserte kategorier som er i stadig endring (Lysgård 2001; Paasi 2002).

Frisvoll og Almås (2004); (2014) argumenterer for at man begrepsmessig kan forstå en kommune som en region gjennom å forstå at en kommune som en geografisk avgrensning av sosiale, politiske, økonomiske og kulturelle prosesser. Forfatterne argumenterer for å bruke region begrepet for å forstå en kommune, fordi dette åpner for en dynamisk forståelse av kommunen. Kommunen er i stadig endring med prosesser som påvirker kommunens geografiske nedslagsfelt.

Disse prosessene kan være endringer i samfunnsutvikling, nasjonal eller internasjonal utvikling, eller nasjonale myndigheters omprioriteringer (Frisvoll & Almås 2004). Dette betyr at en kommune ikke bare er en administrativ inndeling, men at den kan forstås som en sammensatt enhet som endrer seg med samfunnet.

Gjennom å forstå en kommune som en region åpner det seg en mulighet for å forstå en kommunesammenslåing som en delprosess i en regionalisering. Regionalisering omhandler prosesser som over tid som kan bidra til dannelsen eller defineringen av nye regioner. En regionaliseringsprosess kan knyttes til hvordan regioner administreres, formidles og avgrenses, det kan også knyttes til prosesser som over tid kan bidra til dannelsen av regionale særtrekk og identitet. Slike prosesser innebære at en region over tid blir mer ensartet gjennom en homogenisering og at regionalisering henger tett sammen med dimensjonene rom og tid.

2.2.2 Regional identitet – Hvordan kan flere kommuner danne et felleskap

Begrepet region brukes på flere måter i litteraturen. Selstad (2003) sitt hovedperspektiv når det gjelder regionalisering, er at regioner dannes av prosesser i samfunnet. Han fastslår at det i «regionbegrepet» finnes mange ulike måter å forstå begrepet region på, og at den regionalpolitiske diskusjonen er full av regionbegreper. Selstad beskriver forholdet mellom regioner, rom og det territorielle på denne måten. Dersom vi forstår geografien som noe romlig, og definerer regioner ut fra romlighet, kan vi si at det er den romlige samhandlingen som konstituerer (danner) regionen.

I sin studie av regioner i Finland lager Paasi (2002) et analytisk skille mellom regionens identitet og regional identitet. *Regionens identitet* blir konstruert gjennom offentlig debatt om hva som er karakteristisk for regionens natur, kultur og mennesker. Denne debatten brukes for å skille en region fra andre regioner. På den andre siden handler *regional identitet* om innbyggerne i regionen sin identifikasjon med regionen. Lysgård går inn for at regional identitet må analyseres som et narrativ som gir mening til sosial praksis og sosiale prosesser. Regional identitet indikerer vanligvis, og for de fleste mennesker, en tett relasjon mellom folks identitet og det fysiske miljøet, men det er mulig å ha identitet pr se med et territorium (Lysgård 2001).

Regionens identitet inneholder en sterkere og mer framtrædende maktrelasjon, hvor natur, kultur og mennesker brukes i diskurser og klassifikasjoner for å skille en region fra en annen (Paasi 2002). Dette dreier seg om hvilke forestillinger som brukes i prosessen om hva regionen skal være og hvilke som får gjennomslag. Lysgård (2001) sier at det en søker å finne i en studie av regional identitet; «er de maktrelasjoner som virker når ett identitetsnarrativ blir overordnet eller regnes som mer eller like gyldig/legitimt som et annet narrativ.» Dette dreier seg om hvordan kunnskap om et bestemt narrativ etableres som resultat av at maktrelasjoner virker i sosiale prosesser. Nøkkelen til å forstå identitet og et identitetsnarrativ, kan dermed finnes ved å studere fenomenet i et makt- og kunnskaps perspektiv.

2.2.3 Institusjonalisering – Utvikling av regional identitet

Vi vet lite om hvordan nye kommunale felleskap bygges og om hva det er som fremmer og hva det er som hemmer utviklingen av slike felleskap. Tre begreper er sentrale for å forstå re-skalering av kommunen som territorielle felleskap: grenser, institusjonalisering og de-institusjonalisering (Frisvoll & Almås 2014; Frisvoll 2016).

Det er to dimensjoner som er viktige for å forstå etableringen av slike felleskap i rom og tid. Når det gjelder den romlige siden ved territorium, er grenser sentralt. Grenser skiller ett territorium fra andre territorium, gjennom å definere territoriet for de innenfor og utenfor. I dag er de fleste grenser mer eller mindre porøse og få grenser er så porøse som kommunegrensene, men det betyr ikke at de er uten betydning.

Institusjonalisering referer til prosessen med å definere en ny geografisk enhet for å framstå som noe naturlig. Dannelsen av nye enheter har en tidsdimensjon og institusjonaliseringsbegrepet omhandler nettopp om denne tidsdimensjonen. Det tar tid for at en ny enhet utvikler seg til å framstå som naturlig. Begrepet institusjonalisering er tett knyttet til den finske geografen Paasis og hans undersøkelser ved kommunesammenslåinger i Finland. Paasi (2002) deler institusjonaliseringen inn i fire stadier.

Første stadiet er dannelsen av den territorielle formen til den geografiske enheten. I dette stadiet blir sosialpraksis i et område definert innenfor som en del av et geografisk område. Man skaper en forestilling om grenser som skiller området fra andre områder. Det blir en definering av hva som er «vårt» område og hva som «ikke er vårt» område gjennom fastsetting av grenser. I en kommunesammenslåing er dette eksempelvis arbeidet med å definere dagens kommuner som en ny kommune.

Andre stadiet er en formulering av det geografiske området i form av begrep og eller symboler. I dette stadiet dannes det begreper og symboler som brukes til å skille området fra andre områder og for å skape identitetsmessige fortellinger om seg selv. Dette stadiet henger tett sammen med identifikasjonsprosesser. I en kommunesammenslåing er dette eksempelvis arbeidet med å gi den nye kommunen et navn eller et kommunevåpen.

Tredje stadiet er etableringen av institusjoner som har det nye området som sitt nedslagsfelt. I dette stadiet etableres institusjoner rettet mot området og i forhold til overordnede institusjoner og systemer. Det fokuseres, for på sikt å skape en oppfattelse av at det nye området er en viktig enhet gjennom sine institusjoner. I en kommunesammenslåing er dette eksempelvis arbeidet med å opprette den nye kommunens kommunestyre, administrasjon, tjenestefordeling osv.

Fjerde stadiet er etableringen av en bevissthet, en aksept, til det nye området både innenfor og utenfor det nye området. I dette stadiet etablert det nye området og fremstår som noe naturlig og selvfølgelig. I en kommunesammenslåing er dette prosessene i samfunnet etter at den nye kommunen er etablert. Prosessene som handler om hvordan den nye kommunen får etablert en aksept og identitet som henspiller dens særpreg. Denne aksepten kan knyttes til både de som bor i den nye kommunen og de som bor i andre kommuner.

De-institusjonalisering referer til prosessen hvor en geografisk enhet over tid fjernes og mister sin legitimitet og aksept. Frisvoll (2016) legger til at en de-institusjonalisering ikke behøver å bety at alt tilhørende den tidligere geografiske enheten forsvinner. Den tidligere geografiske enheten kan leve videre som et geografisk symbol eller en sosial forestilling. Dette er blant annet grunnen til at gamle kommuner kan gjenopstå inne i etablerte kommuner.

2.2.4 Interkommunal identitet – utvikling av identitet mellom kommuner

Frisvoll og Almås (2004) viser til Paasis arbeid om institusjonalisering i deres studie av kommunesammenslåinger i Norge. Utgangspunktet deres er å undersøke hvorfor noen sammenslåinger fungerer og andre ikke. Frisvoll og Almås presenterer i denne sammenhengen deres begrep om *interkommunal identitet*, som handler om at kommuner føler at de er i samme båt. Dannelsen av en interkommunal identitet tar tid og medfører at den nye kommunen framstår som «naturlige», og kan forstås som et virkemiddel for å skape oppslutning om den nye kommunen.

For å danne en interkommunalidentitet forklarer Frisvoll og Almås at det trengs prosesser som handler om interaksjon og identifikasjon. Interaksjon handler om prosesser som medfører samhandling over kommunegrensene. Denne samhandlingen kan over tid skape en samhørighet på tvers av kommunegrensene. Frisvoll og Almås (2004) trekker frem i denne sammenheng at menneskenes bevegelse og samhandling over grensene er sentralt.

Identifikasjon handler om symboler og faner som signaliserer en felles tilhørighet. Denne typen prosesser kan gi en følelse av enhet og samhörighet over grensene. Dannelsen av tilhørighet og samhörighet er imidlertid en svært langsom prosess, som kan gå over flere generasjoner. Dette gjelder spesielt i sterke bygdesamfunn (Frisvoll 2016). Interaksjon og identifikasjon viser alene stillbilder av situasjonen mellom kommunene. Institusjonalisering, selve prosessen med å danne og endre en kommune, gjør det mulig å danne en felles identitet til den nye kommunen. Institusjonalisering dreier seg om at interaksjons- og identifiseringsprosessene får virke over tid slik at den nye kommunen blir «tatt for gitt» eller sett på som noe «naturlig» (Frisvoll & Almås 2014)

2.2.5 Byggere og hemmere av interkommunal identitet.

Frisvoll og Almås (2014) legger vekt på at et felles arbeidsmarked er én viktig bygger av interkommunal identitet. Felles institusjoner som lokalaviser, kulturhus, idrettslag/fotballag etc. er viktigere arenaer for interaksjon. Arenaer og etableringer av samlende institusjoner og fyrtårn, kan bidra til at den nye kommunen blir mer synlig og kan medføre at innbyggeren opplever at de er i en samme situasjon.

Frisvoll og Almås fant at av de 3 kommunesammenslåingene som ble studert, var det bare i to, Re i Vestfold og Skånland i Troms, at den interkommunale identiteten hadde blitt sterk nok til at innbyggerne ønsket kommunesammenslåingen velkommen. I de andre fant de få tegn på at det i hele tatt eksisterte en interkommunal identitet. I stedet virket den identitetsmessige orienteringen å være preget av sterk bygdetilhørighet. De konkluderte med at et sett av hemmere har blokkert utviklingen av en interkommunal identitet i disse kommunene (Frisvoll & Almås 2014).

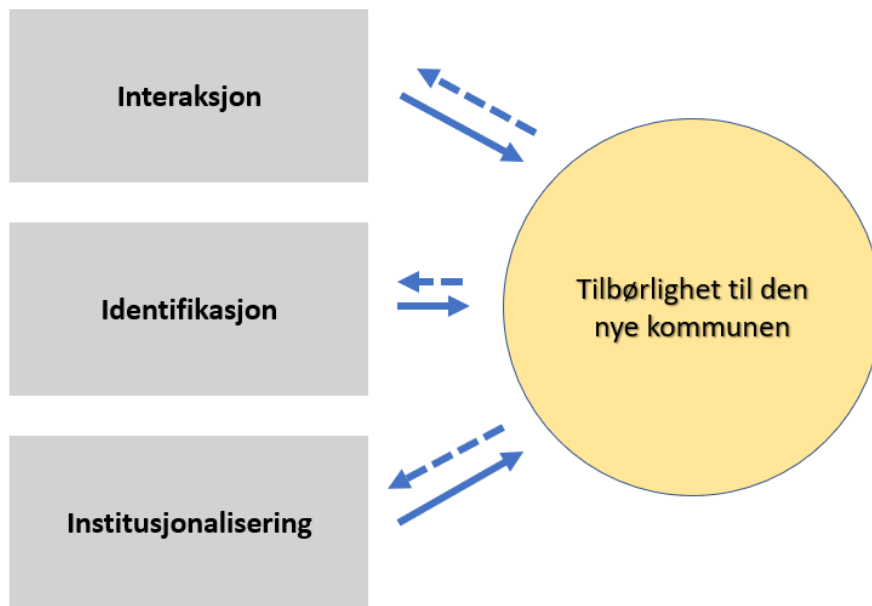
I Ørsta og Volda var eksistensen av sterke stedsnavn en sentral hemme for utviklingen av en interkommunal identitet i de to kommunene. I Ørsta og Volda fungerte tettstedene Ørsta og Volda som sentrale fyrtårn for innbyggernes identifikasjon – en identifikasjon som til en viss grad var bygget opp rundt uforenlige motsetninger. Forfatterne poengterte at navnene Ørsta og Volda var; «merkenavn som signaliserer dette identitetsmessige innholdet». Videre var det et hinder at kommunen var «jevnstore» i utviklingen av interkommunal identitet. Jevnstore steder ville være rivaler og prøve å sørge for at det ene ikke vokser på bekostning av det andre.

2.2.6 Motstand mot det nye – Asynkron regionalisering

Frisvoll (2016) finner i sin studie av Nettet at gamle administrativ grenser er synlige i kommunepolitikken, lenge etter at de ble lagt ned. Han kaller dette fenomenet for asynkron regionalisering. Dette har med folks samhandling og forestillinger å gjøre. Gjennom samhandling over tid skapes og vedlikeholdes oppfatninger av hvem som inngår i fellesskapet og hvem «de andre» er. Begrepet asynkron regionalisering viser til at ulike deler av den territorielle reskaleringen skjer i ulik hastighet generelt, men også ulik hastighet i ulike deler av befolkningen. Disse hastighetsforskjellene bidrar til friksjon og spenning i institusjonaliseringen og de-institusjonalisering av kommunen. Denne spenningen kan gi seg utslag i aktivisme og motstand, men også som kampanje for den nye geografiske enheten. Asynkron regionalisering handler om at gamle grenser mellom kommuner kan forbli reelle skiller flere tiår etter at kommunen ble lagt ned. Frisvoll vier at dette har medført vanskeligheter ved etableringen av den nye kommunen Nettet. Den de-institusjonaliserte kommunen har fått leve videre og bidratt til at geografiske skillelinjer får sette sitt preg på kommunen. Det trekkes også fram håndteringen av symbolske grensene som viktige for at den nye kommunen skal unngå at det nye fellesskapet blir utkonkurrert av gamle etablerte felleskap.

2.3 Analytisk tilnærming til å studere kommune tilhørighet

I denne delen av teorikapittelet presenteres en analytisk tilnærming til å studere tilhørighet i en sammenslåingsprosess. Oppgaven tar utgangspunkt i Lysgård (2001) sin modell for å studere regional identitet, med modifikasjoner for å se på tilhørighet i en kommunesammenslåingsprosess. Gjennom denne tilnærmingen er det mulig å knytte teorien om identitet og sted til teorier om regionalisering og sammenslåing. Oppgaven tar utgangspunkt i Frisvoll og Almås (2004) sitt begrep om interkommunal identitet. Modellen bruker begrepene identifikasjon, identifikasjon og institusjonalisering hentet fra regionalisering teorien til Paasi (2002). Se figur under.

Figur 3 tilnærming til å studere tilhørighet i en sammenslåingsprosess.

2.3.1 Interaksjon

Det første temaet handler om hvordan institusjonalisert sosiale praksiser gjensidig påvirker og former rommets form i fortid og nåtid. Dette er forbindelser, kommunikasjon og samhandling som kan kobles til Paasi (2002) begrepet om interaksjon. I en kommunesammenslåing er dette eksempelvis samhandling, samarbeid, kommunikasjon og materielle strukturer mellom kommunene. Denne interaksjonen danner grunnlaget for den nye kommunen sin romlige form, og den nye kommunen kan vanskelig oppnå en aksept som naturlig enhet hvis ikke de romlige praksisene brukes og leveres av kommunen(e) sin(e) innbyggere. Lysgård mener at dette temaet kan sees i sammenheng med Lefebvres begrep om det er erfarte rom.

2.3.2 Identifikasjon

Det andre temaet handler om hvordan kommunens innhold og form presenteres og representeres innenfor og utenfor kommunens grenser. Dette handler om formidlingen, bevisstgjøringen og konstruksjonen av forestillinger og meninger. Dette er eksempelvis bruk av symboler, ritualer, navnetting og kan kobles til Lefebvres begrep om det begrepsliggjorte rom. I en kommunesammenslåing er dette eksempelvis symboler og identifiserende elementer, som gir et meningsinnhold inn i den nye kommunens romlige form, og den nye kommunen kan vanskelig oppnå en aksept som naturlig enhet hvis den ikke fremstår som en legitim i sin presentasjon.

2.3.3 Institusjonalisering

Det tredje temaet handler hvordan kommunen definerer sitt nedslagsfelt ovenfor aktører nasjonalt, regionalt og lokalt gjennom etableringen av institusjoner som har kommunen som sitt nedslagsfelt. Dette er eksempelvis opprettelse av kommunale organer, institusjoner og praksiser som på sikt

handler om å skape en oppfattelse av at det nye området er en viktig enhet gjennom sine institusjoner. Den nye kommunen kan vanskelig oppnå en aksept som naturlig enhet hvis den ikke skaffer seg legitimitet innad og utad. I en kommunesammenslåing er dette eksempelvis arbeidet med å opprette kommunens kommunestyre, administrasjon, tjenestefordeling, samt utvikle prosjekter rettet mot kommunen sine innbyggere og aktører utenfor.

2.3.4 Tilhørighet til den nye enheten

Det fjerde siste temaet handler om hvordan kommunen har en aksept som naturlig enhet blant sine innbyggere. Kommunen har fått etablert en bevissthet, en aksept, både innenfor og utenfor sine grenser. I en kommunesammenslåing er dette resultatet av prosesser over tid som institusjonaliserer den nye kommunen som en evigvarende ovenfor sine innbyggere og andre. Lysgård mener at dette temaet kan sees i sammenheng med Lefebvres begrep om det levde rom.

2.4 Oppsummering av teoridel

I dette teorikapitlet er det blitt gjennomgått to teoretiske tilnærminger til oppgaven. Den første delen av oppgavens teoretiske angrepsvinkling handler om identitet og sted. Oppgaven har en konstruktivistisk tilnærming til identitet og at stedet studeres gjennom begreper og representasjoner. I denne oppgaven er det valgt å se bort fra perspektiv som uttrykkes i sence og place. Dette fordi oppgaven tar en tilnærming som undersøker kollektive meningsstrukturer om samfunnet og ikke en personlig oppfatning. Her kommer perspektivet som knyttes til begrepet om representasjoner inn. Det er et maktforhold mellom representasjonene som kommer på grunnlag av politiske prosesser. De politiske prosessene som påvirker sammenslåingsprosessen til nye Kristiansand er noe som blir gått nærmere inn på i de følgende delene.

I den andre delen av oppgavens teoretiske angrepsvinkling er det fokusert på endring av kommuner. Dette handler om et perspektiv lansert av den finske geografen Paasi om regionalisering. Regionalisering dreier seg om etablering av regioner gjennom institusjonaliseringsprosesser. Lysgård, Frisvoll og Almås mener at tilnærmingen til Paasi egner seg i studier av kommunale endringsprosesser. Oppgaven tar utgangspunkt i å forstå en kommunesammenslåing som en regionaliseringsprosess.

Avslutningsvis blir det presenter en analytisk tilnærming til å studere tilhørighet i en sammenslåingsprosess.

3 Metode

Hensikten med dette kapitlet er å presentere oppgavens metodiske framgang for å svare på hvilken betydning tilhørighet har i en kommunesammenslåingsprosess. Det å studere komplekse og lite håndfast fenomener slik som identitet, stiller store krav til metode poengterer Frisvoll og Almås (2004). Valg av metode er avhengig av både problemstillingen og det empiriske feltet.

Oppgaven dreier seg om hvordan tilhørighet blir uttrykt og forstått i prosessen hvor tre kommuner blir slått sammen til en ny kommune. Dette omhandler hvordan geografiske områder som de eksisterende kommuner, steder tilknyttet disse kommunene og den nye kommunen blir framstilt og hva slags mening de blir lagt i prosessen. Prosessen med å etablere en ny kommune må forstås som delt i to, det er en utredningsprosess og en etableringsprosess. Disse to prosessene kan dokumenteres gjennom dokumenter fra forhandlingene og utredninger. Her kan man finne formuleringer som uttrykker direkte og indirekte noe om tilhørighet og identitet. Det er en faglig utfordring å sette utsagn i en sammenheng for å trekke meningsfulle konklusjoner.

3.1 Valg av forskningsdesign

Denne oppgaven retter søkelys på kommunesammenslåingsprosessen av nye Kristiansand kommune. Sammenslåingsprosessen mellom de tre kommunen Søgne, Songdalen og Kristiansand, er en prosess som har pågått siden 2014 og som skal stå ferdig januar 2020. Den empiriske delen av oppgaven vil dreie seg om å studere en prosess og er av den grunne en casestudie. Casestudier er godt egnet til å få tak i samspillet mellom en spesifikk kontekst og et fenomen. Når man gjennomfører en casestudie velger man ut et eller få enheter og studerer disse intensivt for å så kunne si noe om et fenomen i enhetene. Selv om en casestudie handler om en utvalgt enhet så brukes metoden til å prøve å kaste lys om fenomenet som studeres utover casestudien sin utvalgte enhet (Johannessen et al. 2011).

Denne oppgaven benytter seg av kvalitative metoder. I samfunnsfaglig sammenheng går det et grunnleggende skille mellom kvantitativ og kvalitativ forskning. Valget avhenger av hva slags spørsmål man stiller og hva slags besvarelse man faktisk er ute etter. Kvalitative data er i form av ord, mens kvantitative data er i form av tall. Det betyr ikke at man i kvalitativ metode kun undersøker tekstmateriale og i kvantitative metode kun undersøker tallmateriale. Det betyr at man i kvalitativ metode er opptatt av å produsere fortolkningen som ordnes som tekst, mens man i kvantitativ metode i hovedsak fokuserer og fortolker tall. I kvalitativ metode er tilnærmingen som regel åpner, og en nærmer seg studieobjektet med en bredere tematisk innfallsvinkel. Med et slikt siktemål er kvalitative metoder benyttet i denne oppgaven (Thagaard 2009).

Oppgaven benytter seg av kvalitative metoder fordi spørsmålene oppgaven ønsket å finne ut av kan knyttes til skjulte og svært komplekse prosesser som vanskelig lar seg svare på gjennom tall. Oppgaven har å gjøre med et kontekstavhengig fenomen som vi trenger unik kunnskap om. For å svare på disse spørsmålet trengs informasjon og forståelse av sammenhenger i en prosess. Slike spørsmål passer seg å svare på gjennom å anvende en tilnærming som studerer formuleringer og sammenheng ved bruk av kvalitative metoder. Denne oppgaven tar utgangspunkt i en dokumentanalyse av utvalget dokumenter og semistrukturerte intervju med et utvalg av aktører som har vært sentrale i prosessen.

3.2 Dokumentanalyse

En dokumentanalyse er en systematisk gjennomgang av skriftlige kilder for å på denne måten danne seg et overordnet bilde av et fenomen. Dokumentanalyse innebærer innholdsanalyse av

tekst som er skrevet, eller på annen måte frambragt, med et annet formål enn det forskeren bruker den til. Dokumentanalyser er vanligvis ikke begrenset til studier av tekster sett som løsrevne studieobjekter, men også vurderinger av den kontekst de er skrevet og publisert i, hvilke formål de har og i hvilken grad de har noen påvirkningskraft (Thagaard 2009).

Som en del av oppgaven er det blitt gjennomført en dokumentanalyse av ulike dokumenter knyttet til sammenslåingsprosessen. For deler av datamaterialet har dette vært den mest egnede og kanskje den eneste metoden for å framskaffe disse dataene på. Dette fordi store deler av datamaterialet angående kommunesammenslåingsprosessen er skriftlige kilder. Hensikten med dokumentanalysen har vært å finne ut hvordan de tre kommunen arbeider i prosessen og hvordan temaer knyttet til identitet og tilhørighet kommer frem i dokumentene. For å på denne måten å få en forståelse av hvordan sammenslåingsprosessen har utviklet seg og forstå hvordan identitet blir forstått i sammenslåingsprosessen. Dokumentene som er undersøkt i oppgaven er offentlige skriftlige kilder. Dette omhandler sakspapirer, møtereferater, vedtak, rapporter, utredninger og aviser. For å finne disse dokumentene har nettsider og databaser knyttet til de tre kommunene og nye Kristiansand kommune vært viktige. Store deler av dokumentene direkte knyttet til sammenslåingsprosessen ble hentet ut fra Kristiansand kommunes innsynsportal.

En stor del av dokumentanalysen har vært en gjennomgang av lokale medier. Avisartikler fra 2014 til 2019 knyttet til kommunesammenslåingen er hentet ut ved hjelp av avis-databasen Atekst.no. Atekst.no er en database som inneholder avisartikler fra store deler av avisene i Norge. Artiklene er blitt valgt ut etter strategisk søk i database. Det har blitt gjort søk på ordene «*identitet*», «*tilhørighet*», «*kommunesammenslåing*», «*Søgne*», «*Songdalen*», «*Kristiansand*». Avisene som er undersøkt er lokalavisene i området, Fedrelandsvennen, Søgne & Songdalen budstikke og Lillesand-posten.

3.3 Kvalitative intervju

For å få en bredere forståelse av hvordan aktørene selv forstår identitet og tilhørighet i sammenslåingsprosessen er det gjennomført semistrukturerte intervjuer med et utvalg av aktører i sammenslåingsprosessen. Semistrukturerte intervjuer er intervjuer som har en halvstrukturert form med noen faste spørsmål. Denne intervjuformen har en fleksibilitet som tillater at man bytter om på rekkefølgen, dersom situasjonen skulle kalle på det. Dette gjør det også mulig å tilpasse intervjuet etter hvem man snakker med og komme med oppfølgingsspørsmål, som kan gi informantene anledning til å komme med mer utfyllende informasjon (Johannessen et al. 2011). Hensikten med intervjuene har vært å få en bredere forståelse av sammenslåingsprosessen fra de som sitter inne i den, og prøve å finne ut hvordan aktørene selv forstår hvordan identitet og tilhørighet har blitt behandlet og utfolder seg i prosessen.

Utvalget av informanter er avgrenset til politikere og ansatte i forvaltningen som har jobbet med eller som jobber med sammenslåingsprosessen nå. Selve utvalget av intervjuobjekter ble gjort på bakgrunnen av funn ved gjennomgang av dokumenter, samt gjennom henvisninger fra kontaktpersoner i de tre kommunene. Det har vært viktig å sikre en viss grad av representativitet blant informantene, slik at flere sider ved arbeidet med sammenslåingen ville komme frem. Det ble derfor valgt ut tre informanter fra hver av de tre kommunene i tillegg til tre informanter fra prosjektet «nye Kristiansand». Alle intervjuene ble gjort i de tre kommunene våren 2019 i et tidsspenn over tre dager. Det ble gjennomført elleve intervjuer hvor utvalget også kan dels inn i to grupper: tre politikere og åtte fra kommuneforvaltning. De tre politikerne består av fremtredende politikere fra de tre kommunene med tilknytning til etableringsarbeidet. De åtte fra kommuneforvaltningen består av rådgivere, planleggere og kommuneledelse fra de tre kommune og prosjektet «nye Kristiansand». I oppgaven vil informantene forbli anonymisert.

Selve gjennomførelsen av intervjuene var organisert som temaer hvor spørsmålene innenfor temaene kunne komme i forskjellig rekkefølge ut fra hvordan informanten svarte. Under hvert spørsmål var det notert stikkord som var ment som støttespørsmål dersom ikke informanten forsto spørsmålet eller for å supplere spørsmålet. Det ble utformet to intervjuguider, en til politikeren og en til kommuneforvaltning. Dette for å lette prosessen med å skille og systematisere intervjuene i ettertid. Spørsmålene til intervjuguiden ble utformet på bakgrunn av tidligere funn i dokumentanalysen.

3.4 Metodiske utfordringer

En svakhet ved å bruke kvalitativ metode er at den kan være svært ressurskrevende og det kan også være vanskelig å generalisere funnene. Det har vært en metodisk utfordring for oppgaven å få tilgang til så mange som mulig av de ulike formuleringene og forståelsene som kommer frem i sammenslåingsprosessen. Det har ut fra tidsavgrensning en masteroppgave setter, ikke være mulig å finne alle mulige formuleringer og forståelser. Det har derfor blitt gjort utvelgelses som er redegjort for over. Disse avgrensningene setter en ramme på oppgaven som gjør det mulig å gjennomføre og svare på oppgaven innenfor tidsperspektivet til en masteroppgave.

Under gjennomførelse av intervjuene viste det seg at en av informantene fra Søgne måtte melde forfall. Det har heller ikke vært mulig å gjennomføre et fullverdig intervju av vedkommende i ettertid. Ideelt burde det vært gjennomført flere intervjuer og noen av intervjuobjektene burde vært intervjuet i flere runder. Dette kunne bidratt til en bredere forståelse og styrket funnene til oppgaven. På grunn av oppgaven sin tidsavgrensning måtte dette utgå.

3.5 Metodiske fordeler

Som nevnt i det innledende kapitlet inngår denne oppgaven i prosjektet «Tverrfaglig masterklasse 2019» hvor fjorten masterstudenter er koblet til det felles caseområdet nye Kristiansand kommune. Det å være koblet til dette prosjektet har gitt store fordeler. Som en del av prosjektet har det vært seminarer og diskusjoner som har gjort det enklere å komme seg inn i stoffet. Det har vært verdifullt å diskutere prosjektet i lys av andre temaer og innspill fra andre medstudenter og veiledere. Det har også vært gjennomført en fellestur ned til Kristiansand hvor vi fikk en omvisning i de tre kommunene og kom i direkte kontakt med kontaktpersoner for de tre kommunene. På denne måten har prosjektet lettet gjennomførelsen av intervjuer og innsamling av dokumenter.

4 Karakteristika ved undersøkelses området

I dette kapitlet blir det sett på karakteristika og særegenhet til de tre kommunene som har relevans for oppgaven. Karakteristika og særegenhetene ved de de tre kommune kan ha en betydning for sammenslåingsprosessen. Eksempelvis symboler og historien til kommunene.

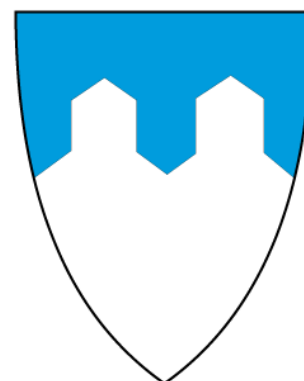
Kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand skal slås sammen til en kommune. De tre kommunene arbeider nå med å gjøre klar den nye kommunen til å opprettes 01.01.2020 under navnet Kristiansand. Den nye storkommunen vil per 1. Januar 2019, ha et samlet areal på 644 km² og samlet befolkning på 110 391. Kommunen vil ved sammenslåing bli den mest befolkede kommunen i Agder og Norges femte største storby. Mot 2040 er det er forventet en jevn befolkningsvekst i den nye kommunen og det er fremskrevet at kommunen i 2040 vil ha en befolkning på 132 045 innbyggere (nykommune.no 2018). I dette kapitelet blir det en presentasjon av de tre kommunene som sammen utgjør den nye kommunen.

Figur 4 Nye Kristiansand kommune sin plassering i Agder. De tre kommunen som utgjør den nye kommunen er markert i blått. Dette bildet skal endres

4.1 Søgne kommune

Søgne kommune ligger sør i Vest-Agder fylke. Kommunen grenser til kommunene Mandal i vest, Marnardal i nord, Songdalen i nordøst og Kristiansand i øst (figur 5). Kommunens nåværende grenser ble satt i 1964 da områder fra kommunene Holum og Øyslebø ble overført. Kommunen ligger langs kysten og har en skjærgårdskyst med flere øyer, holme, skjær og korte fjorder, hvor den lengste er Trysfjorden og Skarpeidfjorden som ligger vest i kommunen. Innlandet i kommunen er preget av landbruksområder, skogtopper, småvann, bekker og elver. De fleste i kommunen bor ved jordbruksområdene mellom Lunde elva og Søgneelva. Her ligger også kommunens administrative senter Tangvall. Søgnes våpenskjold (figur 6) viser vardene på uthavnen i Ny-Hellesund i sølv på en blåbakgrunn. Våpenskjoldet symboliserer den sterke historiske forankringen som kommunen har til havet. Kommunen har et samlet areal på 151 km² og et innbyggertall på 11 362 per 3.kvartal 2018 (SSB 2019c). Det har vært en betydelig vekst i innbyggertall siden mellomkrigstiden og frem til i dag. Mellom 1946-1978 ble folketallet mer enn fordoblet (Thorsnæs 2018b).

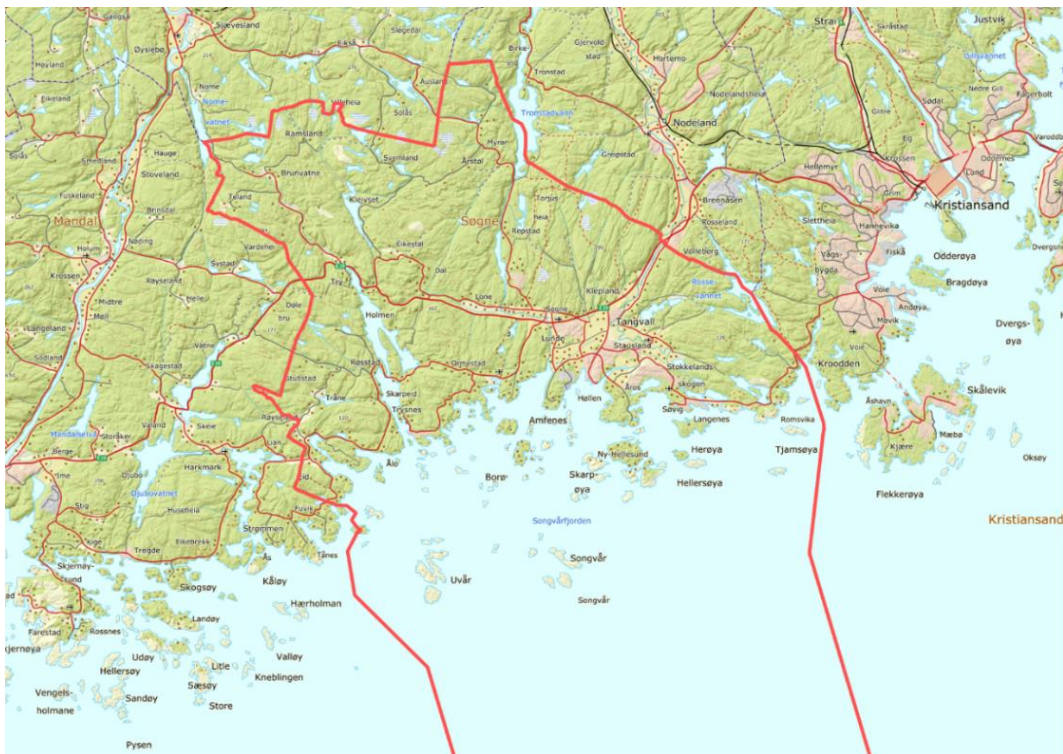

Figur 5 Våpenskjoldet til Søgne kommune hentet fra:

<https://snl.no/S%C3%B8gne>
05.05.2019

Bilde 1 Søgne kommune sin plassering i Vest-Agder fylke.
Bildet er hentet fra <https://snl.no/S%C3%B8gne> 05.05.2019

Bilde 2 Søgne kommune sin utstrekning, kommunen er markert med tykk rød strek. Bildet er hentet fra Kilden.no

Bilde 3 Bildet viser kystgården i Søgne. Midtgarden (2019).

4.1.1 Historie

Det er uvisst når området ble først tatt i bruk, men det har vært menneskelig aktivitet i området i lengre tider. Det er funnet spor fra istiden hvor det mest kjente funnet er Søgne-kvinnen, som er et av de tidligst daterte funnen på menneskelig aktivitet i Norge. Omlandet i Søgne kommune har vært preget av skiftende utvikling og sentrumsdannelse. Området består av flere eldre steder som i vise perioder sett sitt snitt til å utvikle seg til området sitt senter. Fra gammelt av har sterke gårder i innlandet stått sterkt. På Søgne, sør-øst for Tangvall, har det vært kirke og prestegård helt fra middelalderen. I bygdebøkene kommer det frem at Søgne fra gammelt av var inndelt i områdene Stausland og Lunde manntall. Det kommer også frem at Klepland, området nord for Tangvall, var et av de eldste tingstedet i området. (Repstad 1981, pp.28-29)

Det har alltid vært mye aktivitet langs med kysten. Et av de eldste sporene på dette er funn av eldre fangstutstyr. Sagn forteller at Olav Trygvason skal ha reiste inn i Trysfjorden for reparasjon på sitt skip Ormen Lage. På 1500-tallet starter en massiv utvikling langs med kysten. Utenlandske handelsmenn, da spesielt hollendere, fant interesse i området sine fine eikeskoger med godt trevirke. Dette utviklet seg til en lukrativ trelasthandel med da spesielt tresortene eik og furu. Høllen, sør for Tangvall, vokser frem som et stabel- og ladested for tømmer. Etter hvert blir også tingstedet flyttet hit. Høllen har en god havn og forbindelse til den viktige uthavnen Ny-Hellesund, og utover på 1600- og 1700-tallet vokste Høllen til å bli et viktig landingssted. Kysten var i denne perioden preget av mange små sentere drevet av næring knyttet til fiske, handel og skipsbygging. Handelen går ved 1800-tallet over til å rette seg mot England, Skottland og Danmark. (Olsen 1981, pp.36-38)

Fra siste halvdel av 1700-tallet blir utviklingen i området flyttet mot Lunde, vest for Tangvall. Her blir også tingstedet flyttet rundt siste halvdel av 1700-tallet. Lunde ligger inne i landet, øverst i elvedraget til Lundeelva. Lundeelva ble brukt som transportåre og langs med elva ble det drevet omfattende skipsbygging industri. Utover på 1800-tallet blir flere sentrumsfunksjoner flyttet til Lunde. En spesielt viktig historisk hendelse skjer i denne forbindelse. Det er ønske i bygda om å få bygget en ny kirke og det blir en kamp mellom Søgne og Lunde. Lunde vinner kampen og en ny kirke blir reist på Lunde i 1861. Som et symbol på seieren blir døpefonten og et av tårnklokkene flyttet fra den gamle kirken til den nye. Den faste skolen med tilknytning til kirken, samt en lærerskole blir i denne forbindelse flyttet til Lunde. Lunde vokser og får flere servicefunksjoner som barkemølle, smie, landhandel, slakter, skomaker og skredder. (Repstad 1981, pp.31-33)

Lunde sin fremvekst kan sees i sammenheng med Napoleons krigene på starten av 1800-tallet. På denne tiden er Danmark-Norge alliert med Frankrike og i krig med England. Den lukrative handelen

med England stopper opp. Den viktige korn transporten og handelen mellom Danmark og Norge blir avbrutt av Engelske blokader i Skagerak. Det ble også farlig å oppholde seg langs kysten, ved mulighet for engelske angrep og plyndringer. Det må også sees i sammenheng med de stadig økende sære rettighetene til Kristiansand, som startet å ta mer over handelen i området. Kysten var fortsatt viktig. Mellom 1860 til 1865 ble det bygget 140 fartøyer i Søgne, og det skal ha vært rundt 55 skipsredere i området. Handelen økte med Danmark, hvor det ble byttet tømmer produkter mot korn, grønsaker og husdyr. Handelen fortsatte sterkt helt til 1925. (Olsen 1981, pp.46-47)

Søgne og Greipstad kommune ble opprettet som herredskommune ved formannskapsloven av 1837. Kommunen bestod da, som navnet tilsier, av Søgne og Greipstad. Greipstad ble utskilt i 1913 til Greipstad kommune og Søgne til Søgne kommune. Søgne kommune ble utvidet i 1964 med en overfølelse av Stubstadområdet i daværende Holum kommune og Brunvatneområdet i daværende Øyslebø kommune.

Under kommunen sin tid som Søgne og Greipstad kommune ble Tofteland, nord-øst for Tangvall, brukt som et møtested for kommunemøtene. Det var også på Tofteland Søgne og Greipstad sparebank lå. Det er vekst i kommunen, fra tidlig 1800 til 1875 er befolkningen mer en doblet. Utviklingen i kommunen forsetter hovedsakelig i Lunde hvor det i 1860 blir etabler poståpneri, i 1882 blir forsamlingshuset «Salem» bygget ut som barnehjem og forsamlingshall, og i 1895 blir prestegården flyttet fra Søgne til Lunde. Ved århundreskiftet kommer flere funksjoner til Lunde, som distriktslege, lensmann, menings hus, trygdekasse, boksamling og bygdemuseum (Repstad 1981, pp.33-34)

Etter krigen kommer et skifte hvor sentrum i bygda vokser frem på Tangvall. Før krigen var området preget av store jordbrukslapper og bare noen få hus. Under krigen ble det reist brakker på Tangvall av tyskerne. Disse brakken ble etter krigen overtatt av kommunen og bruk som skole. Agder folkehøyskole ble reist på Tangvall i 1918 og ved folkehøyskolen ble det bygget idrettsanlegg i 1948. Kommunestyrene så større muligheter i Tangvall enn på Lunde. Tangvall ble lagt ut til sentrumsformål og et nytt rådhuset blir reist i 1974 på Tangvall. I dag er det reist flere boliger og butikker i Tangvall som har plaserer seg som sentrum i Søgne.

Søgnes næringsvei har tradisjonelt vært tett koblet til landbruk, fiske og kystvirksomhet. Frem til i dag har det vært en stor tilbakegang i disse sektorene, men Søgne er fortsatt sammen med Kristiansand de to viktigste fiskerikommune i Agder. De dominerende næringene i kommunen nå er bygg- og anleggsvirksomhet og privat og offentlig tjenesteyting. Det er stor utpendling i kommunen, 59 prosent av de yrkesaktive i Søgne arbeid utenfor kommunen og rundt 47 prosent jobber da i Kristiansand kommune (Thorsnæs 2018b).

Figur 6 Det historiske senteret Lunde er lokalisert langs med Lundeelva. Midtgarden (2019)

4.2 Songdalen

Songdalen kommune ligger sør i Vest-Agder fylke. Kommunen grenser til kommunene Marnardal i nordvest, Vennesla i øst, Kristiansand i sørøst og Søgne i sør. Kommunen sine nåværende grenser ble satt i 1964 da Greipstad, Finland og en liten del av Øvrebø kommune ble slått sammen. Kommunen ligger inne i landet og strekker seg langs med Songdalselva sitt dalføre, med landbruksområder, skog, småvann og bekker. Den nedre delen av dalen er hvor de fleste i kommunen bor, her ligger også kommunen sitt administrative senter Nodeland (Thorsnæs 2018a). Songdalen sitt våpenskjold, se figur, viser tre eikeblader med nøtter i gull på en grønnbakgrunn. Våpenskjoldet symboliserer kommunen sin historiskforankringen som tømmerprodusent. Eiketreet er også et vanlig tre i kommunen. Kommunen har et samlet areal er på 216 km² og et innbyggertall på 6 713 per 3.kvartal 2018 (SSB 2019b). Det har vært en betydelig vekst i innbyggertall siden mellomkrigstiden til i dag. Mellom 1950-85 ble folketallet mer enn fordoblet i kommunen (Thorsnæs 2018a).

Figur 7: Våpenskjoldet til Songdalen kommune
hentet fra:
<https://snl.no/Songdalen>
05.05.2019

Bilde 4 Songdalen kommune sin plassering i Vest-Agder fylke.
Bildet er hentet fra: <https://snl.no/Songdalen> 05.05.2019

Bilde 5 Songdalen kommune sin utstrekning, kommunen er markert med tykk rød strek. Bildet er hentet fra
Kilden.no

4.2.1 Historie

Det er uvisst når området ble først tatt i bruk, men historiske funn i nabo kommunen kan indikere at det har vært aktivitet i lengre tider. I eldre diplomer kan Greipstadnavnet dokumenteres tilbake til 1300-tallet. Greipstadkirke blir også nevnt i diplomer fra 1557, men trolig er kirken mye eldre enn dette. Kirken som står i dag er fra 1828. På Finsland har det trolig vært kirkested fra middelalderen, men den eldste dokumentasjonen forteller om en kirke i 1620. Kirken som står der i dag er fra 1803 (Kyrkjelydraadet 1929).

Søgne og Greipstad, samt Finsland kommune ble opprettet som herredskommune ved formannskapsloven av 1837. I 1913 ble Greipstad utskilt fra Søgne og Greipstad kommune til Greipstad kommune. I 1964 blir de to kommunene Finsland og Greipstad samt en del av Øvrebø kommune slått sammen til Songdalen kommune.

Skogdrift med fløting av tømmer ned til Nodelands sletta og Søgne har vært en viktig næringsvei for området. Ellers har det vært satset på melkeproduksjon og grønnsakproduksjon i området. Helt frem til andre verdenskrig var Greipstad en liten utpreget bondebygd, men etter andre verdenskrig ble det en stor tilflytting til kommunen. Fra 1900 til 1960 hadde folketallet steget fra 850 til nesten 2000. Tre viktige grunner til dette var tilgangen på billige tomter i bygden og ledige arbeidsplasser i Kristiansand. I denne perioden ble det utbygget flere funksjoner i kommunen slik som skole, eldreheim og kommunehus (NRK 1962). Den tredje viktige faktoren var opparbeidelsen og åpningen av Sørlandsbanen. Nodeland stasjon ble midlertidig åpnet i 1943 og fikk ordinærdrift fra 1944 da Sørlandsbanen stod ferdig (NRK 1962). Frem til i dag har det vært en solid vekst i innbyggertallet til kommunen. I den sammenheng har det blitt etablert og utvidet nye boligfelt rundt Nodeland (Thorsnæs 2018a).

Songdalen sin næringsvei har tradisjonelt vært tett koblet til landbruk og skogbruk. Frem til i dag har det vært en stor tilbakegang i disse sektorene i kommunen, men det er fortsatt flere produsenter inne melk, husdyrhold, grønnsaker og skogdrift. Særlig i Finsland der flere gårdbrukere har satset betydelig de siste årene. De dominerende næringene i kommunen nå er industri og bygg- og anleggsvirksomhet og varehandel/hotell-restaurantdrift. En viktig grunn for denne utviklingen er Mjåvann industriområde som ligger ved grensen mellom Søgne og Kristiansand kommune. Industriområdet består av rundt 80 virksomheter som i alt sysselsetter ca. 1.150 mennesker. Det er stor utpendling i kommunen, 67 prosent av de yrkesaktive i Songdalen arbeid utenfor kommunen og rundt 48 prosent jobber da i Kristiansand kommune (Thorsnæs 2018a).

Figur 8 Bildet viser en gård i skoglandskap, Midtgarden (2019)

Figur 9 Bilde viser Songdalselva i et område rundt Nodeland, Midtgarden (2019)

4.3 Kristiansand kommune

Kristiansand kommune ligger sør-øst i Vest-Agder fylke på grensen til Aust-Agder. Kommunen grenser til kommunene Søgne i vest, Vennesla i nord, Lillesand, samt Birkenes i øst. Kommunen sine nåværende grenser ble satt i 1965 da Kristiansand ble slått sammen med kommunene Oddernes, Randesund og Tveit. Kommunen ligger langs kysten og har en skjærgårdskyst med flere øyer, holmer og skjær. Kommunen strekker seg rundt Topdalsfjorden som deler kommunen i to. På vestsiden for fjorden munner elva Otra ut, og på østsiden munner Topdalselva ut. På vestsiden ligger bydelene Vågsbygd, Grim, Kvadraturen og Lund, dette er den mest folkerike siden, på østsiden ligger bydelen Oddernes (Thorsnæs et al. 2018). Kristiansand sitt våpenskjold, se figur, viser et grønt tre med den norske løve med en rød bakgrunn. Rundt våpenskjoldet står det på latin «*ausa triumphat tandem bona*» som betyr den gode sak seirer til slutt. Våpenskjoldet er basert på byens segl laget i 1643. Gjennom tidene har våpenskjoldet endret utsende dagens motiv ble fastsatt i 1909. Hoved symbolet i kommunevåpenet er et tre som symboliserer tømmerhandelen som heile Kristiansand er bygd opp på. Den norske løven og kronen øverst på skjoldet symboliserer byen sin sterke historiske tilknytning staten og kongen. Kommunen har et samlet areal på 277 km² og et innbyggertall på 92 204 per 3.kvartal 2018 (SSB 2019a). De siste 200 årene har det vært en sammenhengende og til tider spesielt stor vekst i kommunen sitt folketall (Thorsnæs et al. 2018).

Figur 10: Våpenskjoldet til Kristiansand kommune
hentet fra:
<https://snl.no/Kristiansand>
05.05.2019

Bilde 6 Kristiansand kommune sin plassering i Vest-Agder fylke.
 Bildet er hentet fra: <https://snl.no/Kristiansand> 05.05.2019

Bilde 7 Kristiansand kommune sin utstrekning, kommunen er markert med tykk rød strek.
 Bildet er hentet fra Kilden.no

4.3.1 Historie

Det har vært menneskelig aktivitet i området i lengre tider. Det er funnet flere steinalderboplasser i kommunen. Flint og stein redskapene som er funnet på boplassene kan indikere mot et fangstsamfunn som kan dateres til rundt 2000 år før vår tidsregning. Seinere utviklet det seg sterke gårder i innlandet. På Oddernes er det funnet spor etter mer permanente bosetninger fra år 400 og Oddernes sin kirke kan spores tilbake til 1000-tallet (Rudjord 1974).

Fra 1400-tallet, og spesielt 1500-tallet, startet det en massiv utvikling langs med kysten med en sterk befolkningsvekt. En viktig grunn til dette var en lukrativ trelasthandel med Hollandske handelsmenn som hadde startet opp i området. Ved Otra og andre elver ble tømmer fra innlandet fløtet ut til kysten hvor trevirket ble deretter solgt. Det var også en voksende båtbygging og uthavn virksomhet i området (Rudjord 1974).

Etter en av sine mange reiser i Norge bestemmer kongen av Danmark-Norge Christian IV at det skall etableres en by «nederst i lenet på vårt rike Norge», Agder. I 1641 blir Kristiansand grunnlagt på en sandmo ved utløpet av Otra, derfra navnet Kristiansand. Det er flere grunner til at byen fikk sin plassering som den fikk. Byen hadde med sin plassering en viktig strategisk plassering administrativt, militært og økonomisk. Det fantes på denne tiden ingen større steder mellom Stavanger og Skien. Den nye byen ville dermed fungere som et viktig administrativt senter for kongemakten i området. Spesielt med tanke på kontroll av den lukrative tømmerhandelen, samt å innkreve skatter for kongeriket. Agderskysten var en viktig handles og kommunikasjonsvei. Båter som seile inn i Østersjøen eller ut i Nordsjøen, seilte langs med agderkysten da dette var den tryggeste ruten. Kristiansand sin posisjon var derfor et viktig militært støttepunkt for å kontrollere skipsfarten ved Skagerrak (Eide et al. 1991).

Det var en sterk befolkningsvekt i området og byen vokste raskt. Bare femten år etter grunnleggelsen var allerede befolkningen økt til rundt 1500, i 1772 var befolkningen steget til litt over 3000, og i 1890 var befolkningen økt til rundt 12 800. Veksten kom blant annet av en voksende handle og industri. Det ble i denne tiden bygget flere offentlige bygninger som kirke, rådhus, tollbod, to skoler og fangehus. På 1700 og 1800-tallet var det også en voksende industri og rederivirksomhet i området. Det skal ha vært opp mot 40 fabrikker og fem skipsverft i byen i 1885. Det var blant annet bygget teglverk, jernstøperi, tekstilfabrikk, bryggeri og glassverk. Denne utviklingen var med på å plassere Kristiansand som landsdelshovedstad. Det var også i denne perioden flere større om mindre bybranner, hvor den mest kjente er katastrofebrannen i 1892 som la halve Kvadraturen i grus. Brannen medførte at over 350 våningshus ble ødelagt, flere båter ble skadet og rundt 4000 ble hjemløse (Eide et al. 1991).

Kristiansand ble opprette som bykommune av Formannskapsloven av 1837, samtidig ble Oddernes og Tveit opprettet som herredskommuner. I 1864 ble Randesund utskilt fra Oddernes til egen kommune. Etter lengre tids ønske fra lokalbefolkningen på Lunde ble Lundesteinområdet i Oddernes overført til Kristiansand i 1921. Under de store kommunesammenslåingene på 1960-tallet blir kommunen Kristiansand, Oddernes, Randesund og Tveit slått sammen til Kristiansand kommune i 1965. Sammenslåingene medførte at Kristiansand sine grenser som hadde stått stabilt siden opprettelsen av Christian IV, ble sterkt utvidet utenfor Kvadraturen sine grenser (Eide et al. 1991; Thorsnæs et al. 2018).

Det ble en sterk befolkningsvekst og fremvekst av nye arbeidsplasser i området fra starten av 1900-tallet. Det ble i denne perioden satset stort på vannkraft, industri og utvikling av kommunikasjonsårene området. Blant annet ble det anlagt flyplass på Kjevik og Sørlandsbanen ble forlenget til Stavanger. Befolkningsveksten fikk et sterkt oppsving etter krigen og fortsatte helt til 1980-tallet. Under denne perioden ble blant annet bydelene Lund og Vågsbygd utvidet og bygget ut. Etter at det 1956 ble bygget bruforbindelse over Topdalsfjorden har det blitt bygget ut østsiden av fjorden også. I 1980 kom en periode med svak befolkningsvekt og nedgang i flere av kommunen

sine viktigste næringer deriblant rederinæringen og prosessindustrien. På starten av 2000-tallet har det igjen kommet en sterk befolkningsvekst til området og Kristiansand har plassert seg som den klare landsdelshovedstaden i Agder. Kommunen er blant annet sete for flere offentlige administrasjoner og institusjoner i landsdelen, slik som fylkeskommunen i Agder, Agder politidistrikt, Agder bispedømme, Agder tingrett og Universitetet i Agder (Thorsnæs et al. 2018).

Kristiansands næringsvei har historisk vært tett koblet kysten og industri. På 1800-tallet var det flere rederier og byen hadde en viktig posisjon innen skipsfart, men en sein overgang til damp og forbrenningsmotorer medførte at flere av rederiene gikk dukken utover på 1900-tallet. Metallindustrien og prosessindustrien har vært en viktig næringsvei for området. Det ble en stor satsning på vannkraft på starten 1900-tallet som la grunnlaget for en sterk utvikling av metall og verksted industrien i området. De dominerende næringene i kommunen nå er industri og bygg- og anleggsvirksomhet og varehandel/hotell-restaurantdrift. Viktige bidragene for dette er den store metallindustrien gjennom selskaper som Glencore Nikkelverk og Elkem Carbon Fiskaa. Det har også blitt en sterk vekst i bedrifter innen leverandør-, rigg-, kran- og offshorevirksomheter knyttet til petroleumsindustrien. En annen viktig bidragsyter til denne utviklingen er etableringen av Sørlandsparken næringspark ved grensen mot Lillesand kommune. Sørlandsparken er en av Norges største næringsparker med mer enn 450 virksomheter. Ellers er Kristiansand sammen med Søgne de to viktigste fiskerikommune i Agder og har en voksende fiskeriflåte. Det er stor innpendling til Kristiansand, mellom 24 og 48 % av arbeidsstyrken i omegnskommunene pendler daglig til Kristiansand. 84 % av de sysselsatte som er bosatt i Kristiansand jobber i kommunen. (Knutepunkt Sørlandet 2015b; Thorsnæs et al. 2018)

Bilde 8 bildet viser Kvadraturen med utsikt ut mot havet. Midtgarden (2019)

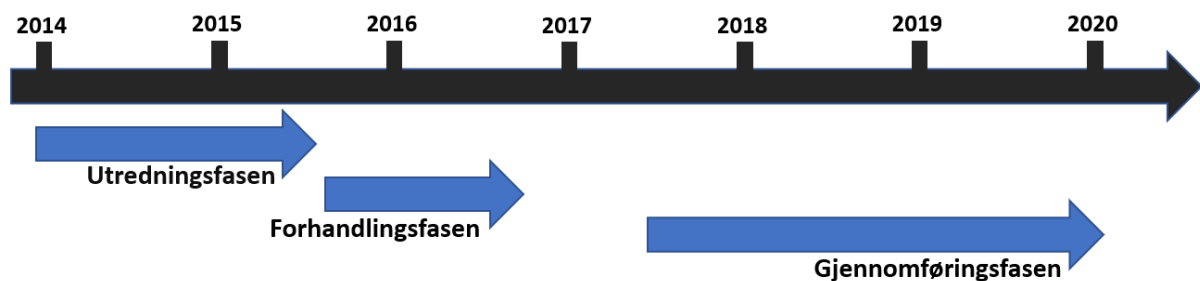
Bilde 9 bildet viser Kristiansand rådhus inne i Kvadraturen. Midtgarden (2019)

4.4 Interkommunalt samarbeid mellom kommunene

De tre kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen er del av ni ulike interkommunaleselskap, elleve interkommunale samarbeid og har samlet 22 vertskommunesamarbeid. Et av de største samarbeidene mellom kommunene er det interkommunale samarbeidet Region Kristiansand. Region Kristiansand er et interkommunalt samarbeidsorgan mellom de ti kommunene Søgne, Songdalen, Birkenes, Vennesla, Iveland, Lillesand, Lindesnes, Mandal, Marnardal og Kristiansand. Selskapet startet opp i 1990 under navnet Knutepunkt Sørlandet, navnet ble endret til Region Kristiansand i 2018. I 2019 ble de tre kommunene i nye Lindesnes kommune, Lindesnes, Mandal og Marnardal en del av samarbeidet i Region Kristiansand. En viktig forutsetning for samarbeidet er at de ti kommunene utgjør et tett sammenknyttet felles bo- og arbeidsmarked. Det interkommunale samarbeidet arbeider med felles politiske saker for de ti kommunene og påvirkningsarbeid inn mot regionale og nasjonale myndigheter. Samarbeidet handler også om felles nettverk og prosjekter innen blant annet sektorer som helse, sosial, omsorg, oppvekst, næringsutvikling, areal- og transport, økonomi, teknisk, personal/HR og kultur. Det har blant annet gjennom Areal- og transportprosjektet i Kristiansandsregionen blitt arbeidet med helhetlig transport- og arealplanlegging over kommune grensene (Knutepunkt Sørlandet 2015b; Region Kristiansand 2019).

5 Sammenslåingsprosessen til nye Kristiansand kommune

Hensikten med dette kapitlet er å presentere sammenslåingsprosessen mellom kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand som leder frem mot etableringen av den nye kommunen, Kristiansand kommune. Sammenslåingsprosessen som leder frem til etableringen av den nye kommunen, er en prosess som startet opp januar 2014 og som vil avsluttes januar 2020. For å enklere presentere sammenslåingsprosessen er den blitt inndelt i tre faser, se figur under. Den første fasen er utredningsfasen som strekker seg fra januar 2014 til august 2015. Fase to er forhandlingsfasen som strekker seg fra september 2015 til juni 2016. Fase tre er gjennomføringsfasen som strekker seg fra juni 2017 til januar 2020. Det er lagt vekt på at det materiale som presenteres skal være så utfyllende som mulig for å kunne gi et mest mulig riktig svar på de spørsmålene vi har stilt. Det betyr at noen sider av utredningene og debattene er blitt trukket fram mens vi har utelatt andre tema som har mindre relevans for oppgavens problemstilling. I gjennomgangen av de tre fasene blir viktige begivenheter, arbeid i prosessen og trekk ved prosessen som handler om identitet og stedsoppfattelser fremhevet.

Figur 11 Figuren viser tidsspennet til de tre fasene i sammenslåingsprosessen til nye Kristiansand, selv laget.

5.1 Utredningsfasen – K7 – prosessen

5.1.1 Utredningen fra Knutepunkt Sørlandet.

I 2014 kom det initiativ fra to aktører for å få satt i gang en utredningsprosess med tanke på en kommunesammenslåing i Kristiansandsområdet. Det ene initiativet var fra Fylkesmannen i Vest-Agder og det andre initiativet kom fra Knutepunkt Sørlandet. Begge initiativene ble raskt koordinert. Som tidligere nevnt, åpnet Stortinget 18. juni 2014 for en endring av kommuneinndelingen i Norge. Som en del av kommunereformen ble alle landets kommuner invitert av Kommunal- og moderniseringsministeren til å avklare muligheter for sammenslåinger. For å starte opp prosessen fikk fylkesmennene i oppdrag fra Kommunalministeren å starte arbeidet med å legge til rette for lokale prosesser. I tråd med forventningene fra Kommunalministeren startet fylkesmannen i Vest-Agder opp arbeidet med å tilrettelegge for samtaler. Fylkesmannen tok utgangspunkt i de 9 regionrådene i Agder. Et av regionrådene var det interkommunale samarbeidet Knutepunkt Sørlandet, mellom de syv kommunene Søgne, Songdalen, Birkenes, Vennesla, Iveland, Lillesand og Kristiansand. I forkant av dette arbeidet, tidlig våren 2014, hadde det imidlertid kommet signaler fra kommunene Songdalen og Søgne om at de ville drøfte mulighetene for å slå seg sammen bare de to kommunene. Dette tidlige initiativet kom opp for å unngå sammenslåing med Kristiansand (Fylkesmannen 2016).

Knutepunkt Sørlandet satte sommeren 2014 i gang med arbeidet for å gjennomføre en dialogrunde med alle kommunene i forhold til fremtidig kommunestruktur. I felles formannskapsmøte mellom de de 7 kommunene i Knutepunkt Sørlandet 3. sep. 2014, ble det anbefalt; «1) En tydelig organisering av prosessen med Knutepunkt Sørlandet som prosessdriver, 2. En politisk prosess med forankring i kommunestyrene, 3. Felles forståelse for oppgave, mål, prosess og samhandlingsregler, 4.

Målstyrt og forpliktende informasjonsstrategi, 5. God og tidlig informasjon til politikere, ansatte og folket om prosessen, 6. Vurdere hvem og i hvilken grad som skulle involveres i prosessen.» (Brandsdal 2014).

I tråd med anbefalingene, ble det høsten 2014 besluttet å gjennomføre en felles utredning for kommunene i Knutepunkt Sørlandet. De syv by- og kommunestyrene i Knutepunkt Sørlandet vedtok i desember 2014 mandatet for en felles utredning om fremtidig kommunestruktur i Kristiansandsregionen. Bakgrunnen for vedtaket var at kommunene i Kristiansandsregionen utgjorde ett felles og bo- og arbeidsmarked med stor grad av interkommunalt samarbeid mellom kommunene. Utredningsarbeidet kom i gang i januar 2015. Det ble da satt ned en felles gruppe bestående av representanter fra de sju kommunene. Hovedmålet for utredningen var å få et felles beslutningsgrunnlag for valg av fremtidig kommunestruktur for kommunene i Kristiansandsregionen. Alle alternativer skulle behandles likt, med utgangspunkt i faglige kriterier. Kommunene forpliktet seg til noen grunnleggende verdier og spilleregler for den videre prosessen. Disse var tillit, åpenhet, involvering og medvirkning, samt at ingen konklusjoner skulle vedtas før prosessen var gjennomført (Fylkesmannen 2016).

5.1.2 Utredningsrapporten til Knutepunkt Sørlandet

Utredningsgruppen presenterte den endelige rapporten; «*Fremtidig kommunestruktur i Kristiansandsregionen*» juni 2015. Rapporten presenterer muligheter og utfordringer til ulike kommunestrukturer blant de sju kommunene. Utredningsgruppas mandat var ikke å komme med forslag om hvordan kommunekartet skulle se ut. Målet med utredningen var å gi et godt beslutningsgrunnlag for fremtidig kommunestruktur i Kristiansandsregionen. Rapporten fokuserer på fem prinsipielle hovedmodeller for fremtidig kommunestruktur (Knutepunkt Sørlandet 2015b).

Den første modellen, «dagens grenser med endrede forutsetninger», handler om at ingen av de sju kommunene slår seg sammen og forblir alene, men må forholde seg til nye rammevilkår som følge av gjennomført kommunereform. Utredningen sier at dette scenarioet vil medføre at de kommunene som allerede har en vanskelig økonomisk situasjon vil slite enda mer fremtiden. Dette vil kreve et mer omfattende interkommunalt samarbeid for at alle kommunen skal kunne gi tilfredsstillende tjenester i fremtiden. Dette scenarioet medfører også at Kristiansand ikke er stor nok til å få ekstra storbytilskudd.

Den andre modellen, «alle syv knutepunktkommunene», handler om at det etableres en felles kommune for alle de sju kommunene. Det kommer frem i utredningen at dette scenarioet vil medføre en sterk kommune med solide fagmiljøer med regional og nasjonal slagkraft. I utredningen trekkes det frem at en stor utfordring med en slik kommune er de lange avstandene fra innbyggere til den politisk ledelse. Det er syv kommuner med ulik identitet og størrelse. Det kan bli krevende omstillingsprosesser som kan gi stordriftsulempet. Dette scenarioet medfører at den nye kommunen er stor nok til å få ekstra storbytilskudd.

Den tredje modellen, «alle over 15 000», handler om at de sju kommunene reduseres til fire kommuner. Tre kommuner over 15 000 innbyggere og Kristiansand med opprinnelige grenser. De tre kommunesammensettingene som utredes er *Lillesand + Birkenes, Vennesla + Iveland og Søgne + Songdalen*. Det kommer frem i utredningen at dette scenarioet vil fremdeles være avhengige av interkommunalt samarbeid for at alle kommunen skal kunne gi tilfredsstillende tjenester i fremtiden. Det poengteres også at noen av kommunesammensettingene vil fortsette å ha økonomiske utfordringer og lite handlingsrom. Dette scenarioet medfører at Kristiansand ikke er stor nok til å få ekstra storbytilskudd.

Den fjerde modellen, «en over 100 000», handler om at det opprettes en storkommune i vest med over 100 000 innbyggere, og en stor kommune i øst på 40 000 innbyggere. De to kommunesammensettingene som utredes er *Kristiansand + Søgne + Songdalen og Lillesand +*

Birkenes + Grimstad. Det kommer frem i utredningen at dette scenarioet vil skape en sterk kommune i vest med solide fagmiljøer med regional og nasjonal slagkraft. Dette scenarioet medfører at den nye kommunen er stor nok til å få ekstra storbytilskudd. Kommunesammensettingen i øst vil skape en kommune som kan yte gode tjenester, men kan ha problemer med økonomien. Det trekkes også frem at det er lite interkommunalt samarbeid som retter seg mot Grimstad. Det er heller ikke et naturlig bo og arbeidsmarked.

Den femte modellen, «kyst + innland», handler om at de sju kommunene reduseres til to kommuner. En kystkommune bestående av *Kristiansand + Søgne + Lillesand* på over 100 000 innbyggere og en innlandskommune bestående av *Birkenes + Iveland + Vennesla + Songdalen* på ca. 30 000 innbyggere. Utredningen viser at dette scenarioet vil skape en sterk kommune som går langs kysten. En kystkommune med solide fagmiljøer med regional og nasjonal slagkraft. Dette scenarioet medfører at den nye kommunen er stor nok til å få ekstra storbytilskudd. Det påpekes at det er en ulempe er at kommunen vil splitte de naturlige samarbeidskommunene Søgne + Songdalen og Lillesand + Birkenes. En innlandskommune vil være stor og kunne gi tilfredsstillende tjenester. Det trekkes frem at det finnes lite og dårlig infrastruktur mellom kommunene. Kommunen vil også være veldig avhengig av Kristiansand (Knutepunkt Sørlandet 2015b, pp. 34-48).

Utredningsgruppen ga klart uttrykk for at alternativet med alle de sju kommunene burde vurderes først i den videre prosessen med kommunereformen i Kristiansandsregionen. Dette kunne avklare om dette alternativet var politisk realiserbart før en eventuelt vurderer andre alternativer. En slik kommune vil kunne ha størst utviklingskraft, størst potensial for helhetlig samfunnsutvikling og spille en betydelig regional og nasjonal rolle. Samtidig ble det påpekt at denne modellen ville medføre de største endringene og gi store omstillingskostnader (Knutepunkt Sørlandet 2015b, p.4)

Utredningsrapporten til Knutepunkt Sørlandet slo fast at Norge siden 1960-tallet hadde opplevd en betydelig sentralisering inn mot de store byregionene og at det er lite som tyder på at denne trenden vil snu. Det ble videre sagt at ut fra et klimaperspektiv må vi bo tettere, og økning i transportbehov må løses med kollektivtrafikk, sykkel og gange. Fremtidige utfordringer setter større krav til en samordnet planlegging og utvikling av bolig- og næringsområder, infrastruktur og kollektivtrafikk i den funksjonelle byregionen. Rapporten slo videre fast at området som omfattet de 7 kommunene, var en funksjonell byregion med Kristiansand som drivkraft for å skape nye arbeidsplasser. Utfordringen for regionen var å skape nye og attraktive arbeidsplasser for den unge befolkningen og gjennom dette beholde dem i regionen. (Knutepunkt Sørlandet 2015b, pp.23-24)

Rapporten slo videre fast at konkurransen med andre regioner i Norge var hard. Det ville derfor framover være viktig å ha et omstillingsdyktig næringsliv og utdanningsinstitusjoner som ga riktig kompetanse for fremtidige behov. På den annen side argumenterte rapporten med at en av fordelene med dagens kommuner er nærheten som innbyggerne opplever til både kommunale tjenestetilbud og til kommunepolitikere. Videre er lokal stedstilhørighet og kultur viktig for å skape gode bo- og oppvekstmiljø. Rapporten viste til at et av målene for regjeringens kommunereform var styrket lokaldemokrati, men at dette kunne synes å stå i kontrast til målet om større kommuner. (Knutepunkt Sørlandet 2015b, pp. 14-16)

Rapporten drøftet også ulike former og erfaringer med nærdemokratiske ordninger og forhold mellom kommunestørrelser og demokrati. Rapporten sier: «*Dette er momenter som må få stor oppmerksomhet i videre arbeid, dersom kommunene ønsker å gå videre i en forhandling om en ny sammenslått kommune. Lokal identitet ... vil være viktig i slike drøftinger.*» (Knutepunkt Sørlandet 2015b, p.22). Videre påpekte rapporten at alle kommunene i Knutepunktet praktiserte og hadde lange tradisjoner for at næringsliv, organisasjoner, institusjoner og velforeninger bidro til å fremme synspunkter fra innbyggerne i kommunen. Dialogen med innbyggerne skjedde gjennom dialogmøter og åpne folkemøter ute i de ulike kommunesentra, grendelag og bydeler. Dette var særlig knyttet til plan- og utviklingsoppgaver. Utredningen påpekte også at mange av innbyggerne

hadde sin identitet knyttet til mindre geografiske områder enn dagens kommuner. I mange tilfeller var det de gamle kommunene fra før 1960-tallet hvor tilhørigheten var sterkest. Her ble det vist til at bl.a. Songdalen kommune hadde blitt etablert så sent som på 1960-tallet. Videre ble det i den sammenheng vist til undersøkelsen til Frisvoll og Almås fra 2004.

Rapporten påpekte at nærdemokratiske ordninger; *«er først og fremst begrunnet med politiske argumenter som innflytelse, lokal identitet, lokal mobilisering og effektivitet. Kommunedelsdemokrati er også kalt bydelsdemokrati og innebærer at kommunene deles inn i mindre geografiske områder som får nærmere spesifiserte oppgaver og ansvarsområder.»* Det ble vist til to hovedtyper utvalg eller arenaer for denne aktiviteten: grendeutvalg eller nærmiljøutvalg som ofte var rådgivende og forankret i sivilsamfunnet og foreningslivet, eller kommunedelsordninger med delegert administrativt og politisk ansvar og myndighet og ressurser fra kommunen. Knutepunkt-rapporten påpekte at nærdemokratiordninger kunne bedre innbyggernes mulighet til å få politikere i tale og sikre innspill fra ulike deler av kommunen. Men forskning viste at skulle dette lykkes, måtte det være god kobling mellom nærdemokratiet og kommunedemokratiet. Ved kommunesammenslåinger kan nærdemokratiordninger fungere som en måte å bevare gammel lokalsamfunnsidentitet på, men de kan også bidra til å opprettholde eventuell motstand mot sammenslåing. Opprettholdelse av gamle kommunemønster kan også hindre integrasjon i den nye kommunen og virke uheldig for den generelle fellesskapsfølelsen i en ny kommune. Samtidig er lokal tilknytning og tilhørighet viktig for å skape engasjement og deltagelse (Knutepunkt Sørlandet 2015b, pp.22-23)

En av hovedutfordringene var å opprettholde lokalt engasjement og videreutvikle det i en tid med sterk endring og i en eventuell ny kommunestruktur. For stor nærhet kan føre til altfor tette miljøer, som kan stenge for nødvendig åpenhet når de beste beslutningene skal belyses og fattes. I motsatt ende utgjør det omfangsrike interkommunale samarbeidet som kommunene i Knutepunktet inngår i, en potensiell demokratisk utfordring. Mangel på åpenhet og innsyn kan gi; *«utfordringer når det gjelder styring og politisk kontroll og utøvelse.»* (Knutepunkt Sørlandet 2015b, p.24).

Rapporten hadde med et kapittel om fremgangsmåte for kommunesammenslutning. Her sies det at det dreier seg om å; *«Tenke nytt og vise raushet. En mulig utfordring og barriere for konstruktiv dialog kunne være mindre kommuners bekymring for å bli «slukt» av en storkommune. Lokal identitet, kultur og verdigrunnlag var av stor betydning for de fleste av dagens kommuner. Dette satte krav til at storkommunen viste respekt og forståelse for dette, og viste raushet i møtet med mindre kommuner. Denne rausheten burde være tilstede både i politiske og administrative prosesser. Imidlertid måtte dette balanseres med behovet for finne løsninger som; «er optimale sett ut fra kommunenes samlede ressurser og muligheter.»* (Knutepunkt Sørlandet 2015b, pp.57-58)

Med dette ser en at rapporten la vekt på balansen mellom det lokale og det sentrale mellom kravene til utvikling av det moderne Kristiansand og behovene til befolkningen i de mindre kommunene og stedene. Rapporten hadde ikke og skulle heller ikke ha noen konklusjon om hvilken modell en anbefalte. Men vi ser at skal at straks rapporten ble offentlig i mai 2015 begynte flere aktører å bruke rapporten til å støtte sitt syn. Rapporten fra utredningsgruppen skulle godkjennes og ferdiggjøres innen 30.06.15. Kommunene skulle ta ansvar for videre lokale prosesser i reformarbeidet.

5.1.3 Behandlingen av rapporten til Knutepunkt Sørlandet

Det ble lagt opp til at hovedkonklusjoner i utredningen skulle legges fram ved felles formannskapsmøte i Knutepunkt Sørlandet 28. mai 2015. Den 13.september skulle de enkelte kommunestyrene behandle utredningen og vedta veien videre for sin kommune. I tiden fram til våren 2016 skulle alle kommunestyrene velge hvilken vei de ønsket å gå. Utredningsgruppen presenterte utredningsrapporten for alle de sju Knutepunktkommunene på et felles formannskapsmøte 28.mai 2015. Gruppen kom ikke, og skulle heller ikke komme med forslag til

nye kommunegrenser. Ifølge mandatet skulle gruppen lage en faglig utredning som politikerne hadde som grunnlag når de skulle ta beslutninger.

Flere politikere etterlyste en høring av utredningen slik at innbyggere og andre kunne komme med innspill. Rådmannen fortalte at det ble lagt opp til høringer og tilbakemeldinger etter at den politiske behandlingen var i gang. Kristiansand kommune hadde til da ikke flagget noe synspunkt. På møtet ble ordføreren i Kristiansand utfordret av styrelederen i Knutepunkt Sørlandet, ordfører i Søgne, Åse Severinsen, om hva politikerne i Kristiansand ønsket. Da kom Arvid Grundekjøn, ordfører i Kristiansand, med et utspill, der han ga uttrykk for at alle de sju Knutepunkt-kommunene burde gå sammen i én ny kommune. *«Det dominerende synet i det politiske miljøet i Kristiansand er at det riktige for landsdelen er at de sju kommunene blir én kommune. Alle vesentlige faktorer i det vi har hørt fra arbeidet med utredningen i dag, tilsier at vi tenker oss én stor kommune.»* (Knutepunkt Sørlandet 2015a). Han innrømmet at de hadde valgt å være forsiktige så langt i arbeidet med kommunereformen, for ikke å bli oppfattet som dominerende. Ordføreren pekte blant annet på gode fagmiljøer, effektiv tjenesteproduksjon, robust kommuneøkonomi og tilgang på gode tomter for både boliger og næringsliv som fordeler ved en storkommune. Og; *«Vi blir også med i storbysamarbeidet og vil få lettere gjennomslag hos sentrale myndigheter»* (Knutepunkt Sørlandet 2015c). Dette var tydeligvis ikke noe standpunkt ordføreren hadde tatt på egen hånd. Lederen for by- og samfunnsenheten i Kristiansand kommune Finn Asmund Hobbesland, Kristiansands representant i utredningsgruppen, hadde uttalte til formannskapet i Kristiansand 15. mai at utredningsgruppa var samstemt i at det lå mange flere muligheter i en storkommune. I referatet fra møtet 28. mai står det at fram at mangel på identitet var en motforestilling som kom fram i debatten på møtet. Ordføreren i Kristiansand møtte dette temaet med å si; *«Jeg opplever at folk ikke er så opptatt av de formelle kommunegrensene. Jeg tror vi skal tenke mindre på kommunegrenser og mer på den enkeltes liv, når vi går videre. Vi skal bygge en ny kommune sammen, og vi skal styrke vår landsdel og region.»* (Knutepunkt Sørlandet 2015a) Varaordfører i Kristiansand Jørgen Kristiansen, oppfordret alle til å ta ansvaret med å se langt fram: *«Det skal bygges noe helt nytt. Vårt primære ønske er definitivt alle sju kommunene. Det gir den største drivkraften for Sørlandet. Hva kan Kristiansand bidra med? Vi skal bygge noe nytt, er villig til å snu på alle steiner for å finne gode løsninger i fellesskap.»* (Knutepunkt Sørlandet 2015a)

Ordførerne var tydelige på at en ikke ønsket noe alternativ med en innlandskommune eller en kystkommune. Ordføreren i Songdalen Johnny Greibesland, uttalte at; *«For oss er det ikke framtidsrettet å gå for en modell med én kystkommune og én innlandskommune»*. Samme standpunkt hadde ordfører i Vennesla Torhild Bransdal. Hun sa; *«Alternativet med kyst/innland er ikke gangbart.»* Varaordfører i Birkenes Arild Espegren, uttalte at; *«Jeg har ingen entydig konklusjon, men kyst/innland virker uinteressant.»* (Knutepunkt Sørlandet 2015a). På møtet ble det et fokus på at det skulle bygges helt nye kommuner som var til det beste for alle innbyggerne på Sørlandet. Varaordføreren i Lillesand Hege Marie Holthe, uttalte at; *«Vi har fått et bedre grunnlag for å bestemme oss. Nå skal vi bygge nye kommuner, det åpner for nye muligheter.»* Varaordfører i Søgne Helge Andresen, uttalte at *«Jeg er opptatt av å gjøre det jeg mener er best for alle innbyggerne på Sørlandet»*. Varaordfører i Kristiansand Jørgen Kristiansen, uttalte at han ønsket at; *«alle sju kommunene som én ny. Samtidig var det lurt å skrinlegge uaktuelle alternativer raskt. Vi skal bygge en ny kommune for framtiden.»* (Knutepunkt Sørlandet 2015a; Knutepunkt Sørlandet 2015c)

I debatten om prosessen videre understreket flere av ordførerne at det var svært viktig å følge spillereglene de har blitt enige om. Blant spillereglene var at ingen alternativer skulle vedtas før prosessen var gjennomført. Varaordfører i Vennesla Berit Kittelsen, uttrykte uro for om Lillesand allerede har bestemt seg for ikke å vurdere alternativet med alle sju kommunene. Kittelsen uttalte at hun leste i pressen at Lillesand hadde bestemt seg for Lillesand + Birkenes. Hvis det var en realitet, var prosessen med alle sju dødt med en gang. Ordfører i Iveland Gro-Anita Mykjåland,

uttalte at skulle en få en god prosess for å vurdere alternativet med alle sju; «*hviler alt på hvordan vi politikere opptrer og omtaler dette blant innbyggerne. Vi må ikke begynne å konkludere på forhånd dersom vi skal klare å komme videre.*» Ordfører i Kristiansand Arvid Grundekjøn, uttalte at det var gunstig for prosessen at de som ønsket sonderingsmøter med Kristiansand var velkommen til det, så lenge det var åpenhet rundt sonderingene. «*Vi forhandler ikke. Vi er opptatt av den store prosessen.*» Varaordføreren i Lillesand konstaterte at; «*Vi må snakke om Kristiansandsregionen og se hva den kan gi i framtida. Det er regionen som skal bygges og styrkes.*» (Knutepunkt Sørlandet 2015a). Ordføreren i Iveland Mykjåland, uttalte at dette handler om å bygge hele regionen med de visjoner en har for landsdelen. Arvid Grundekjøn gjentok avslutningsvis at Kristiansand ønsket en modell med alle sju kommunene, blant annet for lettere å få gjennomslag hos sentrale myndigheter. Styret i Knutepunkt Sørlandet vedtok 25. juni enstemmig å sende rapporten «*Framtidig kommunestruktur i Kristiansandsregionen*» til de sju kommunene. Rapporten var «*upolitisk*», men utredningsgruppa framhevet K7 alternativet (Knutepunkt Sørlandet 2015b).

5.1.4 Rådmennene anbefalte å forhandle om én ny kommune.

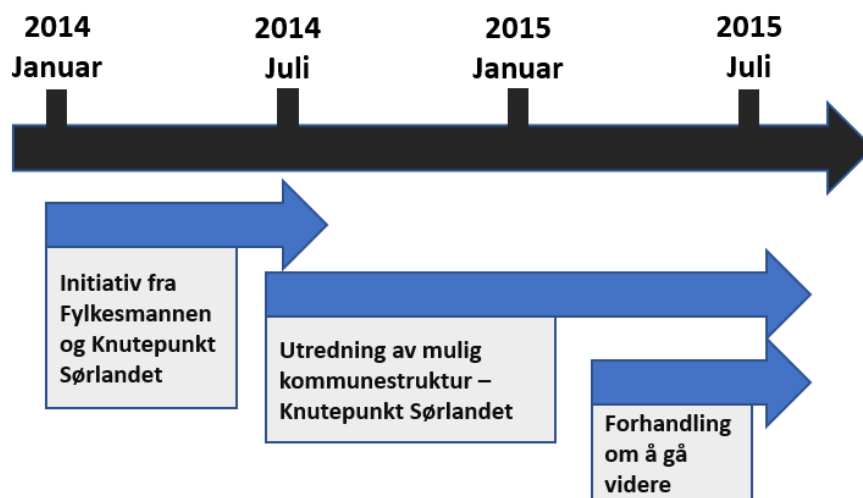
Rådmannen i Kristiansand støttet utredningsgruppens konklusjon om først å vurdere alternativet med alle sju kommunene. Denne modellen ville på lang sikt sikre innbyggerne best samfunnsutvikling og tjenestetilbud. Modellen hadde størst potensiale og utviklingskraft. Det var derfor nødvendig at dette alternativet ble avklart tidlig også fordi en slik løsning ville være retningsgivende for andre parallelle prosesser lokalt. Rådmannen i Kristiansand så en rekke fordeler ved en stor regionkommune. Dette gjaldt felles planlegging, næringsetablering, infrastruktur og et fremtidsrettet tjenestetilbud innen et felles bo- og arbeidsmarked. Rådmannen i Kristiansand påpekte også at erfaring fra andre sammenslåingsprosesser tilsier at man bør lage en intensjonsplan mellom kommunene som planla å slå seg sammen. En slik intensjonsplan kunne bli brukt som grunnlaget for en debatt blant innbyggerne før endelig vedtak. Han foreslo at det i Kristiansand ble gjennomført en spørreundersøkelse i god tid før neste sommer, da forslag til endelig vedtak om eventuell ny storkommune skulle legges frem. Rådmannen i Kristiansand betegnet den framtidige kommunen som en regionkommune. I en slik kommune ville ikke lenger byen være lik kommunen. Og videre sa han; «*Det vil bli nødvendig å tenke nytt om hva en kommune er i forhold til byen og stedet der en bor og får sine lokale tjenester utført. Byen Kristiansand ville ligge som det største senteret i en «mangesenterkommune»*» (Karterud 2015b; Knutepunkt Sørlandet 2015a).

Lokal identitet, kultur og verdigrunnlag ville være av stor betydning for de fleste av kommunene, også Kristiansand. I arbeidet med ny kommune måtte en derfor få til en dynamikk som utnyttet ulike lokale fortrinn, identiteter og ulik næringsstruktur. Til dette var det nødvendig å etablere felles prinsipper og utviklingsstrategier for hele den nye kommunen. Rådmannen i Kristiansand vurderte at det aller viktigste i arbeidet med en slik intensjonsplan var å få på plass følgende: sikkerhet for hvordan en tenker seg levering av de store basistjenestene til innbyggerne, hvordan en skal unngå at, «*all politisk makt lokaliseres på Torvet i Kristiansand*» og hvordan få til dialog med innbyggerne i hele kommunen. Her så han for seg ulike administrative og politiske styringsmodeller slik som innføring av parlamentarisme og alternative nærdemokratiordninger. Fra før hadde rådmennene i Iveland, Søgne, Songdalen, Vennesla, Lillesand og Birkenes lagt fram sine innstillinger. I likhet med rådmann i Kristiansand, ba rådmennene i disse kommunene om at politikerne gikk inn for å starte forhandlinger mellom de syv kommunene i Knutepunkt Sørlandet om en mulig framtidig storkommune for Kristiansandsregionen bestående av alle sju kommunene. (Knutepunkt Sørlandet 2015a; Knutepunkt Sørlandet 2015c)

5.1.1 For og mot ny stor kommune

Under de politiske forhandlingene var kommunesammenslåingen et omdiskutert tema, med sterke stemmer for og mot. Det var flere Rådmenn, eksperter og rådgivere som tokk til ordet for etablering

av flere storkommuner på Agder. Spesielt viktig ble Kristiansand sett på i denne sammenhengen. Det var viktig at Kristiansand skulle bli en stor kommune som ville fungere som en drivkraft for hele Kristiansandsregionen og landsdelen. Det ble argumentert spesielt for mulighetene og fordelene en storkommune kunne ha for hele regionen og fylket. Fordelene med storkommune ble presentert som en avgjørende debatt for fylket og regionen sin fremtidige utvikling. Det ble presentert som farlig for regionen om Kristiansand kunne miste sin posisjon som en av de største byregionene i landet. Det var samtidig skepsis og motstand til kommunereformen. Det var mye redsel knyttet til å bli slukt av Kristiansand og miste sin identitet. Spesielt politiske organisasjoner og privatpersoner fra Vennesla, Søgne, Songdalen og Lillesand var i mediene skeptiske til sammenslåingen. Skepsis til kommunereformen og en redsel for å miste en del av identiteten som industribyen var viktige momenter for at Vennesla til slutt bestemte seg for å trekke seg ut av prosessen 25. august 2015, de får raskt følge av Iveland. (Fylkesmannen 2016; Nilsen & Løchen 2015).

Figur 12 Figuren viser tidsspennet til arbeidet med sammenslåingsprosessen under utredningsfasen. Selv laget

5.2 Forhandlingsfasen – K5 og K2 - prosessene

5.2.1 Oppstart av forhandlingsprosessen til K5

Politikerne i Birkenes, Lillesand, Kristiansand, Søgne og Songdalen besluttet at de ønsket å gå videre i en forhandlingsprosess etter at Vennesla og Iveland hadde valgt å ikke bli med i den videre prosessen. Etter kommunevalget i september 2015 hadde hver av de fem kommunene opprettet en forhandlingsdelegasjon bestående av ordfører, varaordfører og et formannskapsmedlem. Deres oppgave ble å fremforhandle en intensjonsavtale om sammenslåing mellom de fem kommunene. Tre sentrale aktører i denne prosessen var ordfører i Songdalen Jonny Greibesland, ordfører i Søgne Astri Hilde og ordfører i Kristiansand, Harald Furre. De var tre av de fem ordførerne som utgjorde arbeidsutvalget, som ble ledet av ordfører i Songdalen Johnny Greibesland. De fem forhandlingsdelegasjonene skulle møtes jevnlig fram mot vinteren 2015 skulle forhandlingsdelegasjonene blant annet arbeide videre med de store linjene, som visjon, mål og delmål for arbeidet med en eventuell ny felles kommune. Målet var å ha en intensjonsavtale på plass i rundt månedsskiftet februar/mars 2016. Etter det ville kommunene gjennomføre innbyggerhøringer på den måten de selv ønsket (Karterud 2015a).

Den 12. november holdt formannskapene i Birkenes, Kristiansand, Lillesand, Songdalen og Søgne et felles formannskapsmøte møte der dagsorden var å stake opp arbeidet videre forhandlingsprosessen. Målet var at de allerede på neste møte i desember skulle diskutere visjon, mål, delmål og hovedtemaer for en intensjonsavtale. På møtet 12. november ble formannskapene

i hver av kommunene utfordret på tre sentrale problemstillinger: Hva skal til for at sammenslåing med de fire andre kommunene skal være interessant i vår kommune? Hvilke områder og temaer er våre innbyggere alle mest opptatt av? Hva er våre verste mareritt – hva er vår største frykt? I svarene kom det tydelig fram at gode og nære tjenester, fortsatt levende lokalsentra, reell innflytelse og bevaring av lokal identitet var noe av det som var viktig for at det skal være interessant å bygge en ny kommune. Runden viste også at politikerne mente innbyggerne er opptatt av at skoler, barnehager og helseinstitusjoner fortsatt skulle være nær der folk bor og utvikling i bygder og lokale sentra. I runden om mareritt og frykt ble ulike typer sentralisering ofte trukket fram. Frykten dreide seg blant annet om nedlegging av lokalsamfunn og flytting av arbeidsplasser, næringsvirksomhet, skoler, barnehager, helseinstitusjoner og andre tjenestetilbud. Flere kommenterte også redselen for at Kristiansand ville bli seg selv nok og ikke klare å se behovene i andre kommuner (Karterud 2015a).

Ordfører i Birkenes Anders Christiansen, uttalte blant annet at; «... kommunen var opptatt av lokaldemokratiet og av å ivareta deres tre kommunesentra. For Birkenes var det viktig at de følte de fikk mulighet til reell innflytelse etter at intensjonsavtalen var klar.» Ordfører i Kristiansand Harald Furre, uttalte at; «Vi er likeverdige kommuner, det må prege prosessen. Vi er opptatt av å tenke langsiktig. Hva gir best tjenester for innbyggere og god tilrettelegging for næringslivet 20-30-40 år framover? Lokale tjenester skal være der de er, og vi skal fortsatt ha ansettelsestryggheten. Vi er også opptatt av å bevare nærhet mellom folkevalgte og innbyggere, samtidig som vi tenker helhetlig.» Ordføreren i Lillesand Arne Thomassen, la vekt på at; «Det er viktig å jobbe offensivt framover, og få med oss politikere og innbyggerne på en god måte. For Lillesand vil det bety mye hva Birkenes gjør, selv om det ikke er avgjørende. Vi har mye sammen i dag. Dette er ikke en prosess for å si opp ansatte, men for å skape mer spennende fagmiljøer.» Ordfører i Songdalen Johnny Greibesland, opplyste at samtidig som det var forhandling mellom de fem kommunene var det en parallell forhandling mellom Songdalen og Søgne. Greibesland opplyste at det var tverrpolitisk enighet om at de var veldig usikre på en stor kommune med fem kommuner, men ingen ting var avgjort. Ordfører i Søgne Astrid Hilde, opplyste at kommunen hadde vedtatt å forhandle med alle fem, men også bare med Songdalen. «Vi må ha respekt for alle syn, det finnes både tilhenger og skeptikere. Vi må være åpne for å se på de positive tingene vi kan få til, og vite hva vi sier ja eller nei til. Det er viktig å lage et så godt grunnlag som mulig før man bestemmer seg». Fra Birkenes ble det framhevet; «Velutviklet nærdemokrati, stedsutvikling og nærhet til tjenester». Fra Songdalen; «Sterk lokal forankring, og at kommunesammenslåingen må være ønsket i befolkningen. En må summere alles styrker. Ikke storbyarroganse – ikke utvide Kristiansand, men 5 likeverdige enheter.» (Karterud 2015a).

5.2.1.1 Hva skal til for at dette skal være interessant for vår kommune?

Fra Songdalen ble det lagt vekt på bedre kvalitet på spesialisttjenester, mer forutsigbar økonomi, mindre sårbarhet, velutviklet nærdemokrati, stedsutvikling og nærhet til tjenester. Fra Birkenes ble det lagt vekt på betydningen av tre levende lokalsentra i Birkenes, reell politisk innflytelse, bedre tjenestetilbud og utvikling av bedre infrastruktur. Fra Lillesand ble det lagt vekt på et godt lokaldemokrati med reell innflytelse, nærhet til tjenester, lokal identitet og at Lillesand måtte få bestå som en by med egen identitet. Fra Søgne ble det lagt vekt på lokal identitet, steds- og sentrumsutvikling på Tangvall, nærhet til demokrati, lokalpolitisk lederskap, næringsutvikling i Søgne/Songdalen området, lokal tjenestedeckning samt lokal struktur for barnehager, skoler og omsorg. Fra Kristiansand ble det lagt vekt på identitet og at alle må føle tilhørighet både til eget bosted og kommunen. En måtte også få et bedre tjenestetilbud med ulike lokale kvaliteter, men det er helt klart - en størrelse betyr noe, det gjør at en er synlighet nasjonalt. Sørlandet trengte en sterk motor.

5.2.1.2 Hvilke områder og temaer var innbyggerne mest opptatt av?

Fra Birkenes ble det lagt vekt på at innflytelse og medvirkning, lokaletjenester, skole, barnehage, helse og omsorg, bygdeutvikling, frivillighet, dugnad, kultur, næringsutvikling og arbeidsplasser, infrastruktur, vei, bredbånd, samt effektiv administrasjon var viktig. Fra Søgne ble det lagt vekt på at nærhet til dagens tjeneste måtte beholdes og nærhet til lokalpolitikere var viktig. En var redd for å bli en bydel hvor en fort kunne føle seg som en liten del. Spørsmålet var hvordan forhindre dette og bevare de små samfunnene. Fra Kristiansand ble det lagt vekt på at de skulle ha minst like godt tjenestetilbud. Det skulle være nært med god kvalitet. En måtte enkelt treffe mennesker og det ønskes servicetorg. Velfungerende transport, infrastruktur og lokaliseringsattraktivitet var også viktig. Fra Lillesand ble det lagt vekt på fortsatt nærhet til lokale tjenester, lokale politikere, lokale arbeidsplasser, nærhet til omsorgstjenester, kultur, effektivitet, samt være med på å påvirke eget sentrum. Fra Songdalen ble det lagt vekt på nærhet til tjenester og funksjoner, kvalitet på tjenester, stedsutvikling, lokal selvbestemmelse i forhold til areal, samt en ærlig og troverdig prosess.

5.2.1.3 Hva er våre verste mareritt - hva er vår største frykt?

Fra Søgne ble følgende trukket frem: konkurser i nærsenterområdene hvor at alt flyttes til Sørlandsparken, arbeidsledighet, frykten for nedleggelse av skoler, barnehager, legesenter, dårlig kommuneøkonomi, økt eiendomsskatt, sentralisering og manglende innflytelse. Fra Lillesand ble det framhevet at å komme i en situasjon der kommunen bare ble en bydel var en frykt. Mange var redde for at Kristiansand bare var opptatt av å bli større. De fryktet at alt blir bare verre; både tjenestetilbud og økonomi, ikke innflytelse, utrygt å være kommunalt ansatt, distriktene blir en salderingspost og en mister lokal identitet. Fra Birkenes ble det trukket frem at en fryktet den store selvtillfreds byen som forholder seg til et innland som de ikke kjenner med mangel på forståelse. Fra Kristiansand ble det framhevet prosesser som danner et «oss» og «dem» i stedet for et «vi», svekket lokaldemokrati hvor hver person får mindre å si, økt sentralisering med svekket tjenestetilbud i distriktene, dyrt, vanskelig tilgjengelig, upersonlig, avstand til politikerne, samt krangling og konflikt slik gjennom geografisk fraksjonsvirksomhet var noe av det de fryktet mest. I Songdalen fryktet de; stort byråkrati, stor distanse til politikere, brutte avtaler om nærhet til tjeneste, generell misnøye, nedlagte institusjoner og lokalsamfunn.

5.2.2 Videre arbeid med intensjonsavtalen K5.

Den 14. og 15. desember 2015 ble intensjonsavtalen drøftet inngående under en samling mellom de fem kommunene. Under møtene ble det arbeidet med forslag til en samlet visjonsformulering for en mulig intensjonsavtale. Januar 2016 sto K5 på dagsorden i formannskapet, kommunestyret og bystyret i alle fem kommunene. På møtene ble det orienteringer om det første foreløpige utkastet til intensjonsavtale for en ny kommune. Det kom frem i utkastet at intensjonsavtalen ville tre i kraft når samtlige fem kommuner hadde vedtatt likelydende avtaler i sine respektive kommunestyrer. Navnet på den nye kommunen ble ikke fastlagt i forslaget men det var ingen tvil om at dette skulle være Kristiansand. Det ville bli startet en prosess for utarbeidelse av nytt kommunevåpen, ordførerkjede og grafisk profil. Ved et besøk av Kommunalminister Jan Tore Sanner ble det uttalt at en ny K5-kommune ville få økt tilskudd. Størrelse og utforming av tilskuddet ville komme i en melding til Stortinget i løpet av våren. Det kom frem at etter de eksisterende modellene hadde dette gitt K5 kommunen ca. 43 millioner kroner i årlig storbytilskudd. (Karterud 2015c; Karterud 2016a)

Et viktig tema i forhandlingene var hvordan ivareta det lokale perspektivet for å med det sikre en utvikling i hele den mulige storkommunen. For alle kommunene hadde det vært svært viktig å finne en god modell som sikrer et godt nærdemokrati som la til rette for at det fortsatt skulle være nærhet mellom innbyggerne og politikerne i den nye kommunen. På forhandlingsmøtet 9.februar 2016 ble det enighet om en nærdemokratimodell med kommunedelsutvalg. Kommunedelsutvalg var ønsket at skulle være et folkevalgorgan og en høringsinstans som ville få myndighet og ansvar for viktige

lokale saker. Tanken bak kommunedelsutvalg var at disse skulle ta vare på lokale særpreg og lokal identitet, samtidig som de skulle skape en nærhet til de folkevalgte. De ville få ansvar for lokale saker slik som behandling av reguleringsplaner. Ønsket var at det skulle opprettes sju kommunedelsutvalg, et i hver av de fire kommunene rundt Kristiansand og tre i Kristiansand. Det kommer frem at en sentral oppgave for kommunedelsutvalgene å støtte opp under tilknytning til sitt nærmiljø og kommunen som helhet. Det kommer videre frem at kommunedelene skal hete Birkenes, Lillesand, Songdalen og Søgne. Navnet på kommunedelene i gamle Kristiansand skal vedtas av bystyret i dagens Kristiansand. Mulige navn er Randesund og Tveit, Oddernes og Vågsbygd (Karterud 2016b). Det kommer frem av forhandlingene at de fem ordførerne var fornøyd med modellen for å sikre nærdemokrati i alle kommunedelene i en ny kommune. Spesielt fra Søgne var kommunedelsutvalg et viktig tema i forhandlingsfasen. Ordfører i Søgne Astrid Hilde, utalte at; «*Det er avgjørende at nærdemokratimodellen er på plass. Det gjør at jeg har stor tro på K5,*» Ordfører i Birkenes Anders Christiansen, utaler at; «*Jeg tror dette vil fungere når det gjelder nærdemokrati. Vi har gjort en god jobb. Nå må avtalen forankres så godt vi kan.*». Ordfører i Songdalen Johnny Greibesland, uttalte at Sogndal; «*ville være bekvemme med modellen*», Ordfører i Lillesand Arne Thomassen, utalte at han; «*ser fram til å fortelle sine innbyggere hvorfor grepene som er tatt i avtalen, er riktige*». Ordfører i Kristiansand Harald Furre, utalte at; «*ambisjonen er å delegerer mye makt til utvalgene. – Det skal være vesentlig makt i kommunedelsutvalgene.*»(Karterud 2016b)

5.2.1 Enighet om intensjonsavtale 9. februar 2016

Etter flere seminarer og møter ble en fremforhandlet intensjonsavtale for de fem kommunene presentert 16. februar 2016, og seinere godkjent av forhandlingsdelegasjonene fra de fem kommunen 18. februar 2016. Intensjonsavtalen bestod av prinsipper, mål og en visjon for etableringen av en ny kommune mellom de fem kommunene. På møtet mellom forhandlingsutvalgene ble også mandatet til fellesnemnda endelig vedtatt. Ordføreren i Kristiansand karakteriserte dette som en historisk dag og et viktig skritt på veien mot å bygge en ny kommune. Dette markerte slutten på en krevende og konstruktiv prosess. Samtidig var det begynnelsen på en spennende fase med folkeavstemning og innbyggerdialog. Ordføreren i Songdalen Johnny Greibesland, var også fornøyd med det han har signert på. Han uttalte at det hadde blitt en god avtale han var godt fornøyd med. «*Nå begynner den store jobben med å informere innbyggerne om innholdet*». Ordføreren Birkenes Anders Christiansen hadde ikke bestemt seg for om han vil stemme ja eller nei til en ny kommune, men han indikerte at avtalen er veldig god for sin kommune. Søgnes ordfører Astrid Hilde, hadde vært sentral i arbeidet med å skrive og formulere avtaleteksten. Hun uttalte at hun var; «*utrolig glad og lettet. Det er godt å ha kommet så langt, etter krevende forhandlinger i en god tone. Jeg vil berømme de andre for at vi har vist forståelse og respekt for hverandres syn. Det er en historisk dag, og jeg føler meg privilegert som får være med på dette*»(Karterud 2016a)

Det kommer frem av intensjonsavtalen sitt prinsipp at: «*de fem kommunen er ulike, men likevel likeverdige. En helt ny kommune skal etableres, driftes og videreutvikles med utgangspunkt i de fem kommunenes styrker og særegenheter. Lokal identitet og nærdemokrati skal gis høy prioritet. Samarbeidet om bygging av en ny og fremtidsrettet kommune skal preges av likeverdighet, raushet og forståelse for hverandres ståsted. Bærekraft skal ligge til grunn for utviklingen i den nye kommunen.*» (Intensjonsavtale Nye Kristiansand 2016, p.1)

Avtalen inneholdt prinsipper, mål og visjoner for etableringen av den nye kommunen som ville bli styrende ved en eventuell sammenslåing. Det kommer blant annet frem i intensjonsavtalen at den nye kommunen vill få navnet Kristiansand og være organisert etter formannskapsmodellen med et kommunestyre på 77 medlemmer. Det kommer frem i avtalen at visjonen til den nye kommunen ville være «**Nærhet i hverdagen – styrke for fremtiden. Nye Kristiansand kommune skal gi**

innbyggerne, næringslivet, studenter og besøkende gode tjenester og opplevelser. Kommunen skal bestå av bærekraftige lokalsamfunn med nyskapende og kreativt nærings- og kulturliv, som gir nye Kristiansand sterk nasjonal påvirknings- og tiltrekningskraft.» (Intensjonsavtale Nye Kristiansand 2016, p.1)

Gjennom etablering og utvikling av kommunen «skal alle de tidligere kommunene oppleve balansert utvikling. Den nye kommunen skal bidra til vekst og verdiskapning i hele landsdelen. Den nye kommunen skal levere gode velferdstjenester der folk bor - nå og i fremtiden». Det kommer videre frem i avtalen at innbyggerne; «fortsatt skal ha skole, SFO, barnehager og hjemmetjenester nær der de bor. Det er også tatt inn i avtalen at Finsland, Herefoss og Engesland har særlige avstandsutfordringer det må tas hensyn til når det gjelder framtidig skole- og barnehagestruktur.» (Intensjonsavtale Nye Kristiansand 2016, p.4)

Det kommer videre frem i intensjonsavtalen at: «Kommunen skal sikre nærhet til de folkevalgte og invitere til bred deltakelse for befolkningen. ... Kommunen skal utvikles slik at innbyggerne føler tilknytning til sitt nærmiljø og kommunen som helhet ... Den politiske organiseringen i kommunen skal sikre lokal innflytelse på kommunedelsnivå og samtidig sørge for gode prosesser og beslutnings-dyktighet i spørsmål som gjelder utvikling av kommunen som helhet.» Videre kommer det frem at det skal innføres en nærdemokratimodell med kommunedelsutvalg. Kommunedelsutvalgene skal være folkevalgt organer og ha eget budsjett innenfor enkeltområder som berører lokalsamfunnet. Det kommer frem at «I hver kommunedel skal innbyggerne i tillegg finne hverdagstjenestetilbud, slik som helsetjenester, kulturskole, voksenopplæring, flyktningsjeneste, frivillighetssentral og bemannet bibliotek. Hver kommunedel skal ha nærmiljøanlegg og mindre kulturarenaer, samt ungdomstilbud.» Intensjonsavtalen slår tydelig fast at det er et hovedmål for kommunen at; «den skal utvikles slik at innbyggerne føler tilknytning til sitt nærmiljø og kommunen som helhet. En sentral oppgave for kommunedelsutvalgene skal være å støtte opp under dette målet.» Det kommer videre frem at kommunedelene til den nye kommune skall være attraktive bo- og arbeidssteder og det; «... skal være sentrumsutvikling i alle kommunedelene. Dette inkluderer arenaer for kulturelle aktiviteter. Stedsutviklingen i kommunen skal ta utgangspunkt i og bygge videre på lokale særpreg. (Intensjonsavtale Nye Kristiansand 2016, pp.2-4)

Ordfører i Birkene Anders Christiansen forteller at han er veldig fornøyd med at intensjonsavtalen. Spesielt at avtaleutkastet spesifikt sier at skoler og barnehager i tre navngitte bygder skal bestå. Han sier; «For meg er det viktig at skolene og barnehagene på Herefoss og Engesland i Birkenes og Finsland i Songdalen er nevnt med navn, sier Christiansen.» Ordfører i Songdalen uttalte at intensjonsavtalen slo fast at: «... tjenestene skal leveres lokalt også i fremtiden, og at det fortsatt skal være et lokalt servicekontor i alle rådhusene ... En ny kommune vil også gi oss større muligheter til å utvikle hele kommunen og tjenestetilbudet til innbyggerne.» Ordfører i Lillesand Arne Thomassen, pekte på etablering av kommunedelsutvalg som spesielt viktig; «For Lillesands innbyggere er det viktig å beholde skoler, barnehager og helseinstitusjoner i nærhet til innbyggerne. Det er også viktig å sikre kommunedelsutvalget, som ville bli et viktig bindeledd mellom innbyggerne og storkommunen.» Ordfører i Kristiansand Harald Furre, utalte at; «Vi rigger en kommune for fremtidens utfordringer, for 50 år, ikke for i morgen. Vi er allerede et felles bo- og arbeidsmarked og dette stiller krav til helhetlig planlegging» Furre redegjorde også for prosessens forløp fram mot et endelig vedtak. Målet var at kommunene gjorde endelige vedtak om sammenslutning før 1. juli 2016, slik at en ny kommune kunne etableres fra 1. januar 2020. Furre uttalte at: «De fem kommunene er ulike, men likevel likeverdige. Lokal identitet og nærdemokrati skal gis høy prioritet. Samarbeidet om bygging av en ny og fremtidsrettet kommune skal preges av likeverdighet, raushet og forståelse for hverandres ståsted. Den nye kommunen vil være stor nok til å bli en viktig nasjonal aktør, til å ta tyngre regionale oppgaver, bidra til en mer kommunestyret regional utvikling, være en pådriver for innovasjon og tjenesteutvikling - lokalt, regionalt og

nasjonalt og til å kunne levere sentrale kommunale tjenester alene – uten interkommunalt samarbeid. I tillegg vil den nye kommunen være en pilotkommune som kommer til å bli gjenstand for nasjonal oppmerksomhet.»

De som ønsket seg et fem kommune alternativ argumenterte med at de fem kommunene vi skape sammen en robust kommune som vil gi gode kommunale tjenester til alle sine innbyggere. En stor kommune som er bedre i stand til å svare på morgendagens utfordringer. Det trekkes frem at de fem kommunen allerede samarbeider på en rekke områder som innenfor frivilligarbeid, næringsliv og andre offentlige tjenester, og er en del av et felles bo-, arbeids og handelsmarked. De fem kommunene er i dag involvert i over 100 interkommunale samarbeid en sammenslåing vil medføre at flere av disse samarbeidene kan legges ned og den nye kommunen kan ta selv ansvar for kommunen sin utvikling. Det trekkes frem at identiteten forsvinner ikke selv om grensene endres. Storkommunen skal ha modeller som sikrer en grad av lokalt selvstyre gjennom at det skal opprettes kommunedelsutvalg i alle kommunene. Kommunedelsutvalgene er bestående av politikere som er direkte valgt av innbyggerne i kommunedelen og får ansvar for lokale saker og identitet. Et viktig poeng er at K5-alternativet vil styrke Kristiansandsregionen som en av Norges 4 største byer. Dette vil gi tilgang til storbytilskudd og samtidig gi kommunen en sterkere stemme nasjonalt (Hellvik 2016)

5.2.2 K2 – prosessen høst 2015 og våren 2016.

Samtidig som forhandlingen mellom de fem kommunen pågikk ble det forhandlet et to kommune alternativ mellom kommunene Søgne og Songdalen. Etter kommunevalget høsten 2015 hadde de to kommunene valgt et forhandlingsutvalg, som fikk arbeidstittelen K2. Kommunestyrene i både Søgne og Songdalen bestemte å føre forhandlinger om en intensjonsavtale som ville lede frem til en kommunesammenslåing mellom de to kommunen. Kommunestyret i Songdalen vedtok i møte 23.november 2015 at «*Songdalen kommune forhandler parallelt med Søgne kommune og Kristiansand om kommunesammenslåing.*»

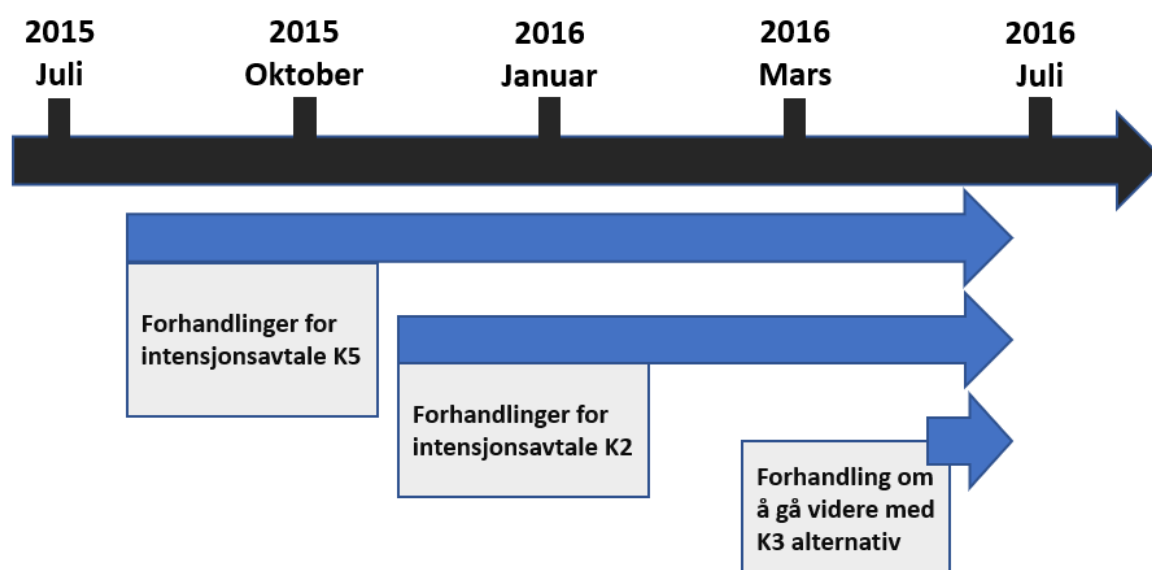
Ordfører i Søgne Astrid Hilde og Ordfører i Songdalen Johnny Greibesland ledet skrivegruppen sammen. Forhandlingsutvalgene fra de 2 kommunene hadde jevnlig møter og det første utkast til intensjonsavtale ble drøftet på politisk nivå i kommunene i begynnelsen av januar 2016. Befolkningen var holdt løpende orientert gjennom publiseringer på kommunens webside etter hvert som forhandlingene har skredet fram. Det er avholdt blant annet informasjonsmøter med elever fra ungdomsskolene i kommunen. Forhandlingene for K2 alternativet ledet ut i et forslag til intensjonsavtale mellom de to kommunene. Avtalen tok utgangspunkt i de samme prinsippene og målene som ble diskutert og fremmet i intensjonsavtalen til K5, men justert i forhold de to kommunene. K2 er basert på K5 og innholdet i avtalene er nesten identiske. En forskjell er at kommunedelsutvalg ikke er med i K2 avtalen. Det kommer blant annet frem i intensjonsavtalen at den nye kommunen skulle få navnet Søgne og være organisert etter formannskapsmodellen med et kommunestyre på 29 - 35 medlemmer. Det kommer frem i avtalen at visjonen til den nye kommunen ville være «**Søgne for livskvalitet: Stor nok til å levere - nær nok til å bry seg. Fremtidens kommuner trenger kraft og handlingsrom. Den nye kommunen skal bidra til vekst og verdiskapning i samarbeid med nabokommuner. Den nye kommunen skal levere gode velferdstjenester - der folk bor - nå og i fremtiden.**» (Intensjonsavtale Nye Søgne 2016, p.1)

De som ønsket seg et to kommune alternativ argumenterte med at Søgne og Songdalen har flere likhetstrekk som en felles historie, identitet og de to kommunene ligger i samme dalføre. Det trekkes frem at Søgne og Songdalen samarbeider allerede på en rekke områder som innenfor frivilligarbeid, næringsliv og andre offentlige tjenester, og er en del av et felles bo-, arbeids og handelsmarked. Det er korte avstander mellom de to kommunene som er i ferd med å vokse seg sammen til en. Det poengteres også at de to kommunene er forholdsvis mer likeverdige parter, enn et samarbeid med Kristiansand (Prestvold 2016). Redaktør i Søgne og Songdalen budstikke Roar

Vigeland Osmundsen, sier at; «avisen har fulgt reformen tett og lagt vekt på å spørre vanlige folk om det de mener. – Vi har intervjuet innbyggerne der de er og ser at det er stor skepsis, spesielt til K5-alternativet, sier han til Lillesands-Posten. I Søgne og Songdalen har de i tillegg til storkommune utredet en sammenslåing av de to kommunene, det såkalte K2-alternativet. Vigeland Osmundsen sier synet på de to modellene splitter søgnesokningene og songdølene. – I Søgne er de mer positive til K2 enn i Songdalen. I et historisk perspektiv har Søgne alltid vært i førerretet, og songdølene føler at storebror gjerne vil bestemme. De tenker nok at dersom de uansett må slå seg sammen, kan det like gjerne bli i en storkommune. Mange mener de får mer de skulle sagt i nye Kristiansand enn gjennom en sammenslåing med bare Søgne, sier han» (Mehl 2016, 15. mars)

5.2.1 Avslutning av K5 og K2 – rådgivende folkeavstemninger og havari

I begynnelsen av april til juni ble innbyggerne i de fem kommunene oversendt en informasjonsavis i postkassa. Etterpå ble det gjennomført en innbyggerundersøkelse i alle kommunene. I undersøkelsen ble 600 innbyggere i Songdalen, 600 i Birkenes, 1200 i Søgne, 1200 i Lillesand og 1600 i Kristiansand blir oppringt med spørsmål om hva de mener om å bygge en ny kommune. I Birkenes, Lillesand, Songdalen og Søgne ble det i tillegg avholdt rådgivende folkeavstemning. I Kristiansand skulle det ikke være folkeavstemning. Mellom forhandlingsdelegasjonene var det stor støtte til avtalen og meningsmålingene i kommunene pekte i retning av at avtalen ville få støtte blant innbyggeren, men resultatet av de rådgivende folkeavstemningene i kommunene viste et annet bilde. Det ble et massivt negativt resultat til sammenslåing i alle de fire omegnskommunene til Kristiansand. Forhandlingene og prosessen havarerte etter at ordførerne i Birkenes og Lillesand kunngjorde at de ville følge resultatet fra flertallet i folkeavstemningene og stemme nei til storkommunen. Det ble startet raskt opp samtaler mellom Søgne, Songdalen og Kristiansand hvor de tre kommunene ble enige om å gå videre med et tre kommune alternativ dersom de får flertall i sine respektive partigrupper og formannskap. Kristiansand og Songdalen kommune gjorde deretter sluttvedtak om å gå videre med en sammenslåing mellom de tre kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen. Songdalens ja i denne sammenhengen forutsatte at Søgne også ville bli med i den nye kommunen. Kommunestyret i Søgne stemte nei til forslaget. De fem kommunene gjorde sine endelige vedtak 22. juni 2016 hvor resultatet ble at de fem kommunene ikke ville søke om å lage en ny kommune sammen, og Søgne og Songdalen ville ikke bli med på en tre kommune alternativ med Kristiansand. Sammenslåingsprosessen stoppet med det helt opp (Fylkesmannen 2016; Sandberg 2016).

Figur 13 Figuren viser tidsspennet til forhandlingsfasen under sammenslåingsprosessen, selv laget

5.3 Etableringsfasen – K3 - prosessen

5.3.1 Tvangsvedtak av stortinget

Som en del av informeringen til Kommunal- og moderniseringsdepartementet om arbeidet med kommunereformen sendte fylkesmennene i Aust- og Vest-Agder september 2016 inn rapporten *Fylkesmannens oppsummering av de frivillige prosessene og tilråding om framtidig kommunestruktur*. I rapporten forteller fylkesmennene om arbeidet med kommunereformen i Agder og gir anbefalinger til at Stortinget vedtar en sammenslåing av de fem kommunene Søgne, Songdalen, Birkenes, Lillesand og Kristiansand. Alternativt anbefales det et tre kommune alternativ med de tre kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen (Fylkesmannen 2016).

Gjennom høsten og utover på nyåret kom det indikasjoner på at kommunereformen ville gå over til å bruke tvang til å gjennomføres. Den 22. februar 2017 ble det klart at Regjeringen ville ta i bruk tvang for å realisere reformen og Regjeringen ber Stortinget å fatte vedtak om at Søgne tvinges sammen med Kristiansand og Songdalen (Sellevold et al. 2017). Etter prinsippet om at en kommune skal ikke kunne stoppe prosessen når to ønsker sammenslåing ble kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand vedtatt slått sammen av Stortinget 8. juni 2017. I avstemningene ble det et knapt flertall for sammenslåing ved 85 stemte for og 84 imot.

Stortingets vedtak om tvangssammenslåing var veldig tungt å svelge for flere av motstandere mot sammenslåingen. Det ble en umiddelbar respons til tvangsvedtaket med stor misnøye i Søgne og Songdalen. Mye av motstanden var tett knyttet til bruken av tvang som en grov og ubegripelig maktdemonstrasjon. Motstanden var også knyttet til en stor usikkerhet om hva sammenslåingen ville gi og medføre, og redsel for en sentralisering som ville på bekostning av lokale tjenester og steder. Spesielt i Søgne uttrykte privat personer at tvangssammenslåingen var et overgrep og man ønsket at denne prosessen skulle reverseres.

5.3.2 Felles drøftingsmøte om bygging av den nye kommunen 20. juni 2017

Vedtaket i Stortinget var i tråd med den alternative anbefalingen fra Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder. På oppdrag fra de tre kommunestyrene hadde tre forhandlingsutvalg forberedt felles drøftingsmøte for kommunestyrene den 20. juni 2017 i regi av Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder. Fylkesmannen understreket i sin innkalling at arbeidet som lå foran er svært omfattende både politisk og administrativt. Det inkluderte en totalgjennomgang av alle interkommunale samarbeid og innkjøps- og anskaffelsesavtaler og fullstendige kartlegginger av dagens organisasjoner og de ansattes oppgaver, før den nye organisasjonen måtte designes og etableres. Det måtte utarbeides nye ansettelsesavtaler for samtlige ansatte i dagens tre kommuner. Det var derfor svært viktig at arbeidet med sammenslåingen kom i gang raskest mulig etter at Stortingets vedtak forelå. Dersom kommunestyrene ikke ble enige om disse punktene ville fylkesmannen sende en administrativ anbefaling til Kommunal- og moderniseringsdepartementet som ville gjøre vedtak i saken. Denne saken ville legge grunnlaget for Fylkesmannens møte og den videre prosessen. De tre forhandlingsutvalgene lagde etter møtet en enstemmig anbefaling som de brakte hjem til hver av sine kommunestyre. Anbefalingen omhandlet implementering av Stortingets vedtak og denne ble så behandlet parallelt i de tre by- og kommunestyrene 20. juni. I disse behandlingene tok kommunestyrene i Søgne og Songdalen til etterretning at Stortinget hadde bestemt at det ble en kommunesammenslåing. Den 20. juni vedtok alle de tre kommunestyrene å opprette Nye Kristiansand kommune. For å behandle den videre prosessen ble fellesnemda opprettet, bestående av 31 politikere fordelt på 9 fra Søgne, 7 fra Songdalen, og 15 fra Kristiansand.

Fellesnemda for de tre kommunene gjennomførte sitt konstituerende møte 23. juni 2017. Saksutredningen skrev at en går nå inn i en gjennomføringsfase. Fellesnemndas viktigste oppgave skulle være å; «*legge grunnlaget for at Kristiansand, Søgne og Songdalen blir en kommune.*» I det konstituerende møte ble det bestemt at den nye kommunen skulle hete Kristiansand og

fellesnemnda vedtok sentrale prinsipper og føringer for sammenslåingsprosessen. Disse prinsippene og føringene baserte seg på intensjonsavtalen for K5-alternativet som ble utarbeidet av kommunene Søgne, Songdalen, Kristiansand, Lillesand og Birkenes våren 2016 (Fellesnemnda 2017).

5.3.3 Overordnet politisk styringsdokument for etableringen av nye Kristiansand

Videre ble prinsippene og føringene tydeliggjort gjennom et overordnet politisk styringsdokument for etableringen av nye Kristiansand som ble vedtatt 30. januar 2018. Dokumentet legger overordnede føringer for hele sammenslåingsprosessen gjennom sentrale prinsipper, mål og visjoner. Det kommer frem av prinsipper for sammenslåingen er at: *«Søgne, Songdalen og Kristiansand er ulike, men likevel likeverdige. En helt ny kommune skal etableres, driftes og videreutvikles med utgangspunkt i de tre kommunenes styrker og særegenheter. Lokaldemokrati og lokal identitet skal gis høy prioritet. Samarbeidet om bygging av en ny og framtidsrettet kommune skal preges av likeverdighet, raushet og forståelse for hverandres ståsted. Bærekraft skal ligge til grunn for utviklingen i den nye kommunen.»* (Nye Kristiansand kommune 2018f, p.1). Det kommer videre frem i dokumentet at visjonen til nye Kristiansand kommune er at **«Nye Kristiansand skal bli Norges beste kommune** som innbyggere, ansatte, folkevalgte og næringsliv er stolte av å jobbe, virke og bo i.» (Nye Kristiansand kommune 2018f, p.3)

Det kommer frem av styringsdokumentet at politisk og administrativ toppledelse og nærmeste rådgivere skal samlokaliseres i kommunens nye sentrum. Øvrige funksjoner samlokaliseres i dagens tre kommunesentra på en slik måte at fordelingen av arbeidsplasser mellom kommunedelene blir balansert. I hvert av dagens kommunesentra skal det være et servicekontor der innbyggerne kan møte representanter for kommunen og der de kan få utført enkelte tjenester. Servicekontoret skal etablere gode systemer for dialog med innbyggere, næringslivet og frivillige organisasjoner. I hver av de tidligere kommunene skal innbyggerne i tillegg til de nevnte tjenestene, finne hverdagstjenestetilbud slik som helsetjenester, kulturskole og bibliotek. Hver kommunedel skal ha nærmiljøanlegg og mindre kulturarenaer, samt ungdomstilbud. Den nye kommunen skal vektlegge utvikling av et godt trepartssamarbeid. Med trepartssamarbeid menes i denne sammenhengen et tett samarbeid mellom politikere, administrativ ledelse og fagforeninger, for å utvikle de kommunale tjenestene. Målene for den nye kommunen er delt inn i fire deler hvor det kommer frem at nye Kristiansand skal være, en kvalitetsbevisst og inkluderende kommune, en attraktiv og utadvendt kommune, en nasjonalt ledende og internasjonalt orientert kommune, og en veldreven og utviklingsorientert kommune. Det kommer frem at målene skulle; *«tydeliggjøre fellesnemndas forventninger til effekter, gevinster og merverdi av å gå fra tre kommuneorganisasjoner til en stor kommune.»* Målene skulle videre være retningsgivende for de administrative og politiske prosessene fram mot 1.januar 2020.

5.3.4 Organisering av K3 prosjektet

Ny Rådmann ble innstilt 1.februar 2018 og utover 2018 ble nye direktører for kommunens sju kommunalområder innstilt. Som en del av kunnskapsgrunnlaget for etablering av den nye kommunen ble det utarbeidet et grunnlagsdokument, vedtatt i fellesnemnda 29. mai 2018. I løpet av høsten 2018 ble det jobbet mye med fastsettelse av organisasjonsstrukturen i den nye kommunen. Dette arbeidet skal ferdigstilles våren 2019. Sammenslåingsprosessen går nå mot slutten og et nytt bystyre skal velges ved kommunevalget høsten 2019. Dette bystyret vil da ta over styringen av nye Kristiansand kommune fra fellesnemnda. Den nye kommunen blir opprettet 1. januar 2020 (Karterud 2018; Nye Kristiansand kommune 2018d; Nye Kristiansand kommune 2018f).

Arbeidet med å etablere den nye kommunen er organiseres som et program under programnavnet *Nye Kristiansand kommune*, hvor Fellesnemnda er programeier og påtroppende Rådmann er programleder. Etter kommunevalget høsten 2019 vil et nytt bystyre ta over jobben som

programmeier frem til programslutt 1. januar 2020 når den nye kommunen blir opprettet. Den administrative delen av arbeidet med å etablere nye Kristiansand er organisert i åtte prosjekter, bestående av flere delprosjekter. Prosjektene styres av et prosjektstyre hvor de nye direktørene sitter som prosjekteiere. Det er i prosessen med å opprette den nye kommunen startet opp flere administrative og politiske prosjekter. Noen av disse prosjektene, slik som ny planstrategi eksempelvis, vil fortsette etter at den nye kommunen er opprettet. Det er mange forhold som må være avklart innen kommunene slås sammen 1. januar 2020. Disse forholdene bør avklares gjennom prosesser som administrativt styres av den fremtidige ledelsen i den nye kommunen. (Nye Kristiansand kommune 2018d).

Prosjektleder anbefalte at Fellesnemnda i utgangspunktet skulle gi prosjektleder så vide fullmakter til å planlegge den nye kommunen som mulig, men at disse avgrenses til ikke - prinsipielle/strategiske forhold tilsvarende delegasjonsreglement for rådmennenes i kommunene. Det kan oppstå tvil om en sak er å anse som prinsipiell eller strategisk og dette skal da avklares med Fellesnemndas leder.

Prosjektleder la til grunn at alle andre ansettelser enn ansettelse av den øverste ledelse skal gjennomføres iht. avtaleverkets krav til medvirkning, men uten at avgjørelsen anses som prinsipiell og dermed krever folkevalgt behandling. I tillegg til prinsipielle/strategiske saker, ville Fellesnemnda kunne be om at ulike saker legges frem for folkevalgt behandling. Fram til sammenslåingstidspunktet ville det fortsatt være rådmennene i de tre kommunene som formelt har det administrative ansvaret for sine kommuner, herunder personalansvar for ansatte, ansvar for å følge opp folkevalgte vedtak i de tre kommunene og ansvar for økonomistyring i kommunene.

Det vil være svært viktig at prosessene fremover gjennomføres i god dialog med berørte medarbeidere og tillitsvalgte og innenfor de rammene som trekkes opp av lov- og avtaleverket. Samtidig vil det være viktig at fremdriften i prosessene er god og tilpasset at den nye kommunen skal være etablert 1. januar 2020.

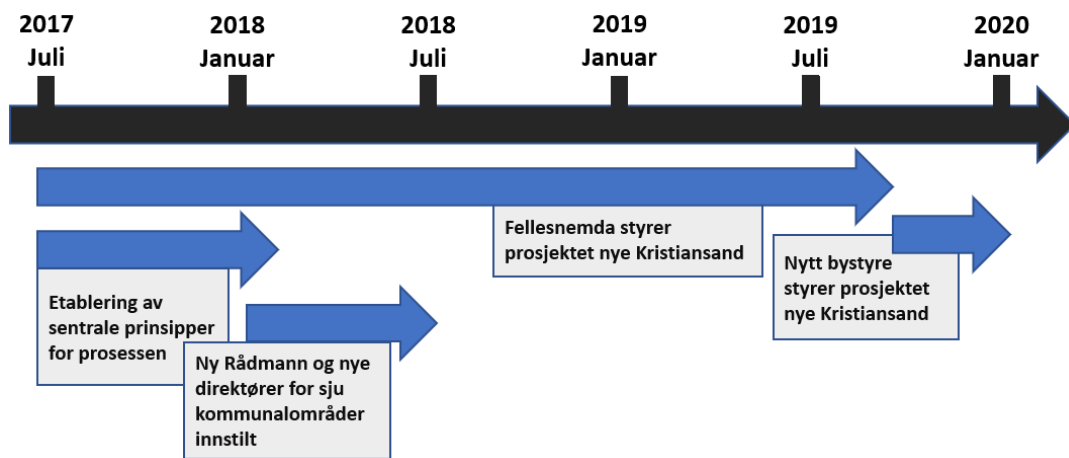
Leder for fellesnemnda hadde ved flere anledninger framhevet at både politikere, ansatte og innbyggere nå har muligheten for å skape en bedre kommune, men at det burde utformes mer konkrete ambisjoner. Dette kunne dreie seg om: mål om økt lokaldemokratisk deltakelse, styrket lokal identitet og frivillig engasjement, hvordan møte samfunnsutfordringer innen klima, tilrettelegge for framtidsrettet næringsliv, samt sikre bærekraftige og effektive tjenester med god kvalitet.

Administrasjonen konstaterte at politisk ledelse ønsket at det nå ble igangsatt en prosess som involverte folkevalgte og innbyggere, og at prosessen ble ledes av arbeidsutvalget for fellesnemnda. Programleder anbefalte politisk ledelse å ta utgangspunkt i de målene som kommunene hadde vedtatt i samfunnsdelen av kommuneplanene. For å sikre at visjoner og mål skulle være styrende for den administrative delen av sammenslåingsprosessen, burde de være vedtatt av fellesnemnda senest i mars 2018. «Dermed ville de forventede merverdiene og gevinstene av å slå sammen kommunene, kunne inngå i planer for hvordan organisasjonen skal innrette seg for å kunne realisere disse gevinstene.

5.3.5 Prosjekter i etableringsfasen.

Den administrative delen av arbeidet med å etablere nye Kristiansand er organisert i åtte prosjekter, bestående av flere delprosjekter. Prosjektene styres av et prosjektstyre hvor de nye direktørene sitter som prosjekteiere. Det er i prosessen med å opprette den nye kommunen startet opp flere administrative og politiske prosjekter. Noen av disse prosjektene, slik som ny planstrategi eksempelvis, vil fortsette etter at den nye kommunen er opprettet (Nye Kristiansand kommune 2018d). I arbeidet med opprettelsen av den nye kommunen er det flere politiske og administrative prosjekter som er blitt satt i gang. Gjennom intervju og dokumentanalysen er det noen prosjekter som blir spesielt trukket frem om hvordan den nye kommunen skal bygges med tanke på identitet

og tilhørighet. Disse prosjektene er innbyggertorg, nærdemokrati og innbyggerinvolvering, arbeidet med kommuneplan, symboler, grafiskprofil og kommunikasjonsstrategi.

Figur 14 Figuren viser tidsspennet til forhandlingsfasen under sammenslåingsprosessen, selv laget

6 Storby mot småkommune?

Dette kapitlet vil være en diskusjon av utsagn i sammenslåingsprosessen som kan knyttes til storby eller småkommune. Utgangspunktet er utsagn fra i den politiske prosessen der saksdokumenter og innlegg fra lokalavisene som har omhandlet sammenslåingsprosessen i Kristiansandsområdet er benyttet. I tillegg benyttes kommentarer fra sentrale aktører i prosessen som er intervjuet i januar 2019. I dette kapitlet blir to hovedperspektiver tatt opp, det første er storbyperspektiver og det andre er småkommune perspektivet. Dette dreier seg om forestillinger om by og land som har vært etablert i lengre tid. Disse etablerte forestillingene har vært i strid med hverandre. Den ene siden henter sitt ståsted/identitet ved å være i opposisjon til den andre og vice versa. Hva aktørene legger i slike forestillinger og om aktørene er mer nyanserte enn det som kan fanges inn i en to-delning vil bli undersøkt. I neste del, som omhandler etablering av et nytt felleskap og ny identitet i den nye kommunen, drøftes et tredje perspektiv som er lokaldemokrati/lokalsamfunnsperspektivet.

6.1 Storby-perspektivet.

Det er å merke seg at ved startfasen til prosjektet gikk rådmennene i samtlige av de 7 kommunene inn for at det skulle lages en slik utredning. Det ble også uttrykt positive signaler til det vi omtaler som Storby-perspektivet. Et eksempel på dette kom til uttrykk i en avisartikkel juni 2014: Her sies det at de to rådmennene; «Frykter et lite Kristiansand». Rådmannen i Søgne og Songdalen har i sine vurderinger lik ordlyd. Det kan virke som de mener en større sammenslåing enn Søgne og Songdalen kan være aktuelt. De skriver at Kristiansand landets femte største by og den største av byene i landet som ikke har status som «storby». Hvis det skjer omfattende endringer av kommunestrukturen i andre byregioner, vil Kristiansand sannsynligvis ikke beholde denne posisjonen. Dette vil kunne få konsekvenser for utviklingen av både regionen og hele landsdelen. Rådmennene i Søgne og Songdalen gjengitt i (Markussen 2014 onsdag 11. juni).

Samme perspektiv ble uttrykt høsten 2014 av daværende ordfører i Kristiansand Arvid Grundekjøn. Han; «*advare mot at Kristiansand kan miste gjennomslagskraft og får støtte av forskere. Byene Sandnes, Skien, Drammen og Fredrikstad ser nå på muligheten for om de skal slå seg sammen med nabokommunene. Hvis de lykkes, mens Kristiansand blir stående igjen alene, vil Kristiansand miste plassen som Norges femte største by og havne på en niende plass.*» (Reite 2014a, 29. august)

Som tidligere nevnt var det klart ulike oppfatninger blant politikerne i de 7 kommunene som ble med i K7 utredningen. Det var bare politikere fra Kristiansand som uttrykte Storby-perspektivet. Her har vi tydelig et skille i oppfatninger mellom sentrale politikere og rådmenn i de kommunene. Men kommunestyrene i de 7 kommunene godkjente at kommunen ble med på utredningsprosjektet i oktober. Rapporten fra Knutepunkt Sørlandet (2015) fra juni 2015 slo fast at en i Norge siden 1960-tallet hadde opplevd en betydelig sentralisering inn mot de store byregionene. Det var videre; «*.. lite som tyder på at denne trenden vil snu.*». Videre ble det argumentert utdypet med følgende; «*Ut fra et klimaperspektiv må vi bo tettere, og økning i transportbehov må løses med kollektivtrafikk, sykkel og gange. Dette satte større krav til en samordnet planlegging og utvikling av bolig- og næringsområder, infrastruktur og kollektivtrafikk i den funksjonelle byregionen.*» Rapporten slo videre fast at området som omfattet de 7 kommunene var en funksjonell byregion med Kristiansand som drivkraft for å skape nye arbeidsplasser. Utfordringen for regionen var å skape nye og attraktive arbeidsplasser for den unge befolkningen for å beholde dem i regionen.

Ordføreren Kristiansand uttrykte på et felles formannskapsmøte 28. mai 2015 at; «*Det dominerende synet i det politiske miljøet i Kristiansand er at det riktige for landsdelen er at de sju kommunene blir én kommune. Alle vesentlige faktorer i det vi har hørt fra arbeidet med utredningen*

i dag, tilsier at vi tenker oss én stor kommune.» Ordføreren pekte blant annet på gode fagmiljøer, effektiv tjenesteproduksjon, robust kommuneøkonomi og tilgang på gode tomter for både boliger og næringsliv, som fordeler ved en storkommune. Og; *«Vi blir også med i storby-samarbeidet og vil få lettere gjennomslag hos sentrale myndigheter».* Men han innrømmet også at representantene for Kristiansand hadde valgt å være forsiktige så langt i arbeidet med kommunereformen, for ikke å bli oppfattet som dominerende.

I mandatet til rapporten ble det slått fast at rapporten ikke skulle konkludere når det gjaldt hvilke kommuner som burde slås sammen. Oppdraget hadde vært å gi et faglig godt beslutningsgrunnlag for valg av framtidig kommunestruktur. Men selv om rapporten presenterte seg som «nøytral» og «upolitisk» framhevet den K7 alternativet som viktig. I rapporten lå det en klar oppfordring om først å vurdere alternativet med at alle sju kommunene går sammen i én ny. Dette ble også tydelig kommunisert til politikere tidlig i fasen fra bl.a. utvalgsmedlemmet fra Kristiansand.

Rådmannen i Kristiansand betegnet i juni 2015 den framtidige kommunen som en «regionkommune» I en slik kommune ville ikke lenger «byen» være lik kommunen. Det vil bli nødvendig å tenke nytt om hva en kommune er i forhold til byen og stedet der en bor og får sine lokale tjenester utført. Byen Kristiansand ville ligge som det største senteret i en «mangesenterkommune». Lokal identitet, kultur og verdigrunnlag ville være av stor betydning for de fleste av dagens kommuner, også for Kristiansand. I arbeidet med ny kommune måtte en få til en dynamikk som utnytter ulike lokale fortrinn, identiteter og ulik næringsstruktur. Til dette var det nødvendig å etablere prinsipper og utviklingsstrategier for hele den nye kommunen.

Opgaven har sett at selv om rapporten fra Knutepunkt Sørlandet var nyansert ble den brukt aktivt som grunnlag for å bygge opp under alternativet der 7 kommuner ble slått sammen – altså Storby-perspektivet.

6.1.1 Storbyperspektivet i debatten om K-5 alternativet.

Opgaven har sett at det sentrale dokumentet i K-5 fasen var intensjonsavtalen mellom de fem kommunene. I dokumentet hadde storby-perspektivet en sentral plass men det hadde også andre målsetninger som var dels i konkurranse med Storby perspektivet. Avtalen slo fast at et viktig poeng er at K5-alternativet vil styrke Kristiansandsregionen som en av Norges 4 største byer. Dette ville gi tilgang til storbytilskudd og samtidig gi kommunen en sterkere stemme nasjonalt. I avtalen kan en finne igjen Storby-perspektivet igjennom formuleringene; *«Samarbeidet om bygging av en ny og fremtidsrettet kommune skal preges av likeverdighet, raushet og forståelse for hverandres ståsted. Den nye kommunen vil være stor nok til å bli en viktig nasjonal aktør, til å ta tyngre regionale oppgaver, bidra til en mer kommunestyret regional utvikling, være en pådriver for innovasjon og tjenesteutvikling - lokalt, regionalt og nasjonalt og til å kunne levere sentrale kommunale tjenester alene – uten interkommunalt samarbeid. I tillegg vil den nye kommunen være en pilotkommune som kommer til å bli gjenstand for nasjonal oppmerksomhet.»*

Videre var den nye kommunen; *«en del en del av en kompetanseregion som vil få flere virkemidler for å drive utvikling.»* Kristiansand skal være en viktig partner for Universitetet i Agder, med tydelige forventninger til universitetets rolle i regionen. En større kommune ville kunne bruke ressurser på markedsføring av regionen som en kompetanseregion. Kommunen skulle være *«nasjonalt ledende og internasjonalt orientert ... En tydelig nasjonal stemme.»* Den nye kommunen skulle organiseres og ledes slik at den; *«får nasjonale innflytelse og sterk nasjonal påvirknings- og tiltrekningskraft.* Nye Kristiansand kommune skulle fremme kommunens og regionens interesser nasjonalt. Videre skulle en bidra aktivt i storby-samarbeid og nasjonal politikktutforming for å påvirke rammebetingelser.

I sammenheng med debatten om intensjonsavtalen mellom de tre kommunene fra desember 2015 til juni 2016. kom Storby-perspektivet til uttrykk av flere av de sentrale politikerne – da gjerne

sammen med andre perspektiv slik som også K-5 avtalen også uttrykte. Astrid Hilde, som hadde skrevet avtalen uttrykte dette slik: *«Et stort nytt Kristiansand vil bli like stort som eller større enn Stavanger i innbyggertall. Er du stor er sjansen større for å bli hørt av nasjonale myndigheter. Næringslivet i regionen har gitt tilbakemeldinger på at de trenger en storkommune for å bedre sin effektivitet og for å få markedsført sine behov overfor myndighetene regionalt og nasjonalt»* (Hilde 2016, 9. februar) Hilde gikk på våren 2016 inn for å støtte K-5 alternativet hun argumenterte for et Storby-perspektiv men i enda sterkere grad et perspektiv som fokuserte på nærdemokrati. Hun argumenterte med at; *«- Det er kun etter å ha sett det store bildet at jeg fikk se at K5 er mer fremtidsrettet enn K2. ... Kommunedelsutvalgsmodellen ble bra og avgjørende for meg som var redd for at vi kunne miste lokal innflytelse. Jeg har tro på at dette gir den nødvendige nærheten»* (Hellvik 2016, 6. april). Da K-5 alternativet strandet ved at Birkeland og Lillesand gikk ut i august 2017, hadde lokalavisa(se etter) en omtale av hvordan to av forkjemperne for K5 opplevde denne situasjonen: *«Onsdag kveld var det en skuffet ordfører og varaordfører som forlot bystyret. De må konstatere at det ikke blir noen storkommune. ... - Kristiansand har vært på tilbudssida og vært rause i de mellom 70 – 80 samarbeidene vi er med i. Og jeg må være ærlig og si at noe av det er gjort som en innledning til en kommunereform. Nå har de sagt nei til det, og da er det naturlig å vurdere om det er naturlig å være med i alt videre, sier varaordfører Jørgen Kristiansen (KrF). — Vi trenger en slagkraftig region som kjemper mot de store. Vi trenger å bli større og mer slagkraftige. Siste ord er ikke sagt, og jeg håper at Stortinget tar ansvar, sa Vegard Launes (H). ... - Nå blir Asker større enn Kristiansand, og det er pinlig at vi sørlendinger er så nær oss selv, sa Odd Nordmo (H).»* (Reite 2016, 22. juni)

En annen kommentar i avisa i samme periode er følgende: *«Det er gode argumenter for å si nei? – Argumentene gikk på at de ønsker lokaldemokrati. Motstanderne er redde for å miste sin identitet. Jeg mener det er et lillebrorsyndrom. De som har vært mest ivrige til å rope at ting må være slik de har vært i Søgne, er også de første til å rope at ting ikke er som de bør være.»* Ordfører Astrid Margrethe Hilde (Ap) sitert i (Almendingen 2016, 22. september)

Opgaven ser det som er et tydelig trekk ved K5 fasen at Storby perspektivet ble dempet og kombinert med andre slik som et generelt ønske om samarbeid mellom kommunene., at alle var i samme region eller at ikke så noen motsetninger mellom å utvikle storbyen og utvikle nærdemokratiet. De to andre perspektivene vil bli omtalt senere. Utover i K3-fasen ser det ut til at denne tilbakeholdenheten ble borte. Men den nye fasen ble preget av at administrasjonen tok mer og mer over prosessen.

6.1.2 Storby-perspektivet i etableringsfasen K3

I forslag til dokument for mål og visjoner for etablering av nye Kristiansand fra arbeidsutvalget, vedtatt i januar 2018, ble det vist til intensjonsavtalen for K5 -alternativet fra våren 2016. Her finner vi uttrykt følgende: *«Det politiske styringsdokumentet skal tydeliggjøre forventet merverdi og gevinster av å gå fra tre kommuneorganisasjoner til en stor kommune, og skal være retningsgivende for de administrative og politiske prosessene fram mot 1.januar 2020.»* Forslag til visjon ble slik: *«Nye Kristiansand skal bli Norges beste kommune. Kristiansand skal være en kommune som innbyggere, ansatte, folkevalgte og næringsliv er stolte av å jobbe, virke og bo i.»*

Dokumentet ble vedtatt av fellesnemda 30. januar 2018 og er en videre utdyping av prinsippene formulert av Fellesnemnda under sitt konstituerende møte 23. juni. Styringsdokument baserer seg på intensjonsavtalen for K5-alternativet som ble utarbeidet av kommunene Søgne, Songdalen, Kristiansand, Lillesand og Birkenes våren 2016. Det overordnede styringsdokumentet legger føringer for hele sammenslåingsprosessen gjennom prinsipper mål og visjoner for den nye kommunen. Det kommer frem i dokumentet at visjonen til nye Kristiansand kommune er at *«Nye Kristiansand skal bli Norges beste kommune som innbyggere, ansatte, folkevalgte og næringsliv er stolte av å jobbe, virke og bo i.»* (Nye Kristiansand kommune 2018f, p.3)

Prinsippene for etableringen av den nye kommunen var delt inn i fire deler som handler om prinsipper knyttet til etableringsprosessen, den administrative organiseringen, organiseringen av tjenester og kommunen som arbeidsgiver. I prinsippet for etablering av en ny kommune kommer det frem at «*Søgne, Songdalen og Kristiansand er ulike, men likevel likeverdige. En helt ny kommune skal etableres, driftes og videreutvikles med utgangspunkt i de tre kommunenes styrker og særegenheter. Lokaldemokrati og lokal identitet skal gis høy prioritet. Samarbeidet om bygging av en ny og framtids-rettet kommune skal preges av likeverdighet, raushet og forståelse for hverandres ståsted. Bærekraft skal ligge til grunn for utviklingen i den nye kommunen.*» (Nye Kristiansand kommune 2018f, p.3).

6.2 Forsvar for og tilhørighet til eksisterende kommuner.

Dette perspektivet ble drøftet inngående i rapporten fra Knutepunkt Sørlandet selv om den ble framstilt å være ensidig for et Storby-perspektiv. Vi har sett at «... *mange innbyggere har sin identitet knyttet til mindre geografiske områder enn dagens kommuner. I mange tilfeller er det faktisk de gamle kommunene fra før 1960-tallet tilhørigheten er sterkest.*» (Knutepunkt Sørlandet 2015, p.19) Men Knutepunkt utredningen hadde ikke et klart skille mellom tilhørighet til kommune og tilhørighet til lokalmiljø, hjemsted. Forsvaret for hjemkommunen og lokaldemokratiet var satt på dagsorden i pressen da Kristiansand distriktet da ekspertutvalget ble satt ned av Kommunaldepartementet tidlig i 2014.

Opgaven har sett at i perioden før utredningsarbeidet ble satt i gang i 2014, begynte både politikere og enkeltpersoner å ta til orde for at kommunen kunne bli tvangssammenslått og innlemmet i storkommunen Kristiansand. Det ble satt på dagsorden om Finland i Songdalen og Herefoss i Birkenes burde tilhøre de kommunene de var en del av. En mulig sammenslåing med Kristiansand aktualiserte dette spørsmålet. Når det gjelder argumentasjon som viser til lokalt selvstyre, var dette mest utpreget blant politikere i Vennesla. Politikerne i de øvrige kommunene hadde en lavere profil i den første fase. Det ble også uttrykt en oppfatning at utredningen av sammenslåing av de 7 kommunene bare var en utredning. Det ville ikke nødvendigvis føre til en kommunesammenslåing. Sentrale aktører senere i prosessen som Jonny Greibesland fra Songdalen og Astrid Hilde fra Søgne uttalte seg i første fasen som tvilere til kommunesammenslåingsprosjektet. Flere innlegg i avisene uttrykte skepsis mot at kommunen ble lagt ned og at en ble styrt fra Kristiansand. Fokus på kommunen som enhet ble trappet opp fram mot folkeavstemningene om K5 våren 2016. Da ble det også betydelig større lokalpolitisk aktivitet. De ulike folkemøtene ble preget av kommunepolitikerne og perspektivet ble rettet mer enn tidligere mot den eksisterende kommunen enn mot den framtidige sammenslåtte kommunen.

Markeringen av eksisterende kommune mot å bli innlemmet i Kristiansand ble markert av Søgne og Songdalen før prosessen ble satt i gang. Det var markeringer både av den politiske ledelsen i de to kommunene og av enkelt personer. Både Søgne og Songdalen kommune var aktive. I avisa sies det at: det var et ønske fra begge ordførerne at det var Søgne og Songdalen som eventuelt skulle prøve å slå seg sammen til en kommune. Ordføreren i Songdalen Greibesland uttalte at han ikke hadde så gode følelser med tanken på å bli en del av Kristiansand. Både Søgne og Songdalen var bygder, ikke byer. etter en eventuell sammenslåing burde vi fremdeles ha den statusen. Ordføreren i Søgne uttalte at dersom kommunen ble en del av Kristiansand, ble avstanden til de folkevalgte så stor at det ble vanskelig for innbyggerne å komme i kontakt med dem. (onsdag 15. Januar)

Det kom et tilsvarende utspill i Søgne og Songdalens Budstikke den 11. juni 2014. De to ordførerne hadde merket seg Kommunal- og moderniseringsministeren hadde oppfordret norske kommuner til å sette i gang prosesser for å drøfte hvordan de skal klare å møte fremtidens utfordringer og oppgaver. De forsto dette slik at Kommunene måtte bli større ved å slå seg sammen. Både Søgne og Songdalen kommuner skulle behandle dette i sine formannskapsmøter samme dagen den 11.

juni. Til møtet hadde politikerne i begge kommunene likelydende sakspapirer. Men ordførerne i Søgne og Songdalen mente det var vanskelig å ta stilling til sammenslåingsprosessen før det var klart hva som ville bli pålagt kommunene. En faktor de trakk inn i debatten var hva som ville skje dersom fylkeskommunen ble lagt ned og kommunene fikk ansvaret for skolene. Ordførerne mente at det da muligens ville være best med store enheter, men dette vet en ikke noe om.

6.2.1 Den spesielle situasjonen i Finsland i Songdalen kommune.

Finsland ble et tema allerede før utredningen startet i 2014. I et innlegg Søgne og Songdalens Budstikke i mars 2014 sies det; *«Det er ikke så mange år siden Ordføreren i Songdalen snakket om sammenslåing med Kr. Sand, .men nå er det Søgne som gjelder, det skal vel effektiviseres og rasjonaliseres og da kan faktisk greipstadfolk oppleve det som Finslendingene opplevde etter sammenslåingen i 1964, alt skal til Søgne, administrasjon, NAV, tannlege, barnevern osv., (der er ikke engang en buss som passer, en må løpe over e-18) så det er ikke sikkert at dette blir så attraktivt som en trodde... Jeg vil sette på dagsorden, å gå i dialog med Marnardal – deler av Hægeland og Øvrebø (hele Hægeland og Øvrebø viss Vennesla går til Kristiansand) bruke riksvei 9 som ny kommunegrense østover og få med Byremo (Audnedal kommune). Då ville vi få en solid innlandskommune med ca. 10-12.000 innbyggere.»* (Hatlebakk 2014, 5. Mars) Hatlebakk var kommunestyrerepresentant for Frp i Songdalen kommune og kom fra Finsland. Hatlebakk fremmet våren 2016 forslag i kommunestyret om at dersom Songdalen ble slått sammen med Kristiansand skulle kommunen avholde folkeavstemning om Finsland kunne bli tre ut av kommunen og bli innlemmet i den nye kommunen som ble etablert rundt Marnadal i innlandet. I en avisartikkel om ungdom fra Finsland kom det tydelig fram klare meninger motsetninger om storbyen; slik som; *«Hva hvis vi ble slått sammen med Kristiansand? – Da hadde vi blitt glemt, mener Maria. – Det er mange i Kristiansand som ikke vet hvor Brennåsen er en gang, sier Anne. – En byfant som skal styre bygda, det fungerer ikke, sier Arne bestemt. – Da tror jeg selv Nodeland hadde blitt glemt. Og hvis de vet hvor Nodeland er, så har de gjerne hytte i Marnardal, sier Linn Jeanette. – Det ligger nesten i kortene, de kommer ikke til å tenke på oss i det hele tatt, sier Arne. – Innlandskommunene passer best, mener Anne. ... Marnardal og Vennesla er kommuner finslendingene kan føle en viss tilhørighet til. Anne nevner muligheten å bli slått sammen med Søgne. – Finsland til Marnardal og Nodeland til Søgne, foreslår Linn Jeanette.»* (Frettun 2015, 15. juli)

Et annet eksempel var debatten i Birkenes kommune. Der den gamle kommunen Herefoss kom i fokus. Her sies det om debatten i april 2015, dvs. rett før folkeavstemningen. *«Birkenes kommune arrangerte tre folkemøter om kommunereformen. På det første møtet ble det uttrykt stor skepsis mot kommunesammenslåing blant herefossingene. I Lillesandsposten ble det uttrykt at motstanden var; «spesielt stor mot å bli en del av en større knutepunktkommune med Kristiansand som administrasjonssenter».* Videre sies det at; *«På Herefoss føler vi oss mer som austegder enn de andre stedene i kommunen».* Leder Petter Ross i Herefoss Utvikling uttalte at; *«Om vi fikk valget mellom å gå inn i Kristiansand kommune eller bryte med Birkenes kommune, tror jeg de fleste ville stemt for det siste»* (Mehl 2015b, 24. april)

Det ble laget en intensjonsavtale for en sammenslåing mellom Søgne og Songdalen til kommunen Søgne (Intensjonsavtale Nye Søgne 2016, p.1) Avtalen tokk utgangspunkt i de samme prinsippene og målene som ble diskutert og fremmet i intensjonsavtalen til K5, men justert i forhold de to kommunene. K2 er basert på K5 og innholdet i avtalene er nesten identiske.

Det kom fram i avtalen at visjonen til den nye kommunen ville være «Søgne for livskvalitet: Stor nok til å levere - nær nok til å bry seg. Avtalen ble kommentert slik: *«Det er greit dersom Søgne og Songdalen slår seg sammen, men det blir for stort med Kristiansand. En storkommune blir som ulven som spisser lammene.»* Det han fryktet var; *«At bygda mister sin identitet. Søgne og Songdalen har historisk sett gått greit sammen, men det blir for stort med Kristiansand. Jeg kunne*

heller tenke meg en kommunesammenslåing mellom Søgne, Marnardal, Songdalen og Mandal. Jeg føler vi er mer like,» (Mersland 2016, 7. januar)

Som en kontrast til ulike utsagn om lokal identitet og identitet knyttet til egen kommune kan det trekkes frem et utsagn fra tidligere ordfører i Kristiansand fra mai 2015. I referatet på hjemmesiden fra møtet 28. mai 2015 ble det trukket fram at mangel på identitet var en motforestilling som er trukket fram i debatten på møtet. Grundekjøn uttalte om dette temaet at «*Jeg opplever at folk ikke er så opptatt av de formelle kommunegrensene. Jeg tror vi skal tenke mindre på kommunegrensar og mer på den enkeltes liv, når vi går videre. Vi skal bygge en ny kommune sammen, og vi skal styrke vår landsdel og region.*»

Hilde uttalte seg om K2 og K5 og lokal identitet i februar 2016 der hun påpekte «*at det var forståelig at mange opplever Kristiansand som en storby og mange var redde for å «bli slukt». Men «dette er en frykt som bygger mest på følelser, ikke realiteter. Det er en helt ubegrunnet frykt. Vi vil fremdeles være fra Søgne, Langenes eller Lunde og ha vår identitet tilknyttet et hjemsted. Vi vil fremdeles være fra Søgne, Langenes eller Lunde og ha vår identitet tilknyttet et hjemsted. Dette blir på samme måten som mange i Kristiansand har det i dag. De sier gjerne at de er fra Vågsbygd eller Flekkerøya og at det ligger i Kristiansand. De fra Flekkerøya vil alltid være fra øya og slik vil det også være i Søgne i årene fremover.*» (Hellvik 2016, 6. april) (Hilde 2016, 9. februar) Uttalelsen fra Hilde kan ses i sammenheng med at utredningsfasen for kommunereform nå gikk inn i en fase med folkeavstemninger i 4 av de 5 K-5 kommunene. Da tilspisset situasjonen seg.

Samtidig som det ble en avklaring om intensjonsavtale mellom de fem kommunene og flere og flere av politikerne sluttet opp om avtalen og K-5 alternativet var det en låst debatt i de lokale mediene. Det var skepsis og motstand mot kommunesammenslåingsprosessen blant innbyggere og politikere fra kommunene rundt Kristiansand. Spesielt tydelig motstand mot sammenslåingsprosessen kom fra kommunene Søgne og Lillesand. Mye av skepsisen og motstanden mot sammenslåingen var knyttet til redselen for tap av identitet ved sammenslåing. Flere var redde for at hele identiteten og særegenheten til kommunen ville gå tapt, og det var stor redsel knyttet til å bli slukt av byen Kristiansand. Det ble også poengtert ut de store identitet og kultur forskjeller mellom byen og landet, og innlandskommunene og kystkommunene. Motstanden var også knyttet til tap av selvstyre og økende avstandene mellom kommunen og dets innbyggere (Osmunsen 2014; Salvesen 2015). Selv om Ja-siden hadde en betydelig «overtak» i mediene ble det nei i fire folkeavstemningene.

Etter vedtaket om tvangssammenslutning i juni 2016 godtok kommunestyrene i Søgne og Songdalen situasjonen. De gjorde et vedtak om å ta vedtaket til etterretning. Alternativet om den selvstendige kommune eller Søgne og Songdalen i en kommune ble ikke fulgt opp.

6.2.2 Sentrale informanternes oppfatning av tilhørighet til dagens kommuner

Tilknytning til gamle kommuner blir også trukket frem. Det blir presentert at det er en tilhørighet til steder og områder som utgjorde gamle kommuner engang. Spesielt Songdalen kommune blir trukket frem i denne sammenhengen. Songdalen kommune blir presentert som en kunstig kommune tegnet på et kontor i Oslo. Kommunen har være delt med interne dragkamper mellom den nordlige og sørlige delen etter siste kommunesammenslåing hvor Greipstad og Finsland ble slått sammen. Det er ingen sterk og tydelig identitet til kommunen, da heller til de gamle kommunene Finsland og Greipstad.

Det trekkes også frem at Kristiansand kommune har bestått av flere tidligere kommuner, og at også i denne kommunen er det steder og områder som utgjorde tidligere kommuner som har sterk tilhørighet. De gamle kommunene Tveit og Randesund ble trukket fram i denne sammenhengen. Det var stor enighet at gamle Oddernes kommune har ikke den samme tilhørigheten som de andre. Det trekkes frem at det er sterkest tilhørighet til enkelte bydelsentre og lokale steder i Kristiansand.

Det er stor enighet blant informantene om at kommunetilhørigheten til Søgne var sterk. Kommunen var den kommunen av de tre i nye Kristiansand som har klart å hold sin form mest stabil etter sin opprettelse. Grunnet Søgnes spesielle historie er det også store dragninger internt i denne kommunen. Dette gjelder spesielt rivaliseringen mellom Lunde og Tangvall om kommunesenteret i kommunen. Det kommer frem at det har vært en rivalisering i flere år i Søgne mellom stedene Lunde og Tangvall. *«Folk har noen forventninger til at man ivaretar de sitt sted. Ikke kommunen, men det konkrete stedet.»* (Kommuneforvaltning Søgne). *«Greipstad og Finsland, vi har vært sammenslått nå siden 1964 og vi har ikke klart å bygge en felles kultur i denne kommunen. Det er fremdeles Finsland og Greipstad. Det samme tror jeg i Kristiansand, i Tveit, der har de sine tjenester.»* (Politiker Songdalen). *«Søgne har ikke vært så mange deler sånn som Kristiansand, men vi har jo her også mer lokal tilknytning enn at man bare er fra Søgne, man er fra Vestbygda eller Langenes. Det de samme inndelingene her selv om de nødvendigvis ikke er knyttet til gamle kommuner, så ser vi en sånn inndeling. Det er nyttig at vi er bevist på det nå før vi slår sammen og så blir kanskje ikke endringen så veldig stor når man slår sammen kommunene, fordi den lokale tilknytningen er den samme uansett om de ytre-grensene har blitt litt større.»* (Kommuneforvaltning Søgne)

Men i intervjuene kom det frem at informantene registrerte at tilhørigheten til dagens kommuner ikke var så sterk, da heller mot gamle kommuner og lokale steder. Tilknytningen til lokalområder blir presentert som sterkere og tydeligere enn kommunen som de ligger i. Det trekkes frem at det var få som har noe sterk kommunalidentitet, det var lokalt som er der de fleste har sin identitet.

6.2.3 Sterk lokal tilknytning.

Det kom frem i intervjuene at det var en sterk lokaltilknytning til mindre geografiske steder og at identiteten til folk ligger veldig lokalt, til nærmiljøet, der du har din familie og venner, viktige funksjoner og arbeid. Man ville presentere seg i forhold til det det man holder nært, sitt hjem. Gjennom det empiriske grunnlaget er det observert steder som blir presentert som steder med sterke lokaletilknytning. Dette er Finsland i Songdalen, Flekkerøy, Grim og Tveit i Kristiansand, Høllen og Lunde i Søgne. Dette samsvarer med hva som ble uttrykt i utredningen til Knutepunkt Sørlandet fra 2015. Andre kommentarer fra informantene går i samme retning:

«Identiteten din, hvem du i bunn og grunn er, er jo veldig lokal» (Politiker Søgne) *«... det er et politisk ønske og vilje til å ta vare på de enkelte kommunedelene sin egenart og identitet og løfte det frem.»* (Kommuneforvaltning Songdalen 2) *«Tror at folk har sterkest tilknytning til stedet sitt.»* (Kommuneforvaltning Songdalen 2) *«Jeg tror uansett hva vi gjøre så vill dette bare forsterke seg. Folk vil føle trygghet for sitt eget nærmiljø, der de bor, der du har butikken, der du har barn og kanskje foreldre. Tror det ikke er noe galt i det.»* (Politiker Songdalen)

6.3 «Storby-perspektivet» og «småkommune-perspektivet» i de tre fasene.

6.3.1 K7-fasen.

Sammenslåingsprosessen mellom Søgne, Songdalen og Kristiansand fram mot nye Kristiansand kommune strekker seg fra 2014 til 2020 og består av tre faser. I de to første fasene fokuseres det på forhandling for en mulig sammenslåing, og i den tredje fasen er det fokus på gjennomføring og etablering av en ny kommune. Det kom frem i intervjuene og dokumentene at identitet og tilhørighet hadde vært et har vært omdiskutert tema under sammenslåingsprosessen. Under sammenslåingsprosessen er det noen hoved formuleringer som har dominert.

I den første fasen K-7 ble Storby-perspektivet uttalt klart og tydelig av flere aktører. Dette gjaldt også Knutepunkt Sørlandet-utredningen. Rapporten uttrykte også andre perspektiver og rapporten som helhet framsto som balansert, men ble rapporten ble likevel assosiert med storbyperspektivet.

En viktig grunn til dette er hvordan både pressen omtalte rapporten og hva politikerne la vekt på i rapporten. Rapporten omtalte også motstanden mot kommunesammenslåing fra de mindre kommunene og særlig debatten av den bidro til å bygge opp under og skjerpe de kjente motsetningene mellom sentrum og periferi. Storby-perspektivet ble trukket fram i debatten av særlig ordføreren og rådmannen i Kristiansand men også fra de som sto for utredningen.

6.3.2 K5-fasen.

Bildet av polarisering mellom Storby-perspektivet og småkommune-perspektivet ble forsterket i den neste fasen selv om sentrale aktører som var forkjemper for en sammenslutning av 5 kommuner dempet tonen. Sentrum- periferi konflikten kom likevel til å holde å være sterkt tilstede i den offentlige debatten fordi sakene skulle avgjøres ved folkeavstemning i 4 av de fem kommunene. I den forbindelse var det både folkemøter og mange innlegg i avisene. Avisene tok også side i striden. Fedrelandsvennen fra Kristiansand og Lillesand-posten var positive, mens Søgne og Songdalen Budstikke var negativ.

Perioden fra juni 2015 til september 2017 preges videre av at Storby-perspektivet ble betydelig dempet. Det ble lagt vekt på at området allerede var en funksjonell region og at det ble tatt inn ulike målsetninger i intensjonsavtalen for K-5 som også tok opp i seg viktige elementer fra småkommune-perspektivet. Perioden ble preget av utredningen om intensjonsavtalen som ble vedtatt i februar 2016. I prosessen fram til etableringen av denne avtalen sto de sentrale politikerne i 4 av de fem kommunene fram som klare tilhengere av en sammenslåing av 5 kommuner. En viktig begrunnelse som ble gitt for dette skiftet var at avtalen ville sikre lokal innflytelse i den nye kommunen ved at en hadde fått på plass lokale politiske organer. Organene skulle ha basis i de eksisterende kommunene og 3 av bydelene i Kristiansand. Dette framsto som et slags kompromiss mellom de to perspektivene. Utredningen ble i denne fasen dominert av noen sentrale politikere. Selv om medlemmer av sekretariatet fra Knutepunkt Sørlandet fortsatte å arbeide videre i den nye fasen lå initiativet hos ordførerne i de fem kommunene. De drev prosessen og var helt sentrale i å formulere intensjonserklæringen. Det var opplagt at de sentrale politikerne evnet å kunne samarbeide om denne oppgaven.

Det nye i denne intensjonserklæringen var at den vektla likeverdighet mellom kommunene, lokal særegenhet og identitet. Dette bidro til å dempe motsetningene mellom de to perspektivene og gi legitimitet til videreføringen av prosjektet. I denne fasen ble småkommuneperspektivet uttrykt skarpest av de som egentlig representerte deler av sin hjemkommune slik som representanter fra Finland i Songdalen og Herefoss i Birkeland. Et annet perspektiv var under oppseiling. Dette dreide seg om nærmiljø eller lokaldemokrati. Dette kom inn i intensjonsavtalen for K-5 og ble tatt over av samtlige parter i diskusjonene. Uenigheten gikk mer på hva slags type organer og hva slags myndighet de skulle ha. (Dette blir gjennomgått i neste del av oppgaven)

6.3.3 K3 fasen

I denne fasen åpner med at Stortinget i juni 2017 vedtok å slå sammen Søgne, Songdalen og Kristiansand. Kommunestyrene i Søgne og Songdalen tok dette vedtaket til etterretning og ville ikke fortsette å kjempe for å opprettholde de to kommunene. Dette til tross for at det var et nei-flertall ved folkeavstemningen om kommunesammenslåing i de to kommunene. I denne fasen ser vi Storby-perspektivet kommer klarere fram igjen slik det var i den første fasen, men nå er det ikke etter initiativ fra aktører tilknyttet Knutepunkt Sørlandet. Initiativet kommer dels fra administrasjonen i Nye Kristiansand kommune som blir utvidet denne fasen. Det kommer også initiativ fra politikerne som sitter i styret for Nye Kristiansand men gjerne ved at de bestiller fra administrasjonen og setter ned prosjekter. Nærmiljø- og lokalsamfunnsperspektivet blir nå et prosjekt i gjennomføringen av planen for å etablere Nye Kristiansand. Det er storby-perspektivet som nå dominerer like mye som det gjorde i den første fasen. Dette vises tydelig i formuleringer i programmet for den nye kommunen som ble vedtatt i januar 2018. Lokalsamfunns og nærmiljø-perspektivet var stadig

viktig. I denne fasen ble det satt i sammenheng med utviklingen av den nye kommunen. Det ble betraktet som et virkemiddel for å utvikle tilhørighet både til lokalsamfunnet og til hele kommunen. Lokal identitet ble i ulike utredninger og i debatter tydelig forstått som noe annet enn en del av det gamle kommunen. Lokaldemokrati og identitet ble framkoblet den territorielle størrelsen gammel kommune.

7 Prosessen med å etablere en kommunetilhørighet til nye Kristiansand kommune

Hensikten med dette kapitlet er å presentere materialet som viser hvordan sentrale aktører i etableringsfasen av nye Kristiansand arbeider det med en tilhørighet mellom de tre etablerte kommunen. Materiale som kan gi grunnlag for å svare på spørsmålet om hvordan arbeidet legges

opp for å etablere ny kommunetilhørighet i nye Kristiansand, skal presenteres og diskuteres. Ut fra hva som er presentert i teorikapitlet skal tre deler undersøkes:

1) Interaksjonsprosesser eller samhandlingsprosesser: Dette kaller Lysgård (2001) også for materialisert/institusjonalisert praksis. Det fokuseres på hvordan institusjonalisert sosiale praksiser gjensidig påvirker og former den nye kommunen sin form. For å avdekke slike mønstre vil oppgaven fokusere på samhandling, samarbeid, kommunikasjon og materielle strukturer mellom de tre kommunene.

2) Identifikasjonsprosesser: Dette dreier seg om hvilke representasjoner og narrativer som den nye kommunen bruker om seg selv og sitt forhold til a) sine innbyggere og frivillige organisasjoner og b) andre aktører slik som andre kommuner og statlige myndigheter bedrifter, utdanningsinstitusjoner etc. Den andre delen av analysen fokuseres på hvordan den nye kommunen sitt innhold og form presenteres innenfor og utenfor kommunen sine grenser. For å avdekke slike mønstre vil oppgaven fokusere på hva slags representasjoner og symboler som brukes for å definere dagens kommuner og den nye kommunen. Først blir det en gjennomgang av representasjon og symboler i dagens kommuner. Det blir så en gjennomgang av identifikasjon og patriotisme, representasjonen til den nye kommunen.

3) Institusjonalisering: Den tredje delen fokuserer på hvordan kommunen etablerer institusjoner som har det nye området som sitt nedslagsfelt, som på sikt handler om å skape en oppfattelse av at den nye kommunen som en viktig enhet gjennom sine institusjoner. For å avdekke slike mønstre vil oppgaven fokusere på arbeidet med etableringen av den nye kommunen. Gjennom dokumentene og intervjuene er det oppdaget flere prosjekter om hvordan den nye kommunen skal opprettes.

Kapitlet avsluttes med en diskusjon av hva som har gjort at arbeidet med å utvikle integrasjon og felles identitet har gått framover og hva som har gjort at det stopper opp. Det er dette som Frisvoll og Almås betegner som, «fremmere» og «hemmere». Her vil det særlig legges vekt på a) hvordan de som ledet utredningsprosjektet forholdt seg til ulike grupper i og utenfor kommunene og hvordan de som ledet prosjektet klarte å holde prosjektet gående.

7.1 Interaksjon

7.1.1 Samhandling mellom de tre kommunene

Det kommer frem i Knutepunkt Sørlandet (2015b) sin rapport at de syv by- og kommunestyrene i Kristiansandsregionen utgjør ett felles og bo- og arbeidsmarked med stor grad av interkommunalt samarbeid mellom kommunene. I rapporten kommer det frem at Kristiansandsregionen har et integrert bo- og arbeidsmarked hvor mellom 24 og 48 % av arbeidsstyrken i omegnskommunene pendler daglig til Kristiansand. Ser man på pendlingen i den nye kommunen finner man at henholdsvis 47 og 48 prosent av arbeidsstyrken til Søgne og Songdalen jobber i Kristiansand. I den nye kommunen er det en betydelig andel av innbyggerne som både bor og jobber innenfor kommunen med kun 14 % som pendler til andre kommuner (Nye Kristiansand kommune 2018d). Innbyggerne i de tre kommunen reiser mellom kommunen for flere ulike sosiale praksiser som arbeid, skole, tjenestetilbud og fritidstilbud. Det blir trukket spesielt frem av en av informantene at denne samhandlingen har pågått i flere år. En viktig forutsetning for de sosiale praksisene er de korte avstandene mellom kommunene sine administrative sentere. Gjennom alle de tre kommunen ligger Europavei 39 og mellom Kristiansand og Songdalen går Sørlandsbanen. Det er rundt 17 min med bil og 19 min med buss fra Tangvall i Søgne til Kvadraturen i Kristiansand. Det er rundt 15 min med bil og 20 min med buss fra Nodeland i Songdalen til Kvadraturen i Kristiansand.

Det kommer frem i *Grunnlagsdokumentet for etablering av nye Kristiansand* at den nye kommunen vil bli et viktig transportknutepunkt med flyplass, jernbane, viktigveinett og en av landets største havner som blant annet har ferjeforbindelse til Danmark. Det kommer også frem at den nye kommunen vil bli vertskommune for flere viktige funksjoner og institusjoner som for eksempel Kilden teater og konserthus, Sørlandet sykehus, Universitetet i Agder og flere andre statlige og regionale virksomheter (Nye Kristiansand kommune 2018d). «... en forstad til Kristiansand, det er det vi allerede i realiteten er.» (Politiker Søgne). Det kommer frem av informantene at det er flere som reiser mellom de tre kommunen daglig og at det er flere aktiviteter, foreningsvirksomhet og organisasjoner som går over grensene. En informant nevner også at «jeg har truffet mange fra Kristiansand som drar på aktiviteter i Søgne fordi de synes de har mer interessante ting. Altså det er ikke på alle områdene man er like opptatt av geografi.» (nye Kristiansand 1).

7.1.2 Samarbeid mellom de tre kommunene

Det kommer frem i Knutepunkt Sørlandet (2015b) sin rapport at de tre kommunene har samarbeidet lenge. Siden 1990 tallet har de tre kommunen gjennom det interkommunale samarbeidet Knutepunkt Sørlandet, nå kjent som Region Kristiansand, samarbeidet om felles nettverk og prosjekter innen blant annet sektorer som helse, sosial, omsorg, oppvekst, næringsutvikling, areal- og transport, økonomi, teknisk, personal/HR og kultur. Samarbeidet omhandler kommunale tjenester, regional utvikling og erfaring og kompetanseutveksling mellom de tre kommunen. Gjennom samarbeidet er det blant annet utarbeidet et felleskommuneplan mellom de tre kommunen. Det er flere samarbeidet om felles planlegging, for å løse regionens utfordringer og legge til rette for utvikling. Et viktig samarbeid i denne sammenheng er Areal- og transportprosjektet i Kristiansandsregionen, startet opp i 2004, og permanent regionalt samarbeid fra 2010. Det kommer frem at de tre kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen er del av ni ulike interkommunaleselskap, elleve interkommunale samarbeid og har samlet 22 vertskommunesamarbeid.

Det interkommunale samarbeidet blir trukket frem av informantene som spesielt viktig for at sammenslåingsprosessen har gått så bra som den har gjort. Ved at det interkommunale samarbeidet gjennom flere år har bidratt til å utvikle en felles samarbeidskultur og relasjoner mellom de tre kommunen som har lettet arbeidet med å etablerer den nye kommunen. Når de tre kommunen ble tvunget sammen så kjente Ordførerne, Rådmennene og ledelsen i de tre kommunene hverandre. «Vi er jo en region, vi er et felles bo og arbeidsmarked. I over 20 år har vi hatt et interkommunalt samarbeid, kalt Knutepunkt Sørlandet. Det å ha en fellestilknytning til regionen Kristiansand, det er også et viktig aspekt opp i dette. Nettopp fordi dette med felles planlegging, felles utfordringer, felles utvikling er vesentlig.» (Songdalen 2)

7.1.3 Oppsummering

Gjennomgangen av kommunenes institusjonalisert sosiale praksiser viser at det er en omfattende samhandling over kommunegrensene som medfører at kommunene oppleves å vokse sammen. Det kommer frem at de tre kommunene ligger veldig tett på hverandre og vokser sammen gjennom et tett bo og arbeidsmarked. Det er kommunikasjon og samarbeid mellom de tre kommunen gjennom flere interkommunale samarbeid. Det interkommunale samarbeidet Knutepunkt Sørlandet, nå kjent som Region Kristiansand, er i denne sammenhengen spesielt viktig ved å holde på siden 1990 tallet og består av flere prosjekter mellom kommunen.

7.2 Identifikasjon

7.2.1 Representasjon og symbolisering av dagens kommuner

7.2.1.1 Søgne

Det kommer frem av intervjuene at Informantene knytter Søgne kommune sin identitet til kysten, skjærgården, landbruket og håndverk. Det kommer frem at Søgne har en sterk historikk og bevitnet rundt sin egen historie. Det kommer blant annet frem at «... de i Søgne har de fått en bevissthet rundt at det eldste levningene av et menneske i Norge er funnet i Hummervika i Søgne ...» (Kommuneforvaltning nye Kristiansand (2) 2019). Det trekkes frem at Søgne er en bygd og det er viktig å holde på dette bygdepreget. Det trekkes frem i denne sammenhengen at kommunen sitt administrative senter Tangvall skal ikke være en er by, men et tettsted i en bygd. «Det er en solid identitet på å ikke være by.» (Politiker Søgne 2019). Det er enighet blant informantene om at Søgne har en sterk og tydelig identitet og det er også en sterk tilhørighet til kommunen. Det trekkes frem at det er en sterk patriotisme og mentalitet til at «Søgne er Søgne», «I Søgne ligger en sånn 200 år gammel kultur på at Søgne er best i alt» (Politiker Songdalen (1) 2019). Det blir også trukket frem at det er sterk lokaletilknytning i kommunen til steder som Høllen, Lunde, Vestbygda og Langenes. Søgne sitt våpenskjold viser vardene på uthavnen i Ny-Hellesund i sølv på en blåbakgrunn. Våpenskjoldet symboliserer den sterke historiskforankringen kommunen har til havet.

7.2.1.2 Songdalen

Informantene knytter Songdalen kommune sin identitet til skogen, landbruket og Songdalselva. Det trekkes frem at Songdalen er en landbrukskommune som ønsker å holde på bygdepreget. Det er enighet blant informantene at Songdalen er en kunstig kommune som har en lite tydelig identitet knyttet til seg som kommune. De gamle kommune Greipstad og Finsland, og da spesielt Finsland, blir trukket frem som tydeligere identiteter. Det er også en sterk tilhørighet til Finsland som sted. «Ulikheten er at Kristiansand er storbyen, Søgne har en del identitet knyttet til skjærgården og sjøen, og så kommer Songdalen som ikke hadde storby eller skjærgården. Songdalen er nok den minst tydelige merkevaren av de tre, det er det ikke tvil om» (Kommuneforvaltning Songdalen (1) 2019).

I Songdalen har det vært et spesielt stort fokus på identitet og tilhørighetsbygging de siste årene. Det ble arbeidet med å skape en fellesfølelse for hele kommunen for å skape en sonndring mellom de to delene og tydeliggjøre kommunen. En sentral del av denne jobbet var byggingen av det nye rådhuset i kommunen, ferdigstilt i 2010. Der var viktig at dette bygget skulle være noe mer enn et servicesenter, det skulle være et møtested og en storstue for hele kommunen. I intervjuene blir det trukket frem at flere av detaljene ved bygget, som valg av eik panel og navn på rom, var beviste valgt med bakgrunn i byggingen av en fells identitet og kommunetilhørighet. Songdalen sitt våpenskjold, se figur, viser tre eikeblader med nøtter i gull på en grønnbakgrunn. Våpenskjoldet symboliserer kommunen sin historiskforankringen som tømmerprodusent. Eiketreet er også et vanlig tre i kommunen. «Songdalen har jobbet ganske aktivt med identitet, eksempelvis byggingen av det nye rådhuset. Det skulle bli noe mer enn et rådhus. Ulike deler av bygget er en hyllest til Bondekulturen, lokalnæring, den lokalefrivilligheten. Da ble det jobbet mye med hvem er vi, våre verdier, vår identitet.» (Kommuneforvaltning Songdalen (2) 2019)

7.2.1.3 Kristiansand

Informantene knytter Kristiansand kommune sin identitet til kysten, Kvadraturen, byen og sin rolle som drivkraft i landsdelen. Samtidig blir det påpekt at det er en sterk historisk identitet som garnisonsby og internasjonal handelsby. Det kommer også frem at Kristiansand er en by med både urbane og landlige områder. Det trekkes frem at en viktig del av Kristiansand sin identitet er knyttet til sin rolle som drivkraft i landsdelen. Det er usikkerhet ved hvor sterk tilhørigheten er til kommunen. Det trekkes blant annet frem at det er sterk tilhørighet til enkelte bydelssentre og lokale steder i

Kristiansand. I denne sammenhengen blir spesielt stedene Flekkerøy, Vågsbygd, Grim, Randesund og Tveit nevnt. «... Altså det er jo mange her [i Kristiansand] med sterk lokal identitet. Hvis du ba en kristiansander å peke på kommunegrensa, så tror jeg det er mange som aldri har vært på Mosby eller på Flekkerøy. Vi har mange utkanter som lever som utkanter, de er ikke så opptatt av kommunetilhørighet. ...» (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand (1) 2019). Kristiansand kommune har blitt slått sammen med flere tidligere kommuner og Kristiansand kan forstås som en historisk forankret by med et omland som har en egen historie.

Kristiansand sitt våpenskjold er et grønt tre med den norskeløve med en rødbakgrunn. Rundt våpenskjoldet står det på latin «*ausa triumphat tandem bona*» som betyr den gode sak seirer til slutt. Våpenskjoldet er basert på byens segl laget i 1643. Gjennom tidene har våpenskjoldet endret utsende dagens motiv ble fastsatt i 1909. Hoved symbolet i kommunevåpenet er et tre som symboliserer tømmerhandelen som heile Kristiansand er bygd opp på. Den norskeløven og kronen øverst på skjoldet symboliserer byen sin sterke historiske tilknytning staten og kongen (Nye Kristiansand kommune 2018d).

7.2.2 Identifikasjon og identitetsfyrtårn mellom de tre kommunene

Det kommer frem i intervjuene at de tre kommunene omtales som en naturlig enhet. Dette kobles blant annet til de institusjonalisert sosiale praksisene diskutert i delkapittelet over, men det legges også vekt på at de tre kommunen har flere likhetstrekk slik som landskap, kultur, historie og språk. De trekkes frem i denne sammenheng at de tre kommunene er en del av samme landsdel og har lik dialekt. Det kommer også frem at de de tre kommunene har en felleshistorikk som knytter seg langt tilbake i tid. En spesielt viktig epoke er hollendertiden hvor alle tre kommunen var koblet til produksjonen og salg av tømmer til sentral Europa. «*Kommunereformen har pågått noen år nå, og jeg sa tidlig i prosessen at jeg vet ikke hvordan prosessen vil gå, men jeg vil bli veldig skuffet om vi ikke slår oss sammen med Søgne og Songdalen. Dette fordi halvpartene av arbeidsstyrken i de to kommunene jobber i Kristiansand, og på mange måter er vi et felles bo og arbeidsmarked. Når jeg gikk på gymnaset for 25 år siden så gikk sammen med folk fra Søgne og Songdalen på Vågsbygd VGS, allerede den gangen så var det en veldig tett tilhørighet, vi kom fra den samme landsdel, har lik dialekt, historie, identitet.*» (Politiker Kristiansand 2019). Det trekkes også frem i dokumentene og intervjuene at dagens unge allerede føler en tilknytning til Kristiansand. «*Jeg tror at de unge vil føle seg mer og mer som kristiansandere ... det ser man allerede i dag, de er ikke så stedbundet ...*» (Politiker Søgne 2019). Mellom Søgne og Kristiansand er et sterkt identitetsfyrtårn kysten og skjærgården. Begge kommunen har en historie tett knyttet til havet gjennom fiske, transport og handel. De to kommunen er også sammen de to viktigste fiskerikommune i Agder, med en voksende fiskeflåte. Mellom Søgne og Songdalen er et sterkt identitetsfyrtårn landbruket og oppfattelsen av seg selv som landbrukskommuner. Begge kommunene har en tydelig oppfattelse av seg selv som bygd og ikke by. Begge kommunen har også historisk vært tett knyttet til landbruk og skogbruk.

7.2.3 Patriotisme til dagens kommuner

Det kommer frem i både dokumentene og intervjuene at det er en sterk patriotisme til egen kommune i Søgne. Under sammenslåingsprosessen var kommunereformen et heftig debattert tema i Søgne. Flere sterke stemmer fra Søgne viste en sterk motstand både i forhandlingsprosessen og etter Stortinget sitt vedtak om tvang. I Songdalen er det en tydelig bygdepatriotisme som er sterkere en patriotisme til selve kommunen. Det er en patriotisme knyttet til Finsland som er en patriotisme som skriver seg tilbake til kommunesammenslåingen i av Greipstad og Finsland i 1964. Under sammenslåingsprosessen ble det fremmet at Finsand kunne gå en annen vei enn resten av kommunen. Et forslag var at Finsland kunne bli slått sammen med Marnardal. «*... når debatten var på sitt tøffeste var det noen som var redde for at nå ville hele identiteten ville gå tap. Det var nok i Finsland stor skepsis til sammenslåingen.*»

(Kommuneforvaltning Songdalen (1) 2019). Det er ikke oppdaget noe tydelig patriotisme til Kristiansand.

7.2.4 Oppsummering

Gjennomgangen av representasjoner og symboler som brukes for å definere dagens kommuner og den nye kommunen viser at de tre kommunene har flere likheter. Det kommer frem at det er identifiserende elementer mellom de tre kommunene, slik som landskap, kultur, historie og språk. Det kommer også frem at den nye kommunen må konkurrere med allerede eksisterende sterke identitetsmessige forestillinger, da spesielt i Søgne.

7.3 Institusjonalisering

7.3.1 Et prosjekt om å bygge en helt ny kommune

Arbeidet med å etablere den nye kommunen blir presentert av informantene som et prosjekt om å bygge en helt ny kommune. Det er ikke to kommuner som blir innlemmet i en tredje, men det er tre kommuner som blir lagt ned og en ny fjerde som skal oppstå. *(... det er ikke to kommuner som skal gå inn i den tredje, det er tre kommuner som skal dø og en ny som skal oppstå. Og når jeg sier dø så kan det virke dramatisk, men de skal opphøre da, også skal det oppstå en ny fjerde kommune.)* (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand 2). Den nye kommunen skal bygges gjennom å ta det beste fra alle kommunene og bygge videre på dette. Det er ikke sånn at Songdalen og Søgne skal bli by eller at Kristiansand skal bli land, det skal skapes en nye kommune som har alle disse kvalitetene. Det er heller ikke slik at Kristiansand er best i alt siden Kristiansand er størst. Det handler om å lære fra hverandre og ta det beste fra hver kommune. *«Det er ikke slik at Søgne og Songdalen skal rusle inn til Kristiansand og finne sin plass. Det har ligget i kortene hele tiden at det er opprettelsen av en ny kommune og det er et godt utgangspunkt. Slik var det ikke for 50 år siden»* (Kommuneforvaltning Songdalen 1)

Som en del av arbeidet med å bygge den nye kommunen kommer det frem at det arbeides aktivt for å ikke forsterke dagens eller gamle kommunegrenser. Det er eksempelvis bevist ikke valgt å ta videre kommunedelsinndeling som det var diskutert i K5 forhandlingene inn i K3 etableringsarbeidet. Noen av tjenestene til kommunen vill få geografisk inndeling, men inndelingene vil ikke følge dagens tre kommunegrenser. *«... det er et ønske kanskje heller enn å dyrke gamle Søgne, gamle Songdalen, gamle Kristiansand, at man da dyrker Nodeland, Langenes, Finsland, Tangvall, Høllen som områder mer enn de gamle kommunegrensene. Og det er heller ingen tjenester som er organisert etter de gamle kommunegrensene.»* (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand 2)

7.3.1 Likeverdigg prosess

Det kommer frem i intervjuene at informantene opplever arbeidet med bygge den nye kommunen som preget av et ønske om likeverdighet og raushet mellom de tre kommunene. I fellesnemda sitter eksempelvis Søgne og Songdalen med flertall selv om Kristiansand utgjør 85% av befolkningen i den nye kommunen. *«... rent politisk har vært stor likeverdighet, og opplevd stor raushet fra Kristiansand sin side. Eks har Søgne og Songdalen flertall i fellesnemda, nå har dette ikke vært et problem da folk har stemt ut ifra partitilhørighet og utenfor geografi.»* (Politiker Søgne 2019). Denne likeverdigheten og rausheten mellom kommunen i sammenslåingsprosessen trekkes frem som viktig for å dempe skepsis og redsel til sammenslåingen fra Søgne og Songdalen. *«... likeverdigheten har vært viktig for at Søgne og Songdalen ikke føler at de blir spist opp av Kristiansand og gjør at de er trygge på at de har noen særpreg som de ikke trenger å gi avkall på, selv om det blir en stor kommune»* (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand (1) 2019).

7.3.1 Felles organisering og prosjekter i etablering av den nye kommunen

I arbeidet med å etablere den nye kommunen er det opprettet en midlertidig fellesbyråd, Fellesnemnda. Fellesnemnda består av 31 politikere fordelt på 9 fra Søgne, 7 fra Songdalen, og 15 fra Kristiansand. Fellesnemnda gjennomførte sitt konstituerende møte 23. juni 2017 hvor det ble blant annet vedtatt sentrale prinsipper og føringer for den videre sammenslåingsprosessen. De sentrale prinsippene og føringene ble overført til et overordnet politisk styringsdokument for etableringen av nye Kristiansand vedtatt 30. januar 2018. Det overordnede styringsdokumentet legger overordnede føringer for hele sammenslåingsprosessen gjennom sentrale prinsipper, mål og visjoner. Arbeidet med å etablere den nye kommunen er organisert som et program under programnavnet *Nye Kristiansand kommune*, hvor Fellesnemnda er programeier og påtroppende Rådmann er programleder. Etter kommunevalget høsten 2019 vil et nytt bystyre ta over jobben som programeier frem til programslutt 1. januar 2020 når den nye kommunen blir opprettet.

Den administrative delen av arbeidet med å etablere nye Kristiansand er organisert i åtte prosjekter, bestående av flere delprosjekter. Prosjektene styres av et prosjektstyre hvor de nye direktørene sitter som prosjekteiere. Hvert prosjekt har eget prosjektstyre, prosjektleder, og de fleste vil ha en prosjektgruppe. Det er i prosessen med å opprette den nye kommunen startet opp flere administrative og politiske prosjekter. Noen av disse prosjektene, slik som ny planstrategi eksempelvis, vil fortsette etter at den nye kommunen er opprettet (Nye Kristiansand kommune 2018d). I arbeidet med opprettelsen av den nye kommunen er det flere politiske og administrative prosjekter som er blitt satt i gang. Gjennom intervju og dokumentanalysen er det noen prosjekter som blir spesielt trukket frem om hvordan den nye kommunen skal bygges med tanke på identitet og tilhørighet. Disse prosjektene er *innbyggertorg*, *nærdemokrati* og *innbyggerinvolvering*, *kommuneplan* og *symboler og grafisk profil*.

7.3.1.1 Innbyggertorg

Prosjektet innbyggertorg ble opprettet av prosjekteier etter støttet mandat til opprettelsen fra Fellesnemnda 29. mai 2018. Prosjektet er et delprosjekt under kommunalområdet kultur, frivillighet og innbyggerdialog og handler om den fremtidige bruken av de tre rådhusene i den nye kommunen. Prosjektet innbyggertorg er et direkte svar på føringen som kommer frem i styringsdokumentet for etableringen av nye Kristiansand kommune. Det kommer frem under prinsipper for organisering av tjenester at «... *det i hvert av dagens tre kommunesentra skal det være et eget servicetorg der innbyggerne kan møte representanter for kommunen og der de kan få utført enkelte tjenester. Servicetorget skal etablere gode systemer for dialog med innbyggere, næringslivet og frivillige organisasjoner.*» (Nye Kristiansand kommune 2018a).

Det er et ønske at innbyggertorgene blir et sted der mennesker møter mennesker, og der mennesker møter kommunen. Innbyggertorgene skal være møtesteder, men skal også yte kommunale tjenester og service. Det er ikke helt bestemt hva innbyggertorget skal inneholde av funksjoner, men det prosjektgruppa er enige om at må kunne forvente å bli mottatt, veiledet og få enkel saksbehandling på torget. Det er også enighet om innbyggertorgene skal være et sted hvor lokalesaker blir diskutert, og støtte opp om den lokalefrivilligheten. Det er vedtatt av fellesnemda 05 mars 2019 at det skal etableres innbyggertorg på Tangvall, Nodeland og i Rådhuskvartalet. Det signaliseres at det kan tenkes å etablere flere innbyggertorg i fremtiden etter evaluering av prosjektet i 2022. De områdene som nevnes i denne forbindelse er Randesund, Rona og Vågsbygd (Nye Kristiansand kommune 2018a).

Det poengteres at innbyggertorget skal bli et møtepunkt for friville og lokaleildsjeler. Utenfor døra står det Kristiansand kommune, men når du kommer inn så er det veldig lokale ting man snakker om. Innbyggertorgene skal ikke bare bli et servicesenter, men et møtested. På denne måten imøtekomme behovet for lokaltilknytning. Spesielt i sammenheng med at Søgne og Songdalen skal bli bydeler i den nye kommunen.

7.3.1.2 Nærdemokrati og innbyggerinvolvering

Prosjektet Nærdemokrati og innbyggerinvolvering ble opprettet av fellesnemnda 28. november 2017. Det ble nedsatt en egen politisk arbeidsgruppe som skulle arbeide med å se på forslag til nærdemokratiske ordninger i den nye kommunen. Prosjektgruppa som bestod av ni politikere fra de tre kommune. Prosjektgruppa sitt arbeid handlet om å finne metoder, arenaer og arbeidsformer som inviterer innbyggerne til å sette ord på saker om sitt lokalmiljø og ordninger som kan fremme engasjement blant innbyggerne. Det har i denne prosessen vært gjennomføringen fem bydelsmøter på Tveit, Grim, Vågsbygd, Songdalen og Søgne (Frantzen 2019). Deltakerne på dialogmøtene ble valgt ut på forhånd og representerte lag, foreninger, frivillige, velforeninger, og andre lokale organisasjoner i det området. Deltakerne var på forhånd delt inn i grupper som fikk på rundgang drøfte temaer som om hvilke typer saker de er mest opptatt av og hva slags former for kontakt med kommunen vil de ha. Politikerne fra den politiske arbeidsgruppa skulle lytte til og styre alle til ordet. Noen av de lokalesakene som ble diskutert var blant annet frivillighet, skole, skolekretser, trafiksikkerhet, transport, Friluft- og grøntområder, idrett, møteplasser, oppvekst og tilbud mot barn og unge (Nye Kristiansand kommune 2018e). Det kommer frem under møtene at det er lokale bekymringer og forståelser knyttet til identitet og tilhørighet. Et eksempel på dette er Tveit som opplever å være en utkant i kommunen. «Ordfører må slutte å snakke om byen vår, Tveit er ikke byen Kristiansand, men i kommunen Kristiansand» (Nye Kristiansand kommune 2018b, p.11) Denne formen for dialogmøter skapte veldig gode møter med god dialog mellom deltagerne og politikerne. Dette har blant annet medført at denne formen for dialog skal prøves ut i en 3-årig forsøksordning med faste dialogmøter på fire utvalgte områder (Nye Kristiansand kommune 2018b).

Det er også sett på andre muligheter for innbyggerinvolvering som eksempelvis bruken av lokale ad hoc-utvalg ved oppstart av lokale saker. På denne måten kan lokale saker bli diskutert lokalt før man starter opp en reguleringsprosess eller lignende. Det er store forhåpning til innbyggerinvolvering og nærdemokratiske metoder kan styrke muligheten for kommunen sine innbyggere å påvirke og fremme sin stemme. Spesielt kan disse ordningene styrke at de ute i distriktene kan påvirke debatten. På denne måten motvirke avstanden mellom kommunen og innbyggerne, samt skape engasjement og utvikling i hele kommunen (Nye Kristiansand kommune 2018e).

7.3.1.3 Kommuneplan

Det er startet arbeidet med å samordne planbehovet i en felles planstrategi som skal lede frem til en ny kommuneplan når den nye kommunen trer i kraft. I arbeidet er det forslag om at arbeidet med ny kommuneplan for nye Kristiansand skal foregå i to faser. Første fase omhandler samfunnsdelen med overordnet arealstrategi, denne fasen foreslås ferdig i 2020. Fase to omhandler arealdelen denne fasen foreslås ferdig i 2022. Planstrategien vil bare omfatter de mest overordnede og mest nødvendige planene før den nye kommune blir etablert i første runde (Nye Kristiansand kommune 2018c).

Arbeidet med en ny planstrategi og kommuneplan blir presentert som et spesielt viktig verktøy for kunne styre utviklingen den nye kommunen med tanke på identitet. I utviklingen av en ny planstrategi for nye Kristiansand prøves det å svare til målsetningene og visjonen som er satt opp av fellesnemda. I forslaget til Planstrategi for nye Kristiansand 2019-2023 som er under utredning, er et viktig moment hvordan den nye kommunen kan utvikle gode og levende bydelscenter og lokalområder som arena for identitet og aktivitet. Prosessen med å utarbeide en ny planstrategi og kommuneplan for alle tre kommunen blir sett på som noe av det viktigste som skal gjøres etter at kommunen er slått sammen.

Prosjekter som Nærdemokrati og innbyggerinvolvering og innbyggertorg vil få en viktig plass i arbeidet med ny planstrategi og kommuneplan. Det legges blant annet opp til at det i

kommuneplanprosessene skal bli gjennomført flere ulike medvirkningsprosesser for å involvere innbyggerne. Innbyggertorgene vil også få en viktig plass i arbeidet med utredningen av ny planstrategi.

7.3.1.4 Symboler og grafiskprofil.

Prosjektet Symboler ble opprettet av fellesnemnda 24. april 2018. Det ble nedsatt en egen politisk arbeidsgruppe som skulle utarbeide forslag til prinsipper og stå for gjennomføringen av arbeidet knyttet til nye Kristiansand sitt kommunevåpen, ordførerkjede, samt utsmykning og ivaretagelse av dagens rådhus i Kristiansand. Prosjektgruppa bestod av sju politikere fra de tre kommune. Som en del av arbeidet har det litt utført en utredning av de tre kommunen sine våpenskjold, ordførerkjeder og utsmykning. Etter innstilling fra den politiske arbeidsgruppen for symboler vedtok fellesnemnda 19.juni 2018 at Kristiansands byvåpen videreføres som nye Kristiansands byvåpen uten endring. I begrunnelsen for avgjørelsen vektlegges byvåpenet sin historiske forankring som bysegl tilbake til 1641 (Nye Kristiansand kommune 2018g).

30. januar 2018 ble kommunikasjonsstrategien for etablering av nye Kristiansand vedtatt i fellesnemnda. Kommunikasjonsstrategien handler om hvordan prosjektet nye Kristiansand skal kommuniseres ut til sine innbyggere, ansatte og andre utenfor kommunen. Det kommer frem at strategien skal bidra til en vellykket bygging av en ny kommune og bidra til å bygge felles identitet og organisasjonskultur (Timenes 2018). En viktig del av denne strategien er målet med å utarbeide en grafiskprofil for den nye kommune. Det er startet opp et prosjekt i denne sammenheng for å finne det som definerer og identifiserer den nye kommunen. Det har blitt gjennomført i denne sammenheng to åpnemøter, et i Kristiansand og et i Søgne. På møtene var det mulighet for å komme med innspill og tips til gode identitetsmarkører for de nye kommunene. Dette arbeidet er i skrivende stund under arbeid. Det er kommet noen få første utkastene som kan tyde på den grafiske profilen kommer til å spille videre på Kristiansand sitt våpenskjold med tre og løve (Timenes 2019).

7.3.1 Bygge nytt felleskap med å opprette kommunedelsutvalg

Et viktig tema i forhandlingene til K5 og K2 var hvordan ivareta det lokale perspektivet for å med det sikre en utvikling i hele den mulige storkommunen. Et sentralt tema i denne forbindelse var forhandlingene angående opprettelsen av kommunedelsutvalg. Kommunedelsutvalg var ønsket at skulle være et folkevalgorgan og en høringsinstans som ville få myndighet og ansvar for viktige lokale saker. Tanken bak kommunedelsutvalg var at disse skulle ta vare på lokale særpreg og lokal identitet, samtidig som de skulle skape en nærhet til de folkevalgte. De ville få ansvar for lokale saker slik som behandling av reguleringsplaner. Ønsket var at det skulle opprettes sju kommunedelsutvalg, et i hver av de fire kommunene rundt Kristiansand og tre i Kristiansand. Spesielt fra Søgne var kommunedelsutvalg et viktig tema i forhandlingsfasen.

Knutepunkt rapporten kom med en argumentasjon som skulle bli gjentatt av flere i den videre utredningsprosessen. Her sies det at; «Ved kommunesammenslåinger kan nærdemokratiordninger fungere som en måte å bevare gammel lokalsamfunnsidentitet på, men de kan også bidra til å opprettholde eventuell motstand mot sammenslåing. Opprettholdelse av gamle sogne- eller kommunemønster kan også hindre integrasjon i den nye kommunen og virke uheldig for den generelle fellesskapsfølelsen i en ny kommune. Samtidig er lokal tilknytning og tilhørighet viktig for å skape engasjement og deltagelse.» (ibid. p.23) Et viktig tema i forhandlingene K-5 var hvordan ivareta det lokale perspektivet for å med det sikre en utvikling i hele den mulige storkommunen. Et sentralt tema i denne forbindelse var forhandlingene angående opprettelsen av kommunedelsutvalg. Kommunedelsutvalg var ønsket at skulle være et folkevalgorgan og en høringsinstans som ville få myndighet og ansvar for viktige lokale saker. Tanken bak kommunedelsutvalg var at disse skulle ta vare på lokale særpreg og lokal identitet, samtidig som de skulle skape en nærhet til de folkevalgte. De ville få ansvar for lokale saker slik

som behandling av reguleringsplaner. Ønsket var at det skulle opprettes sju kommunedelsutvalg, et i hver av de fire kommunene rundt Kristiansand og tre i Kristiansand. Spesielt fra Søgne var kommunedelsutvalg et viktig tema i forhandlingsfasen.

7.3.2 Nærdemokrati og nærmiljøorganer.

Nærmiljø og lokaldemokrati ble grundig behandlet i rapporten til Knutepunkt Sørlandet. Temaet ble også tatt opp videre i de neste utredningene og i debattene. Knutepunkt Sørlandet utredningen utalte at lokal identitet, kultur og verdigrunnlag var av stor betydning for de fleste av dagens kommuner.» (ibid. pp.20-21)

Knutepunkt Sørlandet utredningen slo fast at regional identitet var noe annet enn lokal identitet i de enkelte kommunene som inngår i knutepunktsamarbeidet. Det var ifølge rapporten; « ulike lokale identiteter både i kommunene, innad i den enkelte kommune og knyttet til ulike regionale sammenhenger kommunene inngår i. Kommunene innehar flere lag av identiteter innenfor kommunens grenser fordi lokal identitet ofte kan være mer knyttet til stedet du bor, grenda eller nabolaget, enn til kommunen. Det er i mange tilfeller sterkest tilknytning til de gamle kommunene fra før forrige reform på 1960-tallet – som for eksempel Høvåg, Vegusdal, Randesund, Flækkerøy og Finland.» (ibid. p.19) Rapporten viste også til at innbyggerne i Kristiansand også hadde mye av sin identitet og et stort frivillig engasjement knyttet til bydelene der de bodde, grender og nabolag, og til kulturlandskapet. (ibid. pp.20-21) Rapporten trakk fram spesielt at det til Høllen og Lunde i Søgne var knyttet sterk lokal identitet. Dette kom til uttrykk ved stort engasjement for saker som berørte stedene.» (ibid. p.21) Når det gjaldt situasjonen i Songdalen var kommunen ikke mer enn omkring 50 år. Det var en konstruksjon. Det har tatt tid å innarbeide den nye kommunen og det nye navnet.. Men identiteten knyttet til de to bygdene Greipstad og Finland kunne oppleves som sterk. (ibid. p.21)

7.3.3 Bygge et nytt felleskap ved å opprette bydelsutvalg

Det kom fram i dokumentene og intervjuene at det skulle legges opp til at det; «I hvert av dagens kommunesentra skal det være et servicekontor der innbyggerne kan møte representanter for kommunen og der de kan få utført enkelte tjenester. Servicekontoret skal etablere gode systemer for dialog med innbyggere, næringslivet og frivillige organisasjoner. I hver av de tidligere kommunene skal innbyggerne i tillegg til de nevnte tjenestene, finne hverdagstjenestetilbud slik som helsetjenester, kulturskole og bibliotek. Hver kommunedel skal ha nærmiljøanlegg og mindre kulturarenaer, samt ungdomstilbud.» (Nye Kristiansand kommune 2018f, p.3)

Nye Kristiansand kommune skal: Oppfordre til medborgerskap og fremme økt frivillig innsats.» (ibid. p.5) «Programleder ønsker framover å videreutvikle servicetorvenes rolle til å være arena for medborgerskap og samskaping i et innbyggertorv, slik at det i enda større grad blir et sted der «mennesker møter mennesker, og der mennesker møter kommunen» (Nye Kristiansand kommune 2018d, pp.28-29)

«Overfor innbyggere er det også viktig å få frem positive følger av sammenslåingen, slik som stordriftsfordeler i form av kostnadseffektivisering, bedre kommunale tjenester, mer lokal styrt regional utvikling, storkommunen som tyngre regional aktør, miljøgevinster som et resultat av forskning og utvikling osv. Ikke minst er det viktig å være tydelig på at prinsippene om likeverd, lokaldemokrati og lokal identitet – og frem for alt raushet og forståelse for hverandres stå sted - skal ligge til grunn i alt arbeidet vi foretar oss i byggingen av ny kommune...» (ibid. p.5)

7.3.1 En ny fellesidentitet og utvikling av lokal identitet ?

I arbeidet med å etablere den nye kommunen blir det trukket frem at det er en politisk vilje til å skape en ny identitet til hele den nye kommunen. En tilhørighet og stolthet som kan knyttes til hele den nye kommunen og som alle kan samle seg under. Samtidig trekkes det frem at det er viktig at lokal identitet blir bevart og utviklet. «At innbyggerne skal kjenne en tilhørighet, føle at de er en del

av både kommunen Kristiansand, men også sitt nærmiljø. Få en stolthet, engasjement, bidra. Jeg tror tanken er at man skal skape en slik «vi» følelse, i stedet for «de» og «oss» i nye Kristiansand, som etter hvert må bare hete Kristiansand. Jeg tolker det som et arbeid for å styrke den sammenfølelsen.» (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand (3) 2019).

«... folk bor i et nærområde også skal man samtidig bygge en kommune som skal ha en identitet, og da tenker jeg og at det er noe vi har vært opptatt av at vi må unngå i denne prosessen at man reindyrker gamle Søgne, gamle Songdalen og gamle Kristiansand. Noen kommer fra tveit, noen kommer fra Finsland, det er altså mange små grender. Det nærområdet man har sin identitet knyttet til, heller det enn å dyrke gamle kommunale grenser.» (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand (2) 2019).

«Jeg tror det blir en identitet til en mer attraktiv kommune, for både store og små. Jeg tror på at man kan bygge noe annet enn det i dag ved at man skiller kommunegrensene fra byen på en måte. At vi har en by selvfølgelig, men at vi har en kommune der folk får gode tjenester og kjenner at man blir godt ivaretatt, at man får en sånn identitet.» (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand (3) 2019) «... en ny identitet som en bydel i Kristiansand, og samtidig ha en ny identitet til den nye stor kommunen som man også er stolt av.» (Politiker Søgne 2019)

Det blir trukket frem at det er forskjeller mellom de tre kommunene som eksempelvis by – land og kysten – innlandet, men at dette ikke er en hindring for dannelsen for en fellesskapsfølelse. Den nye kommunen vil bestå av alle disse egenskapene. Dette er elementer man må spille på i arbeidet med å danne den nye kommunen. For å skape denne nye tilhørigheten til hele den nye kommunen trekkes det frem at det må legges til rette for festivaler og kulturarrangementer over hele kommunen til kommunen sine innbyggere. Skape et engasjement mellom kommunen sine innbyggere gjennom å styrke lokal frivillighet og organisasjonsliv. «Håper og tror at organisasjonslivet med foreningslivet vil fortsette som nå og holde identiteten ved like og gjerne videreutvikle den også.» (Kommuneforvaltning Songdalen (1) 2019). Det kommer videre frem i intervjuene at det er en sterk frivillighet i de tre kommunene. Den lokale frivilligheten blir trukket frem som en viktig del av tilhørigheten til lokalmiljøene som det er viktig å ta vare på inn i en ny storkommune. «... spesielt viktig at lokale frivillige krefter må føler at de blir lyttet til og ikke motarbeidet. Sånn den nye kommunen ikke blir opplevd som en ugjennomtrengelig festning.» (Kommuneforvaltning Songdalen (1) 2019)

Det setter spørsmål på hvor enkelt det vil være å skape en fellesidentitet for hele kommunen. Det å skape en fellesidentitet for en stor gruppe ser de for seg at blir vanskelig og veldig tidkrevende. Det er vanskelig å skape noe som treffer alle. Arbeidet med å opprette den nye kommunen må jobbes med over lang tid og det må spesielt jobbes for en balansert utvikling og skape positive assosiasjoner. «Ser for meg at det vil være en gradvis prosess. Nå er det spesielt i denne prosessen at det har vært mye motstand, og fra det å gå fra helt imot, og så godta, til så begeistret. Det er langs skritt, som jeg tror vil ta tid.» (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand 3). Hvis det blir en utvikling av den nye kommunen som oppleves som til det beste for alle så vil det gå fortere å skape en fellesidentitet, men hvis det blir konflikter og de gamle grensene får vokse opp igjen så kan det ta lengre tid. «Jeg tror det tar mange, mange år å endre dette med identitet og hva man knytter seg til. ... tror en har identitet til noe som er veldig nært og det vil ta lang tid å endre. Det er interessant i forhold til de gamle kommunene, kan ikke forvente at nye Kristiansand vil over natta blir det folk identifiserer seg med.» (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand (1) 2019) «Det er viktig at alle skal bli en del av nye Kristiansand. Det er vanskelig å lage en one fits all. Det vil i praksis være mange små identiteter som bygger opp Kristiansand, det vil ikke være en unison identitet. Men som avsender er det viktig å ha en solid profesjonelt stemme» (Kommuneforvaltning Nye Kristiansand (3) 2019).

7.3.2 Oppsummering

Vi har sett at det har blitt arbeidet mye med å forankre utviklingen av den nye kommunen gjennom organisering. En har også arbeidet aktivt med å legge ned de gamle kommunene. En har satt i gang med en de-institusjonaliseringsprosess. Gjennomgangen viser at det i arbeidet med å etablere den nye kommunen er startet opp flere prosjekter for å definere den nye kommunen.

Hvordan arbeides det med å etablere en ny felles kommunetilhørighet i sammenslåingsprosessen til nye Kristiansand kommune.

- *Hvordan kommer tilhørighet til ulike steder til uttrykk av aktørene i sammenslåingsprosessen?*
- *Hvordan arbeides det med ny kommunetilhørighet i etableringen av den nye kommunen?*
- *Hvilke prosesser fremmer og hemmer utviklingen av en ny felles kommunetilhørighet?*

8 Diskusjon og konklusjon

Hensikten med dette kapitlet er å gå gjennom funnene i analysedelen og se dette i sammenheng med oppgavens forskningsspørsmål. Den første delen vil handle om hvordan identitet forstås og behandles i sammenslåingsprosessen. Den andre delen vil handle om etableringsarbeidet til nye Kristiansand kommune, og den siste delen vil handle om fremmere og hemmere av en felles kommunetilhørighet. På denne måten skal diskusjonsdelen svare på oppgavens problemstilling. Denne oppgaven har sett på to forhold, for det første undersøkt betydningen av tilhørighet i kommunesammenslåingsprosessen til Søgne, Songdalen og Kristiansand fra 2014 til 2020 og for det andre omhandler oppgaven arbeidet med å integrere de tre kommunene og gjennom dette utvikle en felles tilknytning til det nye området.

8.1 Betydningen av tilhørighet i kommunesammenslåingsprosessen

8.1.1 Fra «Storby vs. Småkommune til Storby sammen med nærmiljøorganer

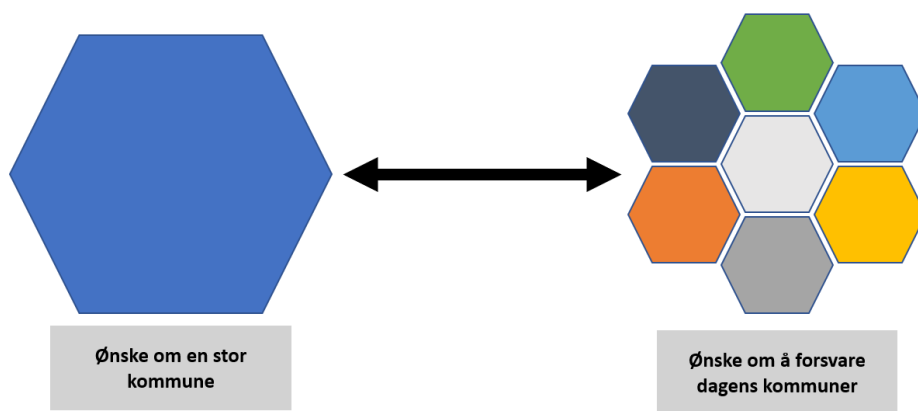
Det **første** forskningsspørsmålet er: Hvordan kommer tilhørighet til ulike steder til uttrykk av aktørene i sammenslåingsprosessen? Det orskningsspørsmålet er i oppgaven blitt presisert slik: *Hvordan kommer de tre stedsoppfatningene; Storbyen, kommunen og lokalsamfunnet til uttrykk av aktørene i sammenslåingsprosessen?*

Dette dreier seg om hvordan stedstilknytning formuleres og i hvilke sammenhenger det trekkes frem i sammenslåingsprosessen. Dette dreier seg om hvem som inntar ulike posisjoner i ulike faser i prosessen. Er det noen av posisjonene som dominerer og skjer det en endring i løpet av prosessen eller er posisjonene fastlåst?

Det kommer fram i oppgaven at **sted har betydning** for aktørene i sammenslåingsprosessen. Sted har også betydning for hva slags dagsorden som blir satt. Det kommer videre frem at debattene i utredningsprosessen som omhandler sted er preget av at saken dreier seg om legitimitet. Det er også tydelig at utredningene og debattene i de to første fasene av prosessen, (K7 og K5) er i et språk der innbyggerne i hovedsak blir karakterisert som innbyggere, samfunnsborgere og ikke brukere. Derimot ser vi at det i den siste fasen K3 er flere eksempler på at det anvendes bruker perspektiv. Dette gjelder særlig i sammenheng med etablering av arenaer som skal utvikle lokal tilhørighet og lokalt engasjement.

Prosessen kan deles inn i tre faser som vi har inndelt i K7, K5 og K3. I den første fasen K7, ble Storby-perspektivet uttalt klart og tydelig av flere aktører og dette var det dominerende perspektivet. Dette hadde oppslutning blant rådmenn i de 7 kommunene og sentrale politikere fra Kristiansand. Det var også et konkurrerende perspektiv, «småkommune»-perspektivet, som hadde oppslutning blant politikere i utkantkommunene. Knutepunkt Sørlandet-utredningen fra 2015 utredet ulike modeller for kommunesammenslåing i Kristiansand-området. Rapporten diskuterte flere modeller, men «anbefalte» 7 kommunemodellen ved at de anbefalte at denne modellen burde tas opp til behandling først. Storby-perspektivet var dominerende i rapporten men den hadde også med andre perspektiver og rapporten som helhet framsto som balansert. Likevel ble rapporten assosiert med storbyperspektivet. En viktig grunn til dette er hvordan både pressen omtalte rapporten og hva politikerne la vekt på i rapporten. I K5-fasen ble bildet av polarisering mellom Storby-perspektivet og småkommune perspektivet tonet ned vesentlig fordi de som var forkjempere for en sammenslutning av 5 kommuner dempet tonen. Sentrum- periferi konflikten kom likevel til å være sterkt tilstede i den offentlige debatten fordi sakene skulle avgjøres ved folkeavstemning i 4 av de fem kommunene. K3 fasen åpner med at Stortinget i juni 2017 vedtok å slå sammen Søgne, Songdalen og Kristiansand. Kommunestyrene i Søgne og Songdalen tok dette vedtaket til etterretning og ville ikke fortsette å kjempe for å opprettholde de to kommunene. Nærmiljø- og

lokalsamfunnsperspektivet ble da et prosjekt i gjennomføringen av planen for å etablere Nye Kristiansand. Det er storby-perspektivet som nå dominerer like mye som det gjorde i den første fasen. Nærmiljø- og lokalsamfunnsperspektivet blir nå et prosjekt i gjennomføringen av planen for å etablere Nye Kristiansand. Dette vises tydelig i formuleringer i programmet for den nye kommunen som ble vedtatt i januar 2018. Lokalsamfunns og nærmiljø-perspektivet ble stadig viktig. I denne fasen ble det satt i sammenheng med utviklingen av den nye kommunen. Det ble betraktet som et virkemiddel for å utvikle tilhørighet både til lokalsamfunnet og til hele kommunen. Lokal identitet ble i ulike utredninger og i debatter tydelig forstått som noe annet enn en del av det gamle kommunen. Lokaldemokrati og identitet ble frakoblet den territorielle størrelsen i gammel kommune. Figuren under illustrerer forskningsspørsmål nr 1.

Figur 15 Forholdet mellom storbyperspektivet og lokalsamfunn

Figur nr. 17 Figuren viser forholdet mellom storby og lokalsamfunn.

8.2 Arbeidet med å integrere de tre kommunene og gjennom dette utvikle en felles tilknytning til det nye området

Det **andre** forskningsspørsmålet er: *Hvordan arbeides det med ny kommunetilhørighet i etableringen av den nye kommunen?* Spørsmålet handler om hvordan aktørene i sammenslåingsprosessen tenker og begrunner dannelse av en felles tilhørighet til den nye kommunen. For å svare på dette forskningsspørsmålet trengs informasjon om sammenslåingsprosessen og hvordan aktørene forholder seg til etableringen av en felles tilhørighet.

Det arbeides å utvikle tilhørighet for Nye Kristiansand fra tidlig i K3 fasen i 2017. Det dreide seg om å etablere arenaer for nærmiljøetsatsing og engasjere innbyggerne gjennom møter. Kommunen ble med på et satsingsprosjekt om lokaldemokrati i regi av Kommunal og Moderniseringsdepartementet. Det ble også i alle faser av prosjektet gjennomført dialogmøter med representanter for de ansatte i kommunene. Dette arbeidet ble organisert gjennom prosjekter. Det ble strukturert gjennom 8 hovedprosjekter og flere administrative og politiske prosjekter under disse igjen. De prosjektene som er viktigst i forhold til den oppgaven er fokusert på, er grafisk profil, arbeide med ny kommuneplan, nærdemokrati, innbyggertorg og kommunikasjonsstrategi.

Det som kjennetegner prosjektene er at det handler om at en ønsker å forankre den nye kommunen hos sine innbyggere og ansatte. Prosjektet har en stram regi fordi det har en stram tidsplan. Det ble en stram tidsplan fordi flere av de nevnte prosjektene som berører lokal tilhørighet og identitet kom sent i gang. Det ble trukket fram av noen av informantene at de trodde at det skulle vært fokusert på identitet tidligere i prosessen. De viktigste prosjektene dokumentene nevner og som informantene trekker fram, er grafisk profil, innbyggertorg. En sier at innbyggertorgene skal både styrke lokal identitet og skape en tilhørighet til den nye kommunen. Strategien for ny kommuneplan er nå under arbeid.

8.1 Hvilke prosesser fremmer og hemmer utviklingen av en ny felles kommunetilhørighet?

Det **tredje** forskningsspørsmålet er: *Hvilke prosesser fremmer og hemmer utviklingen av en ny felles kommunetilhørighet?* Spørsmålet handler om hvordan og hvorfor den nye kommunen kan få eller ikke få en felles tilhørighet. For å svare på dette underspørsmålet trengs informasjon om hvordan fellestilhørighet kommer frem sammenslåingsprosessen og informasjon om hvordan aktørene tror den nye kommunen vil utvikle seg. Dokumentanalyse og intervju har være viktige metoder for å svare på dette spørsmålet.

Fremmere: Gjennomgangen av kommunenes institusjonalisert sosiale praksiser viser at det er en omfattende samhandling over kommunegrensene som medfører at kommunene oppleves å vokse sammen. Det kommer frem at de tre kommunene ligger veldig tett på hverandre og vokser sammen gjennom et tett bo- og arbeidsmarked. Det er kommunikasjon og samarbeid mellom de tre kommunene gjennom flere interkommunale samarbeid. Det interkommunale samarbeidet Knutepunkt Sørlandet, nå kjent som Region Kristiansand, er i denne sammenhengen spesielt viktig ved å holde på siden 1990 tallet og består av flere prosjekter mellom kommunene.

Det legges til rette for en felles tilhørighet og det legges til rette for arbeide for å utvikle en fellesskap til den nye kommunen. Ved at de eksisterer som en struktur oppstår det en samhandling. De interkommunale selskapene fremmer prosesser som kan føre til samhandling og kommunikasjon som vil lette arbeide. Da de tre kommunene ble tvangssammenslått, så var de tre kommunene i en situasjon hvor de tre ordførerne hadde arbeidet sammen tidligere og det var derfor lettere å samarbeide. Dette ble framhevet som viktig av flere informanter som særlig viktig ettersom prosessen ble forsinket.

Kommunene bruker som argument at de er like at de ser det som naturlig at de hører sammen. De bruker begrepene som kan knyttes til Paasis teori om institusjonalisering. De argumenterer for at de tre kommunen allerede naturlig passer sammen. I Intervjuene med administrative og politiske ledere i de tre kommunene blir det understreket at de tre kommunene allerede utgjør en region. De tre utgjør et tett bo- og arbeidsmarked. Og dette kom fram i alle sammenslåingsprosessens faser. De argumenterer også at kommunene har så mange likhetstrekk, de er sørlandskommuner og innbyggerne har lik dialekt. De tre kommunene er forskjellige. Det er by mot land, men dette er ikke noe problem for å utvikle et nytt felleskap fordi ulikhetene kan utfylle hverandre. Det trekkes frem at innbyggerne reiser både til arbeid og i fritida mellom kommunene. Det trekkes også frem at ikke alt samler seg til Kristiansand. Det virker som en generell holdning til sammenslåing er at en ser an saken, men i Søgne er stadig noen motstandere aktive i media. Innbyggerdialog ble styrt av mange av opposisjonen som hadde vært negative til kommunesammenslåing. De var imot kommunesammenslåing, men arbeidet for dette prosjektet for å kunne gi innbyggerne en stemme i kommunen.

Hemmere: Den nye identiteten må konkurrere mot innarbeidede identiteter. De viktigste er lokalsamfunn med veldig sterk identitet. I Søgne er det en veldig sterk lokalpatriotisme knyttet til Søgne. Dette finner en ikke igjen hverken i Songdalen eller i Kristiansand. En annen hemmer er det store fokuset på lokale steder. At det legges så mye vekt på steder og bydeler med innbyggertorg og at en prøver å opprette lokale organer. Dette vil presse kommunen slik at det kan bli vanskelig å utvikle en felles identitet i forhold til hele den nye kommunen. En veldig viktig hemmer som er blitt trukket fram av Paasi, men også av flere av informantene er at det er et vanskelig og tidskrevende prosjekt å utvikle en slik felles identitet. De bruker argumentet om tid som vesentlig. De fleste av informantene er enig om at det etter lang tid vil kunne utvikles en sterk tilknytning til Kristiansand. Gjennomgangen av kommunenes institusjonalisert sosiale praksiser viser at det er en omfattende samhandling over kommunegrensene som medfører at kommunene oppleves å vokse sammen. Det kommer frem at de tre kommunene ligger veldig tett på hverandre og vokser sammen gjennom et tett bo og arbeidsmarked. Det er kommunikasjon og samarbeid mellom de tre kommunen gjennom flere interkommunale samarbeid. Det interkommunale samarbeidet Knutepunkt Sørlandet, nå kjent som Region Kristiansand, er i denne sammenhengen spesielt viktig da det har holdt på siden 1990 tallet og består av flere prosjekter mellom kommunen. Gjennomgangen av representasjoner og symboler som brukes for å definere dagens kommuner og den nye kommunen viser at de tre kommunene hadde flere likheter. Det kommer frem at det er identifiserende elementer mellom de tre kommunene, slik som landskap, kultur, historie og språk. Det kommer også frem at den nye kommunen må konkurrere med allerede eksisterende sterke identitetsmessige forestillinger, da spesielt i Søgne. Gjennomgangen viser videre at det i arbeidet med å etablere den nye kommunen er startet opp flere prosjekter for å definere den nye kommunen. Det er et ønske om å etablere et fellesskap gjennom å starte opp flere prosjekter.

Oppgavens diskusjon i en større sammenheng: Det første vi har diskutert her er at **sted har betydning**. Det er behandling av sted som gir legitimitet. Oppslutning om stedet blir gjort i et språk der innbyggerne i hovedsak blir karakterisert som innbyggere, samfunnsborgere og ikke brukere. Termen borger eller kunde blir knapt brukt i utredninger og debatten i de to første fasene, fase K-7 og fase K-5. Derimot ser vi at det i den siste fasen K3 er flere eksempler på at det anvendes bruker perspektiv. Dette gjelder særlig i sammenheng med etablering arenaer som skal utvikle lokal tilhørighet og lokalt engasjement.

1.Fra «storby» mot «småkommune» til «storby» og «nærmiljøorganer»: Utgangspunktet for prosessen er at det framstår som en motsetning mellom storbyen og de små kommunene. De små kommunene vil styre selv og ikke la seg styre av andre, men i forbindelse med K5 prosessen dreier fokus i retning av å knytte nærmiljøorganer til storbyen. Man ser at prosessen særlig i forbindelse med K5 dreier seg. Dette kan ses på som at en kan gi de eksisterende kommunene en mulighet til

å beholde sin autonomi og de utvikle sine særegenheter og identitet. Dette ble også et sentralt moment i intensjonsavtalen for K5 fra februar 2016.

2. Språkbruk i utrednings- og iverksettingsfasen: Det har vært et gjennomgående trekk ved prosessen at den bruker termer som innbyggere, lokalsamfunn, lokaldemokrati, identitet og ikke mer nyere termer slik som bruker, kunde. Språkbruken som kjennetegner målstyring kom i bakgrunnen. Knutepunkt Sørlandet rapporten ble skrevet av engasjerte personer fra det interkommunale selskapet Knutepunkt Sørlandet i tett dialog med sentrale politikere i 7 kommuner. I den neste fasen tok de sentrale politikerne over både styringen og skrivingen selv. Til tross for at det i Kristiansands regionen hadde foregått en klar markering av Kristiansand med ambisjoner om en storby der en hadde utviklet både samarbeid med ulike private og offentlige aktører, ser det ut til at disse gruppene ikke har en framtrædende rolle i kommunesammenslåingsprosessen. Det er to unntak. Fylkesmannen i Vest-Agder spilte en sentral rolle som pådriver og veileder. For det andre var det et tett samspill mellom de ansattes organisasjoner i kommunene og fellesnemda som ledet utredningsprosessen.

3. Byråkratisering i fase K-3: I den siste fasen, K-3, endret situasjonen seg sammenlignet med de to tidligere fasene. Da tok administrasjonen i Nye Kristiansand over, og spørsmålene som tidligere ble utredet og formulert av de sentrale politikerne ble nå organisert inn i ordinær utredning av forvaltningen i den nye kommunen. Dette var en organisasjon som ble bygd opp for å etablere prosjektet. Dette ser ut til å være en institusjonalisering av en moderne forvaltning. Altså opprettelse av nye organer som tar for seg de nye oppgavene både fra etablerte forvaltningsorganer, fra politikere og fra initiativ fra sivilsamfunnet. Et eksempel er en sentral politiker som var informant i denne oppgaven og svarte på hvordan han ser at prinsippene og mål knyttet til identitet og tilhørighet skal konkretiseres videre i etableringen av Nye Kristiansand. (Dette er våren 2019) Han svarte at dette blir en del av jobben til de nye direktørene. Vi har fått en institusjonaliseringsprosess men av en annen type enn det som Paasi skriver om. Det er en prosess med byråkratisering. Administrasjonen for Nye Kristiansand tok mer over sakene og kom med sine formuleringer. Det ble ansatt en prosjektleder som fikk fullmakter.

4. Lokal identitet og lokaldemokrati som et ledd i en informasjonsplan: Det mest utpregede er kommunikasjonsplanen for etableringen av Nye Kristiansand som ble vedtatt våren 2018. Det sies riktignok i denne planen at en slik virkelighetsforståelse var til stede i hele prosessen tidligere, men den var tydeligvis ikke så uttalt og systematisk som det ble uttrykt i planen. I denne planen ble nå lokaldemokrati, lokal identitet, og andre aktiviteter fra innbyggerne mye tydeligere enn tidligere forstått som virkemidler for å få gjennomført prosjektet med å etablere den nye kommunen. Det ble også sagt av informanter fra administrasjonen at denne type arbeid ellers var et prosjekt for å få kontakt med befolkningen i en del lokalmiljøer og det var også et prosjekt som nå snart skulle avsluttes. En politiker som hadde vært sentral i hele prosessen ga uttrykk for at det nå (våren 2019) var administrasjonens oppgave å drive prosessen videre og konkretisere målene når det gjaldt nærdemokrati og identitet.

5. Fra politikk til tjenesteyting?: Et tydelig trekk i etableringen av Nye Kristiansand fra høsten 2017 er opprettelse av arenaer for lokaldemokrati. Dette arbeidet startet tidlig i fasen med å etablere Nye Kristiansand. Dette ble også omtalt i Kommunikasjonsplanen for Nye Kristiansand. Det legges opp til å etablere arenaer der en kan legge arenaene til kjøpesentra der en kan ha ulike aktiviteter som møtelokaler, kultur-arrangementer, bibliotek, helsestasjon og andre «vanlige» funksjoner som en har ved et kjøpesenter. utfordringen her vil være å finne balansen mellom de kulturelle og politiske aktivitetene og de kommersielle.

6. Den politiske prosessen preges av søken etter legitimitet: I oppgaven har det kommet frem at prosessen endret seg fra å være preget av eksperter til i neste fase preges av politikere og i tredje fase av administrasjonen. Den andre fasen som vi betegner som Fase K-5 kan betegnes

som en politisk fase. Den første fasen var også preget av den etablerte motsetningen mellom storbyen og bygda i det vi har kalt for forestillingen om «storbyen» versus «» småkommunen», men situasjonen endret seg i fase K5. I K5 prosessen var i større grad enn de andre de andre fasene som K7 og K3 offentlig politisk debatt. De sentrale politikerne i kommunene hadde både initiativ og evne til å gjennomføre dette prosjektet. Samtidig er det tydelig at en her hadde en dobbelt tilpasning. Politikerne i utkant kommunene måtte ta hensyn til de politiske partiene de representerte og folkeviljen i kommunen. Folkeviljen i disse kommunene kunne en forvente var negativ til prosjektet. For det andre var det nødvendig for politikerne fra Kristiansand å dempe markeringen for Storby-perspektivet for å få med seg politikerne fra de mindre kommunene.

7. Bydelsutvalg: Det er viktig å skille mellom kommunedelsutvalg som en snakker i K5 mens en i K3 bydelsutvalg. Kommunedelsutvalg legger opp til å lage et politisk organ på nivå med den gamle kommunen. Selv om Søgne og Songdalen vil det fortsatt være mindre preget av å være et territorielt politisk organ. Bydelsorganene er ikke forankret i de gamle kommunegrensene men forankret i det gamle navnet.

8. Nærmiljøordninger ble sentrale i debatten i fase K-5: Nærmiljøordninger ble trukket inn i denne fasen og framsto som en samlende ide for de sentrale aktørene. Dette ble en løsning en kunne samle seg om. Men som vi har sett er det flere problematiske sider ved slike organer. Det gjelder særlig de organene omfatter de kommunene som blir nedlagt (NIBR, Uni Rokkansenteret 2013, Aarsæther 2016) Dette ble også påpekt av statsviteren Dag Ingvar Jacobsen i en debatt artikkel i Fedrelandsvennen.

Nærmiljøorganer (bruke riktig betegnelse) framstår i debatten i K-5 fasen som en metafor. Dette er et poeng som brukes av Hans Kjetil Lysgård (2001) om hvordan aktører forholder seg til en region og hvordan regionen skaper et image av seg selv. Dette berører forskningsspørsmål nr. 2.

Proessen- nærdemokrati forslaget- løsningen - kan gi en oppfatning av å gi legitimitet – er sannsynligvis ikke et uttrykk for vikarierende motiver.

9. Støtte utvikling av lokal identitet og en felles identitet – gjennom en toppstyrt prosess: Frisvoll og Almås (2004) legger opp til en linje med frivillige sammenslåinger. De lanserer en metode for å finne ut om kommune var modne til å slå seg sammen. En kunne finne en metode for å studere om de var modne eller ikke. Dette skulle være en nedenfra og opp prosess – eller det som betegnes som en regionalisering «nedenfra». Men situasjonen med Nye Kristiansand har vært annerledes. Det har vært en toppstyrt prosess men der politikerne har måttet ta hensyn til hverandre og til opinionen. Det går fram av intervjuene med politikerne at de merket presset i opinionen særlig i fase K5.

10. Folkeavstemningene i våren 2016 skapte politiske avklaringer og en skarpere tone i debatten: En kan tydelig registrere en endring i den politiske debatt før folkeavstemningen i fire av de fem kommunene i K-5 fasen våren 2017. Flere av de toneangivende politikerne som til da hadde drevet et prosjekt og nedtonet motsetningene sto nå fram som tilhengere av sammenslåing av de andre fire kommunene med Kristiansand til en ny kommune. Den korte perioden var preget av det som lignet en valgkamp. En gjennomgang av massemedia i den tiden viser at det var betydelig større engasjement for politikerne på ja-siden enn de som sto på nei-siden. Likevel vant nei-siden alle fire folkeavstemningene. Uttalelser fra sentrale ja-tilhengere fra Kristiansand rett etter at K-5 havarte viser at de mente at de hadde vært for ettergivne i prosessen for å få med seg de mindre kommunene og nå satt en igjen med bare Kristiansand.

Kilder

- Aarsæther, N. (2016). Lokalsamfunn - mot alle odds? I: Mariann, V. & Haugen, M. (red.) *Lokalsamfunn*. Oslo: Capelen Dam Akademisk.
- Anderson, B. (1996). *Forestilte fellesskap - Refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning*: Spartacus.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (2006). *Den samfunnsskapt virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brandsdal, T. (2014). *Felles formannskapsmøte 3. september 2014*. Tilgjengelig fra: <https://www.rkrs.no/felles-formannskapsmote-3-september-2014/> (lest 05.05.2019).
- Brandtzæg, B. A. (2014). Hvordan gjennomføre en kommunesammenslåing? Erfaringer og innspill fra frivillige sammenslåinger. Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Telemarkforskning.
- Cohen, A. P. (1985). *The symbolic construction of community*: Taylor & Francis Ltd.
- Eide, J. B., Bertheau, N. K. & Henrik, M. J. (1991). *Renessansebyen Kristiansand 350 år : 1641-1991*. Kristiansand: Vest-Agder fylkesmuseum.
- Fellesnemda. (2017). *Møteinnkalling Fellesnemnda*. Tilgjengelig fra: <https://www.kristiansand.kommune.no/globalassets/aktuelt/k3/moteinnkalling-fellesnemnda-23-06-17.pdf> (lest 05.05.2019).
- Flo, Y. (2003). *Det lokale og det nasjonale : Statlig politikk overfor det lokale og regionale styringsverket frå 1900 til i dag*. Oslo: Makt- og demokratiutredningen 1998-2003.
- Flo, Y. (2015). Identitet og historie i kommunereformas tid. *Heimen*, 52 (4): 327-337.
- Frantzen, J. (2019). *Vil ha tett dialog med innbyggerne*. <https://www.kristiansand.kommune.no/nye-kristiansand/aktuelt/vil-ha-tett-dialog-med-innbyggerne/> (lest 02.04.2019).
- Frisvoll, S. & Almås, R. (2004). *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser. Betydningen av tilhørighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslutning* Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning.
- Frisvoll, S. & Almås, R. (2014). *Kommunesammenslåing og identitet – betyr identitet noe i teknokratenes lekegrind?*. Distriktssenteret – Kompetansesenter for distriktsutvikling. Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning.
- Frisvoll, S. (2016). Når døde grenser våkner. Kommunen som lokalsamfunn i asynkron regionalisering. I: Villa, M. M., S. Haugen (red.) *Lokalsamfunn*: Cappelen Damm Akademisk.
- Fylkesmannen. (2016). *Kommunereformen i Agderfylkene – Fylkesmannens oppsummering av de frivillige prosessene og tilråding om framtidig kommunestruktur* Fylkesmannen. Agder: Aust-Agder og Vest-Agder.
- Hellvik, H. (2016, onsdag 6. april). Ordfører svarer folket *Søgne og Songdalen Budstikke*, s. 6.
- Hidle, K. B. (1996). *Fjell og mening. Identitet og argumentasjon I diskursen om en Reinheimen nasjonalpark*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Hidle, K. B. (2004). *Migrasjon og stedsmyte - Sted, migrasjon og romlige forståelser i Kristiansand*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Intensjonsavtale Nye Kristiansand. (2016). *Intensjonsavtale om etablering av Nye Kristiansand*. Kristiansand, I. N.
- Intensjonsavtale Nye Søgne. (2016). *Intensjonsavtale om etablering av nye Søgne*. K2, I.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*, b. 3. Oslo: Abstrakt forlag.
- Karterud, J. S. (2015a). *Innstilt på gode forhandlinger*. Tilgjengelig fra: <https://www.kristiansand.kommune.no/aktuelt/innstilt-pa-gode-forhandlinger/> (lest 05.05.2019).
- Karterud, J. S. (2015b). *Ja til å forhandle om storkommune*. Tilgjengelig fra: <https://www.kristiansand.kommune.no/aktuelt/ja-til-a-forhandle-om-storkommune/> (lest 06.05.2019).
- Karterud, J. S. (2015c). *Kommunereformen - gammel nettside*. Tilgjengelig fra: <https://www.kristiansand.kommune.no/politikk-og-administrasjon/om-kristiansand/kommunereformen/> (lest 05.05.2019).
- Karterud, J. S. (2016a). *Godkjennes 18. februar*. Tilgjengelig fra: <https://www.kristiansand.kommune.no/aktuelt/enige-om-k5-avtale/> (lest 05.05.2019).
- Karterud, J. S. (2016b). *Revidert utkast til K5-avtale*. Tilgjengelig fra: <https://www.kristiansand.kommune.no/aktuelt/revidert-utkast-til-k5-avtale/> (lest 05.05.2019).
- Karterud, J. S. (2018). *Å bygge ny kommune*. <https://www.kristiansand.kommune.no/nye-kristiansand/innhold/for-ansatte/hva-du-bor-vite-om-sammenslaing/>: Nye Kristiansand (lest 16.04.2019).

- Klausen, J. E., Arnesen, S., Christensen, D. A., Folkestad, B., Hanssen, G. S., Winsvold, M. & Aars, J. (2013). *Medvirkning med virkning? - Innbyggermedvirkning i den kommunale beslutningsprosessen* NIBIR
- Uni Rokkansenteret. Tilgjengelig fra:
<https://www.vfk.no/contentassets/bf98eac19cf74068af4d77dde8ed94dc/samarbeidsrapport-nibr-unirokkansenteret-2013-web.pdf> (lest 15.05.2019).
- Knutepunkt Sørlandet. (2015a). *Fem modeller vurderes for ny kommunestruktur*. Tilgjengelig fra:
<https://www.rkrs.no/fem-modeller-vurderes-for-ny-kommunestruktur/> (lest 05.05.2019).
- Knutepunkt Sørlandet. (2015b). *Fremtidig kommunestruktur i Kristiansandsregionen*. Kristiansand: Knutepunkt Sørlandet.
- Knutepunkt Sørlandet. (2015c). *Samling for ledergruppene kommunene*. Tilgjengelig fra:
<https://www.rkrs.no/samling-for-ledergruppene-kommunene/> (lest 05.05.2019).
- Kyrkjelydraadet. (1929). *Greipstad kyrkja gjennom 100 år : 1829-1929*. Kristiansand: Agder Tidend's prenteverk.
- Lysgård, H. K. (2001). *Produksjon av rom og identitet i transnasjonale regioner: et eksempel fra det politiske samarbeidet i Midt-Norden*. Trondheim: NTNU.
- Mehl, S. H. (2016, Tirsdag 15. mars). – Skepsis i Søgne og Songdale. *Lillesand-posten*, s. 16.
- Nilsen, A. T. & Løchen, L. E. W. (2015). *Vennesla sier nei til storkommune*.
<https://www.nrk.no/sorlandet/vennesla-sier-nei-til-storkommune-1.12516736>: NRK (lest 27.04.2019).
- NRK. (1962). *Bygda mi - Greipstad* [Radio].
<https://www.nb.no/nbsok/nb/56139f2f6de7a2ebdb12dac6b689a098?index=1>: NRK.
- Nye Kristiansand kommune. (2018a). *Del prosjekt A6. 11 - Servicetorg – fase 1*. Prosjektgruppe for Kultur, f. o. i.
- Nye Kristiansand kommune. (2018b). *Dialogmøter om innbyggerinvolvering i nye Kristiansand - oppsummering av innspill på dialogmøter i mai -juni 2018*. Prosjektgruppe for nærdemokrati og innbyggerinvolvering.
- Nye Kristiansand kommune. (2018c). *Forslag til Planstrategi for nye Kristiansand 2019-2023*
- Nye Kristiansand kommune. (2018d). *Grunnlagsdokument for etablering av nye Kristiansand kommune*, N. K.
- Nye Kristiansand kommune. (2018e). *Nærdemokratiske ordninger og tiltak som kan fremme innbyggerinvolvering i nye Kristiansand*. Prosjektgruppe for nærdemokrati og innbyggerinvolvering.
- Nye Kristiansand kommune. (2018f). *Overordnet politisk styringsdokument for etableringen av nye Kristiansand kommune*, N. K.
- Nye Kristiansand kommune. (2018g). *Politisk arbeidsgruppe for symboler - Forslag fra programsekretariatet til diskusjon i arbeidsutvalget 3.4.18*. symboler, P. a. f.
- nykommune.no. (2018). *NY KOMMUNE*. <https://www.nykommune.no/#!kommuner/249-91-529>: Kommunal- og moderniseringsdepartementet (lest 15.04.2019).
- Nyseth, T. & Aarsæther, N. (2012). *Fra implisitt til eksplisitt komparasjon: komparativ metode i stedsforskning*. I: Førde, A., Kvamvig, B., Gunnerud, N. & Dale, B. (red.) *Å finne sted - Metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim: Akademikaforlag.
- Olsen, G. L. (1981). *Kystbygda Søgne*. I: Olsen, G. L., Dale, O., Håverstad, A. & Eikestøl, O. (red.) *Søgne før og nå : lokalhistoriske glimt fra kultur- og næringsliv*. B. 1. Søgne: Mediagruppa Søgne kulturstyre.
- Paasi, A. (2002). *Bounded spaces in the mobile world: deconstructing "regional identity"*. *Journal of Economic and Social Geography*, vol.93 (2).
- Prestvold, J. B. (2016, 11. januar). *Songdalen + Søgne = Søgne*. *Fedrelandsvennen*.
- Prop. 95 S. ((2013–2014)). *Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) - Kommuneproposisjonen 2015*. moderniseringsdepartementet, K.-o.
- Regjeringen. (2018). *Saksgang: Kommunereformen*.
<https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/kmd/sak/saksgang-kommunereformen/id2607187/> (lest 23.04.2019).
- Region Kristiansand. (2019). *Om Oss Region Kristiansand*. <https://rkrs.no/> (lest 30.03.2019).
- Repstad, L. (1981). *Sentrumdannelser i Søgne*. I: Olsen, G. L., Dale, O., Håverstad, A. & Eikestøl, O. (red.) *Søgne før og nå : lokalhistoriske glimt fra kultur- og næringsliv*. B. 1. Søgne: Mediagruppa Søgne kulturstyre.
- Rokkan, S. (1987). *Stat, nasjon, klasse : essays i politisk sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rudjord, K. (1974). *Oddernes bygdebok. 2 : Bygdehistorie*. Kristiansand Edgar Høgfeldt A.s.

- Røe, P. G. & Vestby, G. M. (2012). Sosiokulturelle stedsanalyser: teorigrunnlag og metodologi. I: Førde, A., Kramvig, B., Berg, N. G. & Dale, B. (red.) *Å finne sted - metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim: Akademika forlag.
- Sandberg, T. (2016, 10. juni). K5 er død - K3 våkner til liv. *Fedrelandsvennen*.
- Sellevold, T., Raustøl, H., Eigeland, K. K. & Damsgaard, E. (2017, 22. feb. 2017). Nå endres kommunekartet med tvang. *NRK.no*.
- Selstad, T. (2003). *Det nye Fylket og regionaliseringen*: Fagbokforlaget.
- Shields, R. (1991). *Places on the Margin: Alternative Geographies of Modernity International library of sociology*. Surrey: Roulledge.
- SSB. (2019a). *Kommunefakta Kristiansand - 1001 (Vest-Agder)*. <https://www.ssb.no/kommunefakta/kristiansand>: Statistisk sentralbyrå (lest 02.02.2019).
- SSB. (2019b). *Kommunefakta Songdalen - 1017 (Vest-Agder)*. <https://www.ssb.no/kommunefakta/songdalen>: Statistisk sentralbyrå (lest 03.02.2019).
- SSB. (2019c). *Kommunefakta Søgne - 1018 (Vest-Agder)*. <https://www.ssb.no/kommunefakta/sogne>: Statistisk sentralbyrå (lest 02.02.2019).
- St.prp.nr. 68. ((1974-1975)). *Om ny behandling av saker om kommunal inndeling*.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse en innføring i kvalitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Thorsnæs, G. (2018a). *Songdalen*. <https://snl.no/Songdalen>: Store norske leksikon (lest 03.02.2019).
- Thorsnæs, G. (2018b). *Søgne*. <https://snl.no/S%C3%B8gne>: Store norske leksikon (lest 03.02.2019).
- Thorsnæs, G. & Hansen, T. (2018). *Kommuneinndelingen I Norge*. https://snl.no/kommuneinndelingen_i_Norge: Store norske leksikon.
- Thorsnæs, G., Nilsen, J. E. & Bjørtvedt, E. (2018). *Kristiansand*. <https://snl.no/Kristiansand>: Store norske leksikon (lest 23.01.2019).
- Thuen, T. (2002). *Sted og tilhørighet*. Trondheim: Norges forskningsråd og Høyskoleforlaget.
- Timenes, K. W. (2018). *Kommunikasjonsstrategi for programmet nye Kristiansand i perioden 30.1.2018 – 1.1.2020*. kommune, n. K.
- Timenes, K. W. (2019). *Bli med å finne nye Kristiansands identitet*. <https://www.kristiansand.kommune.no/nye-kristiansand/aktuelt/bli-med-a-finne-nye-kristiansands-identitet/> (lest 11.04.2019).
- Vabo, S., Hagen, T., Borge, L. E., Brantzæg, B. A., Holmli, H., Ohm, H. & Hagerupsen, M. (2014). Delrapport fra ekspertutvalg. *Kriterier for god kommunestruktur* www.regjeringen.no/kmd: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Villa, M. & Haugen, M. S. (2016). Lokalsamfunn i perspektiv. I: Villa, M. & Haugen, M. S. (red.) *Lokalsamfunn*: Cappelen Damm Akademisk.
- Wale, A. (2015). Oppsplitting og sammenslåing - noen lange historiske linjer i et skiftende kommunelandskap. *Heimen*, 52 (4): 301-309.

9 Vedlegg

Vedlegg I intervjuguide

Intervjuguide for Kommunalforvaltning:
<i>Små prat Snakke løst. Informere om oppgaven, personvernrettigheter, anonymisering, bruken av lydopptaker ...</i>
Startdel: <ul style="list-style-type: none">• På hvilken måte har du arbeidet med sammenslåingsprosessen av Nye Kristiansand kommune?• Har kommunen arbeidet med spørsmål rundt identitet tidligere?<ol style="list-style-type: none">a. Har du arbeidet med saker som omhandler identitet?b. Er det noen utredninger som har vært spesielt viktige i denne sammenheng?
Del 1: Hvordan blir identitet og tilhørighet formulert og forstått. <ul style="list-style-type: none">• Under K5 ble dokumentet «Prinsipper for etablering av nye Kristiansand» forhandlet frem. Her står det under «Prinsipper for sammenslåing» at; Søgne, Songdalen og Kristiansand er ulike, men likevel likeverdige. En helt ny kommune skal etableres, driftes og videreutvikles med utgangspunkt i de tre kommunenes styrker og særegenheter. Lokaldemokrati og lokal identitet skal gis høy prioritet. ... <i>Samarbeidet om bygging av en ny og framtidsrettet kommune skal preges av likeverdighet, raushet og forståelse for hverandres ståsted. Bærekraft skal ligge til grunn for utviklingen i den nye kommunen.</i><ul style="list-style-type: none">○ Hvordan forstår du den første delen av dette prinsippet?• I det «Overordnede styringsdokumentet for etablering av nye Kristiansand» står det under mål at «Nye Kristiansand skal ha tilbud som fremmer tilknytning både til nærmiljø og kommunen som helhet.»<ul style="list-style-type: none">○ Hvordan forstår du denne målsetningen?• I utredningsrapporten til Knutepunkt Sørlandet «Fremtidig kommunestruktur i Kristiansandsregionen» kommer det frem at mange innbyggere har sin identitet knyttet til mindre geografiske områder enn dagens kommuner. I mange tilfeller er det [faktisk] de gamle kommunene fra før 1960-tallet tilhørigheten er sterkest.<ul style="list-style-type: none">○ Hvordan stiller du deg til dette funnet i rapporten?○ Hvordan skal Nye Kristiansand unngå/oppnå lignende?○ Hvilken betydning har Knutepunkt Sørlandet hatt for arbeidet med etablering av Nye Kristiansand?• Hvordan har du opplevd at spørsmål rundt identitet og tilhørighet har vært diskutert i sammenslåingsprosessen?<ul style="list-style-type: none">○ Har du opplevd det som at noen har stilt sterkere krav til identitet enn andre?
Del 2: Hvordan blir identitet og tilhørighet arbeidet med. <ul style="list-style-type: none">• Hvordan ser du for deg at prinsippene og mål knyttet til identitet og tilhørighet skal konkretiseres?<ul style="list-style-type: none">○ Er det noen spesielt viktige verktøy for å kunne realisere dette målet?○ Er det noe du ser på som spesielt store utfordringer eller muligheter når det gjelder dette?• Hvordan forestiller du deg at identitet og tilhørighet vil utvikle seg i den nye kommunen?<ul style="list-style-type: none">○ Hvordan ser du for deg at den nye kommunen skal arbeide med identitet og tilhørighet?
Avslutningsdel: <p>I mediene har jeg registrert at debatten, knyttet til kommunesammenslåingen, har vært preget av oppfatninger, som alle bruker identitet og tilhørighet på ulike måter for å bygge opp under argumentasjonen. <i>Kristiansand som storby, Kristiansand som en nasjonalt ledende og internasjonalt rettet by, Ulikhet mellom by og land, Skepsis til sentralisering.</i></p> <ul style="list-style-type: none">○ Hvilke forestillinger har du lagt merke til?○ Hvilke forestillinger mener du har vært dominerende?• Er det noe av det vi har snakket om som du ønsker å utdype?• Er det noen dokumenter eller møterefaterer du kan henvise til for videre arbeid? <p>Tusen takk for at du tok deg tid til dette intervjuet.</p>

Intervjuguide for Politikere:

Små prat Snakke løst. Informere om oppgaven, personvernrettigheter, anonymisering, bruken av lydopptaker ...

Startdel:

- På hvilken måte har du arbeidet med sammenslåingsprosessen av Nye Kristiansand kommune?
- Vet du om din kommune eller noen av de andre kommunene har arbeidet med spørsmål rundt identitet før sammenslåingsprosessen?
- Hvordan har spørsmål rundt identitet og tilhørighet vært diskutert lokalt i partiet du er fra?

Del 1: Hvordan blir identitet og tilhørighet formulert og forstått.

- Under K5 ble dokumentet «*Prinsipper for etablering av nye Kristiansand*» forhandlet frem. Her står det under «*Prinsipper for sammenslåing*» at; Søgne, Songdalen og Kristiansand er ulike, men likevel likeverdige. En helt ny kommune skal etableres, driftes og videreutvikles med utgangspunkt i de tre kommunenes styrker og særegenheter. Lokaldemokrati og lokal identitet skal gis høy prioritet. ... *Samarbeidet om bygging av en ny og framtidsrettet kommune skal preges av likeverdighet, raushet og forståelse for hverandres ståsted. Bærekraft skal ligge til grunn for utviklingen i den nye kommunen.*
 - Hvordan forstår du den første delen av dette prinsippet?
 - Hvordan var prosessen frem til dette prinsippet?
 - Hvordan mener du at begrepene om identitet kom inn i prinsippene
- I det «*Overordnede styringsdokumentet for etablering av nye Kristiansand*» står det under mål at «Nye Kristiansand skal ha tilbud som fremmer tilknytning både til nærmiljø og kommunen som helhet.»
 - Hvordan forstår du denne målsetningen?
 - Hvordan var prosessen frem til dette målet?
 - Hvorfor er denne formuleringen med?
- I utredningsrapporten til Knutepunkt Sørlandet «*Fremtidig kommunestruktur i Kristiansandsregionen*» kommer det frem at mange innbyggere har sin identitet knyttet til mindre geografiske områder enn dagens kommuner. I mange tilfeller er det [*faktisk*] de gamle kommunene fra før 1960-tallet tilhørigheten er sterkest.
 - Hvordan stiller du deg til dette funnet i rapporten?
 - Hvordan skal Nye Kristiansand unngå/oppnå lignende?
 - Hvilken betydning har Knutepunkt Sørlandet hatt for arbeidet med etablering av Nye Kristiansand?
- Hvordan har du opplevd at spørsmål rundt identitet og tilhørighet har vært diskutert i sammenslåingsprosessen?
 - Har du opplevd det som at noen har stilt sterkere krav til identitet enn andre?
 - Hvordan har din forståelse av identitet og tilhørighet utviklet seg gjennom prosessen?

Del 2: Hvordan blir identitet og tilhørighet arbeidet med.

- Hvordan ser du for deg at prinsippene og mål knyttet til identitet og tilhørighet skal konkretiseres?
 - Er det noen spesielt viktige verktøy for å kunne realisere dette målet?
 - Er det noe du ser på som spesielt store utfordringer eller muligheter når det gjelder dette?
- Hvordan forestiller du deg at identitet og tilhørighet vil utvikle seg i den nye kommunen?
 - Hvordan ser du for deg at den nye kommunen skal arbeide med identitet og tilhørighet?

Avslutningsdel:

I mediene har jeg registrert at debatten, knyttet til kommunesammenslåingen, har vært preget av oppfatninger, som alle bruker identitet og tilhørighet på ulike måter for å bygge opp under argumentasjonen. *Kristiansand som storby, Kristiansand som en nasjonalt ledende og internasjonalt rettet by, Ulikhet mellom by og land, Skepsis til sentralisering.*

- Hvilke forestillinger har du lagt merke til?
- Hvilke forestillinger mener du har vært dominerende?

- Er det noe av det vi har snakket om som du ønsker å utdype?
- Er det noen dokumenter eller møtereferater du kan henvise til for videre arbeid?

Tusen takk for at du tok deg tid til dette intervjuet.

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Postboks 5003
NO-1432 Ås
67 23 00 00
www.nmbu.no